

**T.C.
MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI**

**HAYAT BOYU ÖĞRENME GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
AÇIK ÖĞRETİM DAİRE BAŞKANLIĞI**

DİN KÜLTÜRÜ VE AHLAK BİLGİSİ

3

YAZARLAR

MURAT KALAYCI

FATMA SOMUNCUOĞLU ERKAN

ANKARA - 2023

MEB HAYAT BOYU ÖĞRENME GENEL MÜDÜRLÜĞÜ YAYINLARI
AÇIK ÖĞRETİM OKULLARI

Dil Uzmanı

Bülent Kenan ERKAN

Grafik Tasarım Uzmanı

Halil Oktay ÜVER

İSTİKLÂL MARŞI

Korkma, sönmez bu şafaklarda yüzen al sancak;
Sönmeden yurdumun üstünde tüten en son ocak.
O benim milletimin yıldızıdır, parlayacak;
O benimdir, o benim milletimindir ancak.

Çatma, kurban olayım, çehreni ey nazlı hilâl!
Kahraman ırkıma bir gül! Ne bu şiddet, bu celâl?
Sana olmaz dökülen kanlarımız sonra helâl.
Hakkıdır Hakk'a tapan milletimin istiklâl.

Ben ezelden beridir hür yaşadım, hür yaşarım.
Hangi çılgın bana zincir vuracakmış? Şaşarım!
Kükremiş sel gibiyim, bendimi çiğner, aşarım.
Yırtarım dağları, enginlere sığmam, taşarım.

Garbin âfâkını sarmışsa çelik zırhlı duvar,
Benim iman dolu göğsüm gibi serhaddim var.
Ulusun, korkma! Nasıl böyle bir imanı boğar,
Medeniyet dediğin tek dişi kalmış canavar?

Arkadaş, yurduma alçakları uğratma sakın;
Siper et gövdeni, dursun bu hayâsızca akın.
Doğacaktır sana va'dettiği günler Hakk'ın;
Kim bilir, belki yarın, belki yarından da yakın

Bastığın yerleri toprak diyerek geçme, tanı:
Düşün altındaki binlerce kefensiz yatanı.
Sen şehit oğlusun, incitme, yazıktır, atanı:
Verme, dünyaları alsan da bu cennet vatanı.

Kim bu cennet vatanın uğruna olmaz ki feda?
Şüheda fışkıracak toprağı sıksan, şüheda!
Cânı, cânânı, bütün varımı alsın da Huda,
Etmesin tek vatanımdan beni dünyada cüda.

Ruhumun senden İlahî, şudur ancak emeli:
Değmesin mabedimin göğsüne nâmahrem eli.
Bu ezanlar -ki şehadetleri dinin temeli-
Ebedî yurdumun üstünde benim inlemeli.

O zaman vecd ile bin secde eder -varsa- taşım,
Her cerîhamdan İlahî, boşanıp kanlı yaşım,
Fışkırır ruh-ı mücerret gibi yerden na'sım;
O zaman yükselerek arşa değer belki başım.

Dalgalan sen de şafaklar gibi ey şanlı hilâl!
Olsun artık dökülen kanlarımın hepsi helâl.
Ebediyyen sana yok, ırkıma yok izmihlâl;
Hakkıdır hür yaşamış bayrağımın hürriyyet;
Hakkıdır Hakk'a tapan milletimin istiklâl!

Mehmet Âkif ERSOY

GENÇLİĞE HİTABE

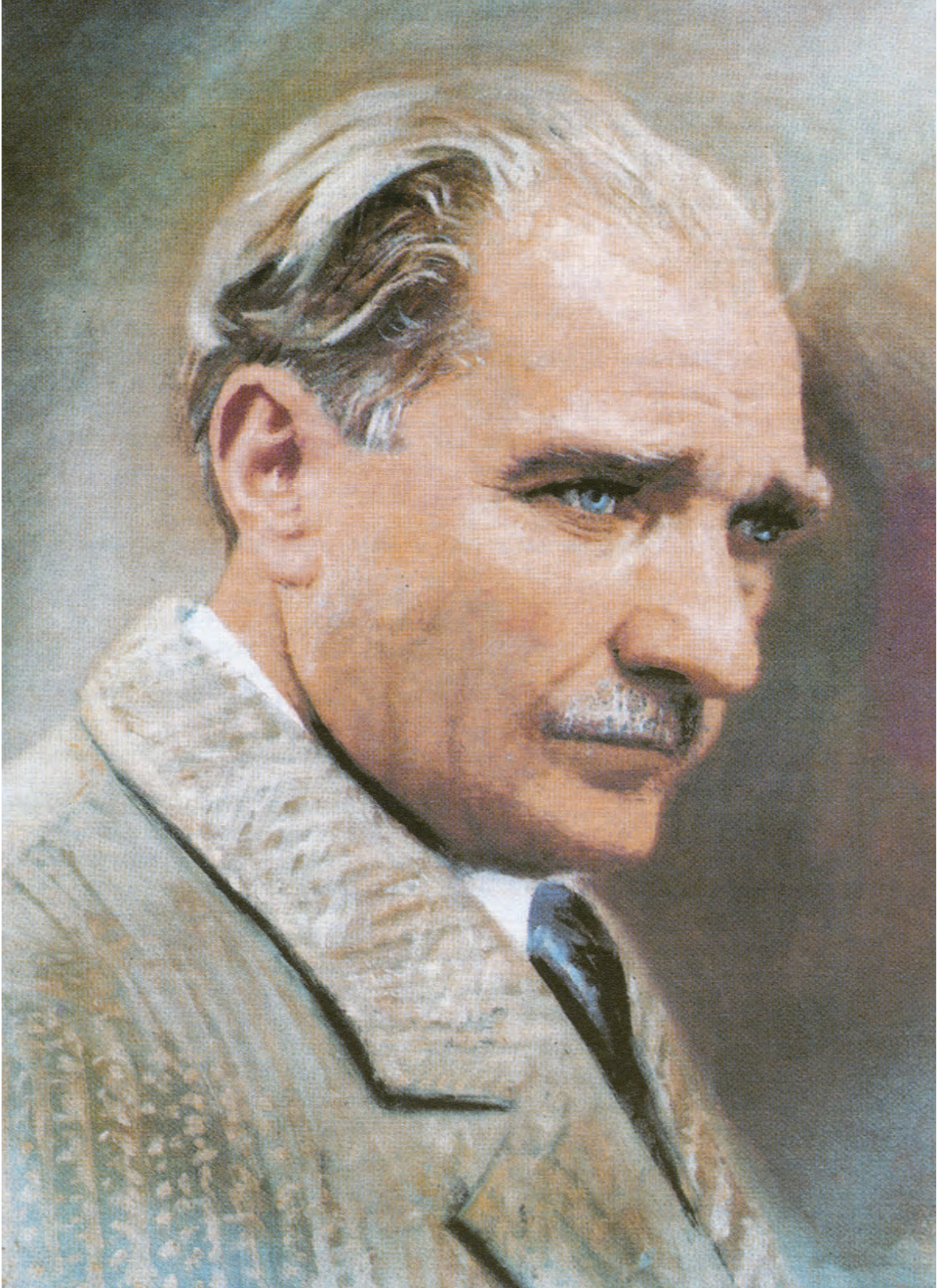
Ey Türk gençliği! Birinci vazifen, Türk istiklâlini, Türk Cumhuriyetini, ilelebet muhafaza ve müdafaa etmektir.

Mevcudiyetinin ve istikbalinin yegâne temeli budur. Bu temel, senin en kıymetli hazinendir. İstikbalde dahi, seni bu hazineden mahrum etmek isteyecek dâhilî ve hâricî bedhahların olacaktır. Bir gün, istiklâl ve cumhuriyeti müdafaa mecburiyetine düşersen, vazifeye atılmak için, içinde bulunacağın vaziyetin imkân ve şeraitini düşünmeyeceksin! Bu imkân ve şerait, çok namüsaî bir mahiyette tezahür edebilir. İstiklâl ve cumhuriyetine kastedecek düşmanlar, bütün dünyada emsali görülmemiş bir galibiyetin mümessili olabilirler. Cebren ve hile ile aziz vatanın bütün kaleleri zapt edilmiş, bütün tersanelerine girilmiş, bütün orduları dağıtılmış ve memleketin her köşesi bilfiil işgal edilmiş olabilir. Bütün bu şeraitten daha elîm ve daha vahim olmak üzere, memleketin dâhilinde iktidara sahip olanlar gaflet ve dalâlet ve hattâ hıyanet içinde bulunabilirler. Hattâ bu iktidar sahipleri şahsî menfaatlerini, müstevlîlerin siyasî emelleriyle tevhit edebilirler. Millet, fakr u zaruret içinde harap ve bîtap düşmüş olabilir.

Ey Türk istikbalinin evlâdı! İşte, bu ahval ve şerait içinde dahi vazifen, Türk istiklâl ve cumhuriyetini kurtarmaktır. Muhtaç olduğun kudret, damarlarındaki asil kanda mevcuttur.

Mustafa Kemal Atatürk

Mustafa Kemal ATATÜRK

İÇİNDEKİLER

1. ÜNİTE : ALLAH İNSAN İLİŞKİSİ 8

1. Allah İnancı ve İnsan	10
2. Allah'ın Varlığı ve Birliği	12
3. Allah'ın İsim ve Sıfatları.....	20
4. Kur'an-ı Kerim'de İnsan ve Özellikleri.....	28
5. İnsanın Allah ile İrtibatı	32
6. Kur'an'dan Mesajlar: Rûm Suresi 18-27. Ayetler.....	41
Neler Öğrendik?	45
1. Ünite Ölçme ve Değerlendirme Soruları	46
1. Ünite Uygulama Cevapları.....	49

2. ÜNİTE : HZ. MUHAMMED VE GENÇLİK.....52

1. Kur'an-ı Kerim'de Gençler	54
2. Bir Genç Olarak Hz. Muhammed (S.a.v.)	58
3. Hz. Muhammed ve Gençler.....	61
4. Bazı Genç Sahabiler	63
5. Kur'an'dan Mesajlar: Âl-İ İmrân Suresi 159. Ayet	75
Neler Öğrendik?	77
2. Ünite Ölçme ve Değerlendirme Soruları	78
2. Ünite Uygulama Cevapları.....	82

3. ÜNİTE : DİN VE HAYAT.....84

1. Din ve Aile.....	86
2. Din, Kültür ve Sanat	94
3. Din ve Çevre	105
4. Din ve Sosyal Değişim.....	109
5. Din ve Ekonomi.....	114
6. Din ve Sosyal Adalet	118
7. Kur'an'dan Mesajlar: Âl-İ İmrân Suresi 103-105. Ayetler.....	120
Neler Öğrendik?	124
3. Ünite Ölçme Ve Değerlendirme Soruları.....	127
Sözlük.....	130
Kaynakça	134
İnternet Kaynakları	135
Görsel Kaynaklar	136
Cevap Anahtarı.....	138

“ Allah’ım! Kötü ahlaktan, nefsanî arzulardan, kötü işlerden ve ayıp şeylerden beni uzaklaştır.”

1. ÜNİTE

ALLAH İNSAN İLİŞKİSİ

● Hazırlık Soruları

1. Allah (c.c.) inancı, insanın yaşamını nasıl etkiler ve dönüştürür?
2. Rabbimizle bağımızı güçlendirmek için neler yapmalıyız?

● Neler Öğreneceğiz?

Bu üniteyi tamamladığınızda;

1. Allah (c.c.) inancının insan hayatındaki yeri ve önemini yorumlayabileceksiniz.
2. Allah'ın (c.c.) varlığı ve birliği konusunda akli ve nakli delilleri analiz edebileceksiniz.
3. İsim ve sıfatlarının yansımalarıyla Allah'ı (c.c.) tanıyacaksınız.
4. İnsanın özelliklerini ayetlerle açıklayabileceksiniz.
5. İnsanın Allah (c.c.) ile irtibat yollarını fark edeceksiniz.
6. Rûm suresi 18-27. ayetlerde verilen mesajları değerlendirebileceksiniz.

● Anahtar Kelimeler

- esmâ-i hüsnâ
- tilavet
- kıraat
- dua
- tövbe
- istiğfar

DÜŞÜNELİM

Allah inancının, İslam dininin inanç esasları arasındaki önemi nedir?

Görsel 2: Allah (c.c.) inancı, inanç esaslarının başında gelir.

1. ALLAH İNANCI VE İNSAN

Bu konuda, Allah (c.c.)¹ inancının insan hayatındaki yeri ve önemini yorumlamaya çalışacağız. Allah (c.c.) inancının, İslam'ın inanç esaslarının başında geldiğini öğreneceğiz. Allah (c.c.) insan ilişkisinin, tanıma ve tanıma zemini üzerinde yükseldiğini izah ettikten sonra yarattıklarıyla her an her yerde ilgilenen Yaratıcımıza imanın, yaratılışın en önemli hedefi olduğunu öğreneceğiz. Allah'a (c.c.) imanın yaşamımızı nasıl baştan aşağı köklü bir şekilde değiştirmeye aday olduğunu yorumladıktan sonra bu konuyu tamamlamış olacağız.

Allah (c.c.) inancı, inanç esaslarının başında gelir. İslam'ın temeli olan inanç esasları altı başlık altında toplanmıştır: Allah'a (c.c.), meleklerle, peygamberlere, kitaplara, ahirete, kader ve kazaya inanmaktır. Diğer inanç esasları, Allah (c.c.) inancından sonra gelir; zira O'nun dışındaki her şey ancak O'nunla var olabilir.

Canlı cansız tüm varlıklar, kendi varlıklarından çok kendilerini var eden sonsuz ilim ve güç sahibi Allah'ı (c.c.) işaret eder. Var oluşun en yüksek hakikati de budur. Var edenin kendine has sevgi ve şefkatle sarmaladığı varlık âlemi, kendini akıl sahiplerine tanıttığı büyük bir sergidir âdeta. Allah'ın (c.c.) var ettikleri arasında bir varlık, bu yüksek hakikati keşfetmek üzere yaratılmıştır. Allah (c.c.) insan ilişkisi, temelde bu tanıma ve tanıma eylemlerinden oluşur. Allah'ı (c.c.) tanıyan, O'na iman eder ve ibadetle itaat eder.

Allah (c.c.) inancının insan hayatındaki yeri nedir?

Allah'a (c.c.) iman, varoluşumuzun esas nedenidir. Gördüğümüz, göremediğimiz, bildiğimiz ve bilemediğimiz her şeyi tasarlayan ve yaratan Allah'a (c.c.) iman, yaratılışımızın yegâne gayesidir. İmtihan meydanı olan bu dünyadaki en önemli ödevimiz, bizi bir hücre topluluğundan şekillendirip bir insan olarak varlık sahasına çıkararak Allah'ı (c.c.) tanımak, O'na itaat ile ibadet etmektir. Rabbimiz, **“Ben cinleri ve insanları, başka değil, sırf bana kulluk etsinler diye yarattım.” (Zâriyât suresi, 56. ayet.)** buyurarak bu hakikati bildirmiştir.

^{1*}(c.c.): Celle Celâlühü “O'nun şanı en yüce” anlamına gelir. Allah'ın ismi anıldığında söylenir.

Görsel 3: Allah (c.c.) inancı, insanın kâinata bakışını değiştirir ve hayatını anlamlı hale getirir.

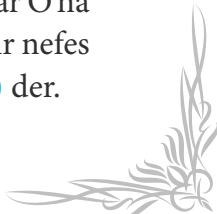
Allah (c.c.) inancının, insan hayatına katkıları nelerdir?

- Allah (c.c.) inancı, insanın anlam arayışına bir cevaptır. İnsan “Ben kimim?”, “Nereden geldim?” ve “Nereye gidiyorum?” gibi en derin ve kapsamlı sorularına ancak Allah (c.c.) inancı ile tatmin edici cevaplar bulabilir. İnsanın suallerine ve dualarına karşılık veren Rabbimiz, indirdiği ilahi mesajlarla, insanı, merak ettikleri hakkında bilgilendirmiştir. Örneğin bir ayette “... **Doğrusu biz Allah’a aidiz ve kuşkusuz O’na döneceğiz...**” (Bakara suresi, 156. ayet.) buyurarak insanın nereden geldiği ve nereye gideceğine dair suallerine cevap vermiştir. Rabbimiz, bir başka ayette ise hayatı ve ölümü yaratmasının hikmetinden şöyle bahseder: “**Hanginizin davranışça daha iyi olduğunu deneyerek göstermek için ölümü ve hayatı yaratan O’dur. O, güçlüdür, çok bağışlayıcıdır.**” (Mülk suresi, 2. ayet.) İslam mütefekkeri ve şair Necip Fazıl Kısakürek, Allah (c.c.) inancının insanın anlam arayışına sunduğu çareyi şu dizesi ile dile getirmiştir:

“Anladım işi, sanat Allah’ı aramakmış;

Marifet bu, gerisi yalnız çelik çomakmış...”

- Allah (c.c.) inancı, varlığa bakışımızı değiştirir. Bu inançla her şey, her olay anlamlı hâle gelir. Değerli yazarlarımızdan Peyami Safa da şunları yazıyor: “Allah (c.c.) fikri öyle bir güneştir ki, onsuz her izah karanlıkta kalır.” (Tuna, 2011: 283.) Allah (c.c.) inancı olmaksızın kâinatı tefekkür ettiğimizde korku ve hüzünden kendimizi alamayız. Bütün varlıklar, başıboş tesadüfün oyuncakları hâlinde görünür. İnsan, anlamsız bir dünyada, uçsuz bucaksız evrenin içinde kendini yalnız ve çaresiz olarak hisseder. İnsan, Allah’a (c.c.) iman ettiğinde ise tüm varlığı, kendisi gibi Rabbinin bir kulu olarak görür. Kendini diğer varlıklardan ayrı görmez zira canlı, cansız tüm varlıklar O’na kulluk etmektedir. Baktığı her şeyde O’nun sonsuz rahmetini hisseder, rahat bir nefes alarak “**Allah bize yeter, O ne güzel vekildir!**” (Âl-i İmrân suresi, 173. ayet.) der.

- Allah (c.c.) inancı, insanın davranışlarını güzelleştirir. Allah'a (c.c.) iman eden insan, Allah'ın istediği gibi bir kul olmaya çalışır. İbadetlerini titizlikle yerine getirerek Allah'ın (c.c.) rızasını kazanmaya talip olur. Hakkı hak olarak bilip hakka uyar. Batıldan ve şeytanın yolundan uzaklaşmaya çalışır. Rabbinin istediği güzel ahlakla süslenir. Helal ve haramlara dikkat eder, insanlara ve diğer varlıklara faydalı olacak işler yapar.

Allah (c.c.) inancı olmaksızın insanda üstün bir ahlak gelişemez. Sadece gösteriş ve menfaate dayalı ilişkiler yumağı meydana gelir. İstiklal Marşımızın şairi rahmetli Mehmet Akif Ersoy bu gerçeği şöyle dile getirmiştir:

“Ne irfandır ahlaka yükseklik veren ne vicdandır,

Fazilet hissi insanda Allah korkusundandır.”

Yaratılışın temel gayesi olan Allah'a (c.c.) iman, insanı çepeçevre kuşatır. İnsanı salih ameller yapmaya sevk eder. Hayatını anlamlı hâle getirerek insanın huzur ve güvenle yaşamasına vesile olur. İman, insanı hakiki insan eder.

2. ALLAH'IN VARLIĞI VE BİRLİĞİ

Bir önceki konuda, Allah (c.c.) inancının yeri ve önemini yorumladık. Bu konu başlığının altında ise “İman ettiğimiz Yaratıcının varlığını nasıl anlayabilirim?”, “O'nun birliği ne anlama gelmektedir?” vb. sorulara beraberce cevap bulmaya çalışacağız. O'nun varlığını ve birliğini gösteren akli ve nakli delilleri analiz edeceğiz. Bilinçli bir tasarım fikrinin tam zıddı olan tesadüf iddiasını irdeleyeceğiz. Varlıkların tesadüfen meydana gelip gelemeyeceğini anlamaya çalışırken farklı örnekler üzerinden ilerleyeceğiz.

1. UYGULAMA

AYET

“Onlar ayakta dururken, otururken, yatarken hep Allah'ı anarlar; göklerin ve yerin yaratılışını düşünürler: “Rabbimiz! Sen bunu boş yere yaratmadın, seni tenzih ve takdis ederiz. Bizi cehennem azabından koru!” (Âl-i İmrân suresi, 191. ayet.)

Yukarıdaki ayeti okuyarak bu ayetin Allah'ın varlığını kavramada bize nasıl bir yol önerisinde bulunduğu birkaç cümle ile ifade ediniz.

.....

.....

.....

.....

Allah'ın (c.c.) varlığını nasıl anlayabilirim?

Temiz bir kalple Allah'a (c.c.) yönelen her insan sade bir gözlem ve basit çıkarımlarla O'nun varlığını kavrayabilir. Kur'an-ı Kerim'in ayetleri bu konuda bize yol gösterir. Örneğin bir ayette, **"Size işaretlerini gösteren, sizin için gökten rızık (yağmur) indiren O'dur. Ama Allah'a yönelenden başkası (bundan) ders çıkarmaz."** (Mü'min suresi, 13. ayet.) buyurularak Allah'a (c.c.) yönelen bir insanın, gözlem yoluyla O'nun varlığının işaretlerini bulabileceği vurgulanır. Dolayısıyla insan, aklını kullanıp kâinat-taki varlıklar üzerinde düşünerek Allah'ın (c.c.) varlığına ulaşabilir. Bu ve benzeri ayetler nakli delillerdir.

Vahiy ve kâinat, yaratılışın iki boyutudur. Yaratıcımız, kendini tanıtmak için Kur'an-ı Kerim'i indirmiş her bir ayeti ile vahyin bilgisini ikram etmiştir. Bunun yanı sıra gökler, yerler ve içinde bulunan her nesne, her canlı ve her oluş da Allah'ın (c.c.) birer ayetidir. Örneğin güneş, bulut, yağmur, insan, elma, serçe vs. bunların hepsi birer ayettir. Bu ayetler de kâinat kitabının ayetleridir. Allah (c.c.), bu ayetlerle varlığının delillerini ilan eder.

Rabbimiz, hem Kur'an hem de kâinat kitabının ayetleri üzerinde düşünerek kendisinin varlığına ve birliğine ulaşmamızı istemektedir. Örneğin, 1. uygulamadaki ayeti okuduğumuzda, göklerin ve yerin yaratılışının bir 'amaç' taşıdığını öğreniriz. Öğrendiğimiz bu bilgiden çıkarım da bulunarak, 'yaratılışın bir planlayıcısı' olduğunu ve 'bilinçli bir tasarımın neticesi' olduğunu anlarız.

Görsel 4: Canlı cansız her bir varlık, kâinat kitabının birer ayetidir. Bu ayetler, O'nun varlığının kanıtlarıdır.

2. UYGULAMA

Fotoğrafın altında yer alan soruları yanıtlayınız. Yanıtlarınızı, alttaki paragrafta verilen bilgilerle karşılaştırınız.

Bu muhteşem eserin bir ustası olmadığını düşünmek mümkün müdür?

Bu camiyi oluşturan demirin, çimentonun, mermerin, ahşabın vs. farklı illerden veya ülkelerden kendi kendilerine bir araya gelip insanların ihtiyaçlarını karşılamak için bu estetik ve sanatı oluşturabildiklerini iddia eden bir insan düşünebilir misiniz? Bu iddianın akla yatkın olduğunu mu düşünürsünüz yoksa gülüp geçer misiniz?

Ya da bu eserin bir tasarımcısı ve inşa edicisi olduğu fikri mi daha inandırıcı gelmektedir?

Görsel 5: Sanatlı bir eser, sanatkârına işaret eder.

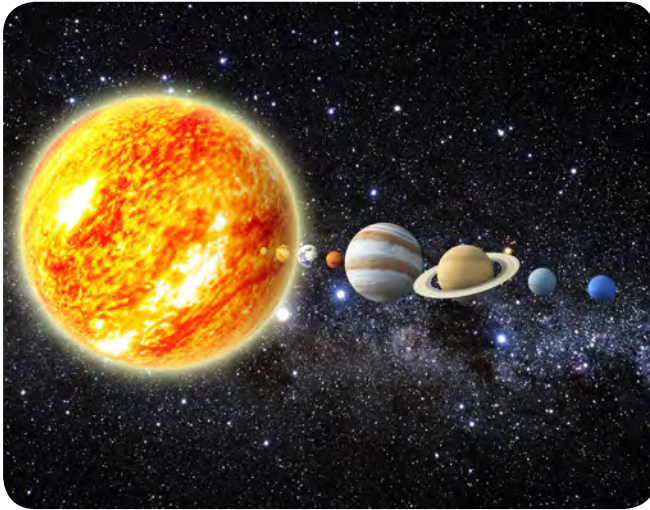
Yine basit çıkarımlarla hiçbir şeyin tesadüfen, kendi kendine olamayacağını biliriz. Her eserin bir ustası, her resmin bir ressamı, her yazının bir yazarı vardır. Bu muhteşem yaratılışın da bir tasarımcısı ve yaratıcısı vardır. Bu bilgiye günlük yaşantımıza dair örnekler üzerinden de ulaşabiliriz. Örneğin, defterimizi ve kalemimizi masanın üzerine bırakıp ödevimizin kendi kendine olmasını ümit etmeyiz. Dağınık bir vaziyette bulunan odamızın, açık pencereden esen bir rüzgârla düzenli hâle gelmesini beklemek de oldukça gülünç bir durumdur. Aynen bunlar gibi yaşadığımız evrenin ve canlıların kendi kendine oluştuğunu düşünmek de saçmadır.

O hâlde evrenimiz kendi kendine meydana gelmemişse evrenin yaratılışı neye dayanır?

Büyük İslam âlimlerinden İmam Gazali, evrenin nasıl meydana geldiğini şöyle izah

etmektedir: “Gazali’nin ortaya koyduğu şekliyle bu kanıt üç basit adımdan oluşuyordu: Varlığı başlayan her şey bir nedene dayanır. Evrenin varlığı başlamıştır. Öyleyse o da bir nedene dayanır.” (Strobel, 2011: 131.)

Gazali’nin delilini, örneklendirerek anlamaya çalışalım. Evrenin bir başlangıcının olduğu Kur’an-ı Kerim’de şöyle bildirilmiştir: **“Allah gökleri ve yeri hak ve hikmete uygun olarak yaratmıştır. İşte bunda inananlar için bir ibret vardır.” (Ankebût suresi, 44. ayet.)** Evrenimizin yaratılışı ile ilgili çok dikkat çekici bir bilgi de Zâriyât suresinin 47. ayetidir: **“Göğü kudretimizle biz kurduk ve şüphesiz biz genişletmekteyiz.” (Zâriyât suresi, 47. ayet.)** Genişleyen, her geçen gün büyüyen evren, zamanda geriye doğru gidildiğinde, bizi yaratılış yani başlangıç anına götürür. Bilim insanlarının “Büyük Patlama” olarak isimlendirdikleri “ol” emrinin verildiği zamana... Evrenin varlığı başlamıştır. Öyleyse evrenin varlığı bir nedene dayanır ki; o da varlığı başka bir şeyin varlığına bağlı olmayan, ezeli ve ebedî olan Allah’tır.

Görsel 6: Kâinatta çok hassas bir nizam görülmektedir.

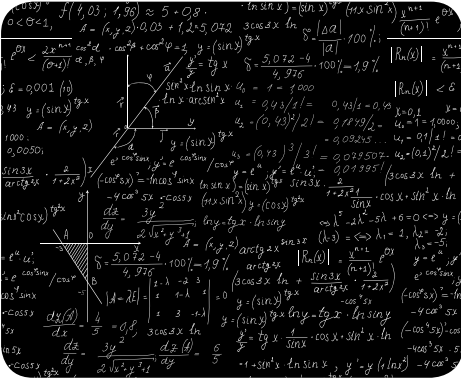
Genişleyen Evren

Dr. Hubble’a göre evren genişliyordu. Genişleyen evren modeline göre yıldız toplulukları demek olan galaksiler, birbirinden uzaklaşmakta ve evren adeta bir balon gibi şişmektedir. Hubble’ın ortaya attığı genişleyen evren modeli, hayali ve soyut bir tez değil; aksine fizikteki Doppler olayına dayanan, matematik değerlere bağımlı, şaşırtıcı fakat kesin ve çarpıcı bir gerçektir. (...) Buna göre, bizden uzaklaşan bir ışık kaynağının dalga uzunluğu artmış olacaktır. Hubble da aynı prensipten hareketle, yıldızlardan gelen ışığın kırmızı renge doğru bir kayma eğiliminde olduğunu fark etti. Kırmızı renk, görünen ışın bandında uzun dalga boyudur. Bu olay, ışık kaynağının bizden uzaklaştığına kesin ve inandırıcı bir delildir. Yıldız ve yıldız topluluklarının bizden uzaklaşması Evren’in genişlemesi anlamını taşır. Bu kesin sonuç, bizi on dört milyar yıl geriye götürür ve evrenimizin yaratılış anı ile başa bırakır.

Taşkın Tuna
“Ol Dedi Oldu”

Görsel 7: Kâinattaki denge, çok hassas sayısal değerler üzerine kurulmuştur.

Allah'ın varlığının aklî delilleri nelerdir?

Kâinatta gözlemlenen harikulade amaç ve düzen, bir düzenleyici olduğu sonucunu çıkarmamızı gerektirir. Bu ispat, **gaye ve nizam delili** olarak isimlendirilmiştir. Bu delil İslam âlimlerince tespit edilmiş aklî delillerden biridir. Kâinattaki her şey hassas bir ölçü ve mükemmel bir ahenk içindedir. Hiçbir şey gelişi güzel ve tesadüfi değildir. Hücreden galaksilere kadar mükemmel bir intizam görülmektedir. Bu incelikli dengelerin, canlılar için büyük faydalar sağladığını göstermeye çalışacağız. Kur'an-ı Kerim'de, kâinattaki nizamı dikkatimizi çeken pek çok ayet vardır. Örneğin, Rabbimiz Mülk suresinde şöyle buyurmuştur: **“Yedi göğü birbiriyle tam bir uygunluk içinde yaratan O'dur. Rahmanın yaratışında hiçbir uyumsuzluk göremezsin. Gözünü çevir de bir bak, bir bozukluk görebiliyor musun? Sonra gözünü tekrar tekrar çevir de bak; (kusur arayan) göz aradığını bulamadan bitkin olarak sana dönecektir.”** (Mülk suresi, 3 – 4. ayetler.)

Kâinattaki her varlığın bir gayesi mevcuttur. Bu gayenin gerçekleşebilmesi için de kâinat çok hassas bir ayar üzerine kurulmuştur. “Evrendeki hassas ayar O'nun var olduğunu, Dünya'yı yarattığını ve bundan dolayı da evrenin bir gayesi olduğu sonucuna varmamıza yardımcı olur.” (Strobel, 2011: 197.)

Varlıkların faydaları üzerinde biraz düşüncümüzde, bir şeyin hangi gaye için yaratıldığını anlayabiliriz. Örneğin, başparmağımız üzerinde düşünelim: Bir kâğıt ve kalem alın ve başparmağınızı kullanmadan bu cümleyi yazmaya çalışın. Yazabildiniz mi? Çok zor değil mi? Yemek esnasında kaşığı, çatalı onun yardımı olmadan kullanabilir misiniz?

Görsel 8: İyi ki başparmağımız var, çok şükür!

DÜŞÜNELİM

Siz de yukarıdaki örneğe benzer örnekler üzerinde düşününüz.

Varlıklarda görülen nizam ve hassas dengeye dair bazı örnekler verilebilir. Örneğin Dünya'nın Güneş'ten uzaklığı % 5 oranında değişseydi yeryüzü canlıların yaşamasına uygun olmazdı. Güneş'le Dünya arasındaki mesafeyi ayarlayabilecek ve bu dengeyi devam ettirebilecek bir kudret, yerküreyi canlılar için uygun bir yaşam alanı olarak tasarlayabilir. Başka bir örnek olarak, kâinatın başlangıç anındaki hassas dengeden bahsedebiliriz. Bir şey yapmak istediğinde sadece "ol" diyen üstün kudret sahibi, evrenin ilk yaratılış anını, akılları hayrette bırakan bir incelikle tasarlamıştır. "Evrenin genişleme hızını düşünün, trilyon kere trilyon kere trilyonda bir hassasiyetinde ayarlanmış. Yani, eğer bu, biraz daha hızlı ya da yavaş olsaydı hayatın devam etmesine imkân verecek bir evrende yaşayamazdık." (Strobel, 2011: 105.)

Tüm bu zarif ve incelikli yaratılış ve düzen, maddenin yapı taşı olan atomların işi olabilir mi?

GörSEL 9: Güneş'e olan mesafemiz, tam olması gerektiği gibidir.

3. UYGULAMA

Aşağıdaki hikâyeden yola çıkarak yukarıdaki soruyu cevaplayınız.

Çevresi tarafından yaptığı her işi eline yüzüne bulaştırmakla suçlanan Özgür, yaptığı işleri (!) öve öve bitiremezmiş. Hâlbuki teşebbüs ettiği her işte en fazla bir hafta kalabiliyormuş. Seyyar satıcılık, tesisatçılık, nakliye, terzilik, temizlik, avcılık, çiftçilik, elektronik, kozmetik... Girişmediği hangi meslek dalı hangi zanaat kalmıştı ki! En önemli soru ise: "Hangi işte başarılı olmuştu?" Maalesef hiçbiri!

Ortalama altmış yıllık bir insan ömrü, bazen bir mesleğin tüm sınırlarına ve inceliklerine sahip olmak için yeterli olmazken bir insan, nasıl binlerce farklı mesleği öğrenebilir? O hâlde Özgür'ün üzerine fazla gitmeyelim!

Peki, "atom" var ya hani şu her şeyin yapı taşı olan atom... Yıldızlardan papatyalara kadar canlı cansız her varlığın ana maddesi. Onları, bir binanın kumu olarak düşünebilirsiniz. Binanın temelinde, tavanında, direklerinde, duvarında... Her yerinde bulunması gibi...

Peki, bu atomlar, varlıkların tasarımını yapabilecek, onları meydana getirebilecek akıl, bilgi, yetenek ve güce sahip olabilir mi?

Murat KALAYCI

Görsel 10: Anlamalı kelimeler harfleri bir araya getiren bir aklı gösterir.

Bir önceki konuda şöyle demiştik: Canlı cansız tüm varlıklar, kendi varlıklarından çok kendilerini var eden sonsuz ilim ve güç sahibi Allah'a (c.c.) işaret eder. Atomlar da ilahi bir kudretin emir ve iradesi altında hareket eder. Tıpkı bu sayfadaki kelimeleri oluşturan harfler gibi. Bu yazı; harflerden ziyade, harfleri anlamlı şekilde bir araya getirip anlamlı kelimelere dönüştüren akıl sahibi bir insana işaret eder. Harfler, kendi kendilerine tasarlayıp bir paragraf meydana getiremezler. Aynen bunun gibi atomların yaptıkları hayranlık verici işler, onların üstünde bir güce işaret eder. İnsan beyninden galaksilere, hayranlık uyandıran bu tasarım ve düzen; akılsız, şuursuz ve kör atomların işi olamaz.

Akıl, şuur, bilgi, yetenek ve güç ancak Allah'tandır. Hiçbir varlığın kendine ait ve bağımsız bir gücü yoktur. Kutsal kitabımızda **“Bütün kuvvet ve kudret yalnız Allah'a aittir.” (Bakara suresi, 165. ayet.)** buyrulmuştur. Bu ayet, öfkemiz kabardığında ağızımızdan çıkıveren “Lâ havle velâ kuvvete illâ billâhil aliyyül azîm” cümlesinin mealidir. Biz bir şey yapmak istediğimizde, Allah (c.c.) kuvvet veriyor. O hâlde elinize aldığımız bu kitabı tutarken harcadığınız kuvvet sizin değildir!

Allah'ın (c.c.) varlığı ve birliğiyle ilgili bir diğer akli delil de **ekmel (mükemmel) varlık delilidir**. Bu delile göre insanın zihninde, fitraten mükemmel bir varlık düşüncesi mevcuttur. İnsan, yüce bir yaratıcıya inanma eğilimindedir. Mükemmel varlık düşüncesi, Yaratıcının insanın zihnine kodladığı yaratılıştan gelen bir inançtır.

Görsel 11: İslamiyet'te çocuklar doğuştan Müslümandır, fitri (doğuştan gelen) bir inanç taşımaktadırlar.

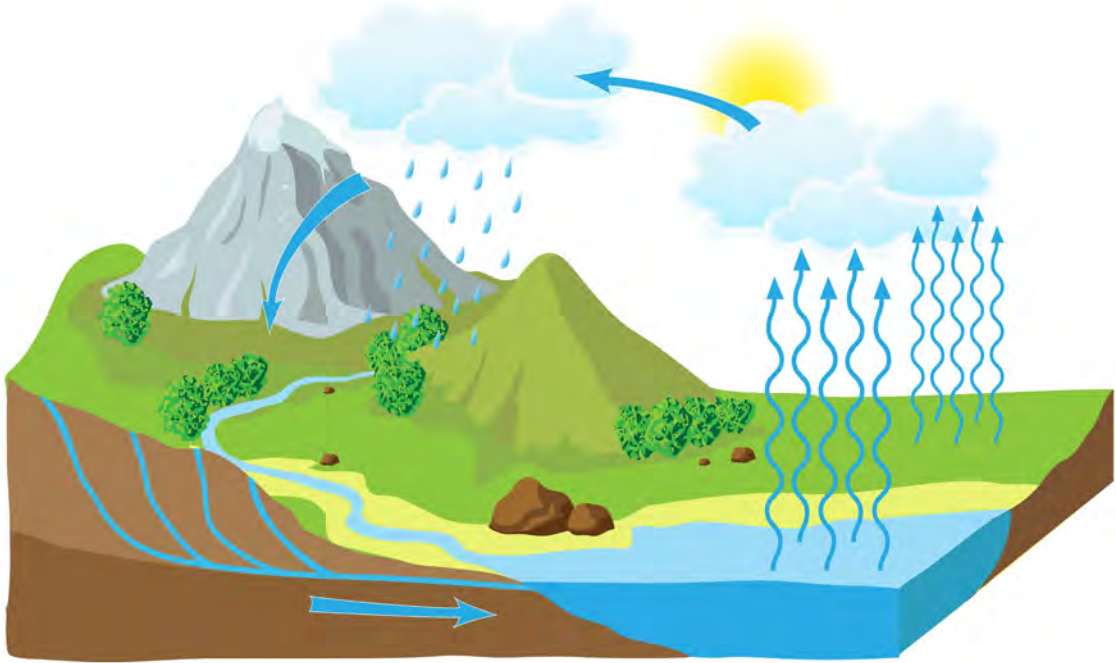

Kâinattaki olağanüstü yaratılış ve işleyiş, Allah'ın (c.c.) varlığına işaret ettiği gibi aynı zamanda O'nun birliğini de ispat etmektedir. İslam'ın temelini, Allah'ın (c.c.) birliğini ifade eden Kelime-i Tevhid oluşturur: "Lâ ilâhe illallah Muhammedün resûlüllah/ Allah'tan başka ilah yoktur ve Hz. Muhammed O'nun resûlüdür." İslam'ın birinci adımı, bu cümleyi kalp ile onaylayarak dil ile ifade etmektir.

Kur'an-ı Kerim'de, Allah'ın (c.c.) birliğini ifade eden pek çok ayet vardır. Örneğin, bu ayetlerden birinde, **"Allah kendisinden başka hiçbir ilah olmayandır. Diridir, kayyumdur. Onu ne bir uyuklama tutabilir ne de bir uyku. Göklerdeki her şey, yerdeki her şey onundur..."** (Bakara suresi, 255. ayet.) buyrulmaktadır.

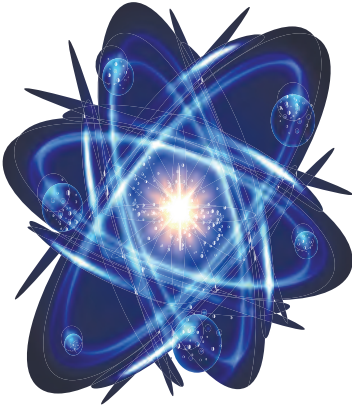
Kâinattaki düzen, Allah'ın (c.c.) varlığına işaret etmekle beraber O'nun birliğine de bir delildir. Tüm varlığın idaresinin tek bir elde olduğunu ispat eder. Birden fazla müdahale edebilecek güç ve irade bulursa bu intizam mümkün olmazdı. Her biri karışacağından kâinatta düzensizlik oluşurdu. O hâlde bu eşsiz düzen Allah'tan başka ilah olmadığını gösterir. Rabbimiz, bu hakikati şöyle bildirmiş: **"Eğer yerde ve gökte Allah'tan başka ilahlar olsaydı kesinlikle yerin ve göğün düzeni bozulurdu."** (Enbiyâ suresi, 22. ayet.)

Canlı ve cansız varlıklar arasındaki yardımlaşma, kanunların evrenselliği, evrenin maddesinin bir olması vs. O'nun birliğine işaret eden delillerdir. Örneğin, gözün görmesi, güneş ışığına bağlıdır. Buradan şu sonucu çıkarabiliriz: Gözü ve güneşi yaratan, birdir. İkisi de O'nun kudret ve iradesi altındadır. Başka bir örnek de suyun, yeryüzü ve atmosfer arasındaki döngüsüdür. Cansız varlıkların birbirlerine yaptıkları yardımlar Allah'ın (c.c.) emir ve iradesi ile hareket ettiklerine işaret eder.

Görsel 12: Yaşamın devam etmesine olanak sağlayan yeryüzü ve atmosfer arasındaki su döngüsü, Allah'ın (c.c.) varlığı ve birliğine büyük bir kanıttır.

Görsel 13: Kainat atomlardan meydana gelmektedir.

Yerçekimi kanunu kâinatın her yerinde mevcuttur. Kanunun birliği kanun koyucunun birliğini gösterir. Kâinatın hamuru diyebileceğimiz maddesi, atomlardan meydana gelmektedir. İnsan beyninden galaksilere kadar canlı cansız her varlık temelde atomlardan oluşur. Bu da kâinatı yaratan aynı kudrete, O'nun birliğine işaret eder. "Büyük İslam âlimi Şahabettin Sühreverdi'nin 'evrende her şey bir şeydir' sözünün, tevhid anlayışı ve kapsamı bakımından ayrı bir önemi olmalıdır." (Tuna, 2011: 95.)

Tüm varlıklar Allah'ın (c.c.) varlığını ve birliğini gösteren kanıtlardır. Kâinatın tesadüfen oluşması mümkün değildir. Tüm varlıklarda büyük bir gaye ve nizam görülmektedir. Varlıklardaki bu amaç ve düzen, varlıklara bir amaç belirleyen, düzen veren bir gücü göstermektedir. Bu nizam, olağanüstü sayısal değerlere dayanmaktadır. Bu nizam aynı zamanda birliği de işaret etmektedir zira Allah'tan başka ilahlar olsaydı bu intizam mümkün olmazdı.

3. ALLAH'IN İSİM VE SIFATLARI

Kur'an ve kâinat kitabının ayetlerinden Allah'ın (c.c.) varlığını ve birliğini gösteren delilleri analiz ettik. Allah'ın (c.c.) varlığı ve birliğiyle ilgili genel bir kavrayış kazandık. Bu konu başlığı altında ise isim ve sıfatlarının yansımalarıyla Allah'ı (c.c.) daha yakından tanıyacağız. Kur'an-ı Kerim ve hadislerde geçen, Allah'ın (c.c.) güzel isimlerinin (**esmâ-i hüsnâ**) varlıklardaki yansımalarını ve ne anlama geldiğini öğreneceğiz. Allah'ın Zâtî ve Sübûtî sıfatlarının anlamlarını göreceğiz.

Allah'ın (c.c.) isim ve sıfatlarını öğrenmekle O'nu doğru tanımış oluruz. Allah'ı (c.c.) gereği gibi bilmek ise sağlam bir inancın ön şartıdır.

Allah'ın (c.c.) zatını akılla kavramamız mümkün değildir. İnsan, kendisi gibi yaratılmış varlıkları tam olarak kavrayabilir. Oysa Allah (c.c.), yarattıklarına benzemez. Allah (c.c.) birdir, zamandan ve mekândan bağımsızdır, benzersizdir, hiçbir şey O'na denk değildir. Dolayısıyla Allah'ın (c.c.) zatını kavramak mümkün değildir ancak O'nu, varlıklara yansıyan isim ve sıfatlarıyla tanıyabiliriz. Rabbimiz, Kur'an ayetlerinde, kâinat kitabının ayetlerini okumamızı ve üzerinde fikir yürütmemizi emreder. Bu yolla isim ve sıfatlarını öğrenerek kendisine gereği gibi iman etmemizi ve gönülden bağlanmamızı ister.

Görsel 14: Allah (c.c.) ismi şerifi

4. UYGULAMA

Allah'ın (c.c.) Güzel İsimlerini Bulalım

Ayetlerde yer alan Allah'ın (c.c.) isimlerini bularak yazınız.

1. "Rahmân ve rahîm olan Allah'ın adıyla.." (Fâtiha suresi, 1. ayet.)
2. "Melekler: "Yâ Rab! Seni noksan sıfatlardan tenzih ederiz, senin bize öğrettiklerinden başka bizim bilgimiz yoktur. Şüphesiz alîm ve hakîm olan ancak sensin, dediler." (Bakara suresi, 32. ayet.)
3. "...Nerede olursanız olun, Allah sizin hepinizi bir araya getirecektir. Şüphesiz Allah her şeye kadirdir." (Bakara suresi, 148. ayet.)
4. "Size apaçık deliller geldikten sonra, yine de yalpalarsanız, şunu iyi bilin ki Allah azîzdir, hakîmdir." (Bakara suresi, 209. ayet.)

1. ....

2. ....

3. ....

4. ....

Not: Cevap anahtarı ünite sonunda yer almaktadır. Verdiğiniz cevaplarla ünite sonunda yer alan cevapları karşılaştırınız.

BİLGİ KUTUSU

Mevcutat: Var olan şeyler, varlıklar.

Tecelli: Belirme, görünme, ortaya çıkma, zuhur etme, meydana çıkma.

Mazhar: Bir şeyin ortaya çıktığı, görüldüğü yer veya kimse.

Allah'ın (c.c.) varlığına ve birliğine delil olan varlıklar, aynı zamanda O'nun isim ve sıfatlarını bize gösteren aynalardır. Birinci paragrafta, isim ve sıfatların yansımalarıyla Rabbimizi yakından tanıyabileceğimizi belirtmiştik. Tüm mevcudat, isim ve sıfatların yansıdığı aynalar gibidir. Allah'ın (c.c.) varlıklara yansıyan özelliklerinden O'nun isim ve sıfatlarına ulaşabiliriz. Rabbimiz, ilk indirdiği ayette **“Yaratan Rabbinin adıyla oku!” (Alak suresi, 1. ayet.)** buyurmuştur. Kâinatı, Allah'ın (c.c.) adıyla, O'nun namına okuyan bir insan, varlıklarda tecelli eden isimleri görebilir.

Görsel 15: Yüce Allah'ın (c.c.) ilim, irade ve kudretiyle var olabilen bu âlem, O'nun isimlerini gösteren bir aynadır. Allah'ı (c.c.) gösteren aynalardan biri de Hz. Muhammed'dir (s.a.v.).

Allah'ın (c.c.) varlıklar üzerinde tecelli eden isim ve sıfatları çoktur. Özellikle de hayat sahibi olan insan, bitki ve hayvanlardaki tecelliler daha dikkat çekicidir. Her bir canlıda pek çok isim ve sıfat ortaya çıkmaktadır.

Bu isim ve sıfatlardan bir kısmına özellikle de Kur'an-ı Kerim'de sıkça tekrarlanan isimlerin yansımaları ve anlamları üzerine odaklanacağız. Ayete'l Kürsî olarak bilinen Bakara suresinin 255. ayeti, Huvellahüllezi olarak telaffuz edilen Haşr suresi 22-24. ayetleri ve İhlas suresinde geçen isimler sıkça okunan isimlerdir.

Kayyûm, Müheymin

Kâinattaki nizam her an Allah'ın (c.c.) iradesi altındadır, Kayyûm'dur. Her şeyin varlığı O'na bağlıdır. Her şeyi koruyup gözetir, Müheymin'dir. Kâinatın milyonlarca yıldır bozulmaktan korunmuş olan nizamı, her şeyi her an gözetim altında tutan Allah'ın (c.c.) Kayyum ve Müheymin isimlerinin yansımasıdır. Kayyum ismi, Bakara suresi, 255. ayette geçmektedir: **“Allah, kendisinden başka hiçbir ilah olmayandır. Diridir, kayyumdur.”** Allah (c.c.) her an yaratma hâlinindedir: **“Göklerde ve yerde olanlar her şeyi O'ndan isterler; O her an yaratma hâlinindedir.”** (Rahmân suresi, 29. ayet.) Kâinatı yaratmış ve kendi hâline bırakmış değildir: **“Şüphesiz Allah, gökleri ve yeri, nizamları bozulmasın diye tutuyor. Ant olsun ki onların nizamı eğer bir bozulursa kendisinden başka hiç kimse onları tutamaz. Şüphesiz O, halîmdir, çok bağışlayıcıdır.”** (Fâtır suresi, 41. ayet.)

Hâlık, Bârî

Sonradan olan her varlık, yaratılmış olmalarıyla bir Yaratıcıya işaret eder. Her eserin bir ustası, her resmin bir ressamı olduğu gibi bu kâinatın da bir yapanı, yaratana vardır. Kâinat ve içindekiler, Hâlık (yaratan, yoktan var eden) isminin bir yansımasıdır. Allah'ın sübûtî sıfatlarından olan **Tekvin**, yaratmak demektir. Allah (c.c.), Bârî ismiyle “Kusursuz olan, yoktan var eden, örneksiz ve modelsiz yaratan.”dır. Haşr suresinin son ayetinde, bu isimlerden bahsedilmektedir: **“O, takdir ettiği gibi yaratan, canlıları örneği olmadan var eden, biçim ve özellik veren Allah'tır. En güzel isimler O'nundur..”** (Haşr suresi, 24. ayet.) Bir başka ayette yaratmasının sadece “ol” emriyle gerçekleştiğinden bahsedilir: **“(O), göklerin ve yerin eşsiz yaratıcısıdır. Bir şeyi dilediğinde ona sadece ‘Ol!’ der, o da hemen olur.”** (Bakara suresi, 117. ayet.)

Görsel 16: Allah (c.c.), benzersiz biçimde yaratandır.

Görsel 17: Annemizin karnının karanlıklarında bizi şekillendiren ve şeklimizi güzel yapan Rabbimize hamdolsun.

Musavvir

Canlı cansız tüm varlıkların görenleri hayrette bırakan hikmetli tasarımları, sanatlı şekilleri **Musavvir** (şekil ve özellik veren) isminin yansımasıdır. Sanatlı her eser, sanatkârını gösterir. Rabbimiz bu tasarrufunu şöyle bildirmiştir: **“Rahimlerde sizi dilediği gibi şekillendiren O’dur. O’ndan başka ilâh yoktur. O mutlak güç ve hikmet sahibidir.”** (Âl-i İmrân suresi, 6. ayet.) **“Ey insan! Seni yaratan, şekillendirip ölçülü yapan, dilediği bir biçimde seni oluşturan cömert Rabbine karşı seni ne aldattı?”** (İnfîtâr suresi, 6-8. ayetler.)

Rezzâk

Kâinatı kuşatan engin bir rahmetin neticesi olarak, tüm canlılara ihtiyaç duyduğu gıdanın yerinde ve zamanında ulaştırılması **Rezzâk** (kesintisiz biçimde çokça rızık veren) isminin bir yansımasıdır. Rızık Allah’tandır. Rabbimiz bu hakikati şöyle bildirmiştir: **“Yeryüzünde yürüyen her canlının rızığı, yalnızca Allah’ın üzerinedir. Allah o canlının durduğu yeri ve sonunda bırakılacağı mekânı bilir. (Bunların) hepsi açık bir kitapta (levh-i mahfuz’da) dır. (Hûd suresi, 6. ayet.)** Rabbimiz yeryüzünü canlıların yaşayabileceği bir dengede yaratmıştır. Bu hassas denge sayesinde canlılar ihtiyaç duyduğu yiyecek ve içeceği kolaylıkla ulaşabilmektedir. **“Yeryüzünü sizin için kullanışlı hâle getiren O’dur. Üzerinde dolaşın ve Allah’ın rızıkından yiyip için (ama unutmayın ki) dönüş yalnız Allah’adır.”** (Mülk suresi,15. ayet.)

Muhyî

Allah’ın (c.c.), kışın âdeta ölmüş vaziyette bulunan yeryüzünü, baharda yeniden canlandırması, bitkileri ve ağaçları diriltmesi **Muhyî** (hayat veren ve diriltten) isminin yansımasıdır. Rabbimiz, bu tecelliyi Kur’an-ı Kerim’de şu şekilde anlatmaktadır: **“O’nun işaretlerinden biri de şudur: Sen arzı (ölmüş gibi) kupkuru görürsün; ama üzerine yağmur indirdiğimizde toprak canlanıp kabarıp. Ona can veren, elbette ölümlere de can verir. O her şeye kâdirdir.”** (Fussilet suresi, 39. ayet.)

Görsel 18: Allah, ilkbaharda yeryüzünü yeniden diriltmektedir.

Rahman

Allah'ın (c.c.), yarattıklarına şefkat ve merhametinin hissedildiği her iyiliği, **Rahman** (tüm yaratılmışlara merhamet eden) isminin tecellisidir. Yarattıklarının en şerefli olan insan başta olmak üzere tüm yaratılmışlara rahmeti, onları yokluktan varlık sahasına çıkarmasıyla başlar. Yoktan var eder, yarattıklarına şekil ve suret verir, hayatlandırır, hayatlarını devam ettirebilecekleri yeteneklerle donatır. Yaşamın devamına olanak sağlayan kâinattaki nizamın bozulmaması için her an varlığı gözetim altında tutar. Tüm bunlar engin rahmetinin ve şefkatinin delilidir. **“.. O rahmândır, rahîmdir.” (Haşr suresi, 22. ayet.)**

Vâhid

Allah (c.c.), bir ve tektir. O, benzersizdir, hiçbir şey O'na denk değildir. Allah'ın (c.c.) bu eşsiz niteliklerini İhlas suresinden öğreniriz: **“Allah birdir, hiçbir şeye muhtaç değildir fakat her şey O'na muhtaçtır, O doğurmamış ve doğmamıştır. O'nun bir dengi de yoktur.” (İhlâs suresi.)** Eğer Allah'tan (c.c.) başka O'na denk bir şey olsaydı, kâinatta bir nizam ve intizam gözlemleyemezdik. Halbuki gayet incelikli ve hassas bir nizam görülmektedir. O hâlde Allah (c.c.) tektir, O'na denk bir varlık yoktur. O, **Vâhid**'dir.

Rabbimiz, **“En güzel isimler (el-esmâü'l-hüsna) Allah'ındır. O hâlde O'na o güzel isimlerle dua edin...” (Arâf suresi, 180. ayet.)** buyurmuştur. Peygamber Efendimiz (s.a.v.)* **“Allah'ın, yüzden bir ek-sik, doksan dokuz ismi vardır. Kim bu isimleri (öğrenip gereğiyle amel ederek) sayarsa cennete girer.” (Tirmizi, Deavat, 82.)** dedikten sonra Allah'ın (c.c.) doksan dokuz ismini tek tek söylemiştir. Bu konuyla ilgili gerek Kur'an-ı Kerim'de gerekse hadislerde yer alan bilgiler, Müslümanların Esmâ-i Hüsnâ'ya ilgi ve alakalarını her daim canlı tutmuştur. Konusu yalnızca Allah'ın (c.c.) isim ve sıfatları olan pek çok eser kaleme alınmıştır. Bu alanda yazılmış kitap sahiplerinden biri de Maliki mezhebinin önde gelenlerinden Ebû Bekir İbnü'l-Arabî'dir. O'nun Esmâ-i hüsnâ'nın faziletiyle ilgili değerlendirmesi dikkate değerdir:

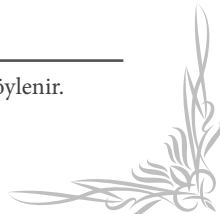

Görsel 19: Rabbimiz, bizleri yeryüzünün en güzel ve en temiz nimetleriyle rızıklandırıyor.

Görsel 20: Allah'ın isimlerinden “Vahid” ism-i şerifi.

*(s.a.v.): Sallallâhu aleyhi ve sellem: “Allah'ın selamı onun üzerine olsun”. Peygamberimizin ismi anıldığında söylenir.

BİLGİ KUTUSU

İlahi isimlerin güzellikle nitelendirilmesinin sebeplerini Ebû Bekir İbnü'l-Arabî şöyle sıralamaktadır;

1. Esmâ-i hüsnâ, Allah hakkında yücelik ve aşkınlık ifade eder ve kullarda saygı hissi uyandırır.
2. Zikir ve duada kullanılmaları hâlinde kabule vesile olur ve sevap kazandırır.
3. Kalplere huzur ve sükûn verir, lütuf ve rahmet ümidi telkin eder.
4. Bilginin değeri bilinenin değerine bağlı bulunduğu ve bilinenlerin en şerefli de Allah olduğu için esmâ-i hüsnâ bilgisine sahip olanlara bu bilgi meziyet ve şeref kazandırır.
5. Esmâ-i hüsnâ Allah için vâcib, câiz ve mümteni' olan sıfatları içermesi sebebiyle O'nun hakkında yeterli ve doğru bilgi edinmemize imkân verir. (Topaloğlu, 2011: 404.)

Görsel 21: Allah'ın (c.c.) doksandokuz ismi.

ALLAH'IN ZÂTİ SIFATLARI	Zâti sıfatlar, başka varlıklarda bulunmayan, yalnız Allah'a özgü sıfatlardır.
Vücut	Var olmasıdır; olmaması ya da yok olması düşünülemez.
Kıdem	Başlangıcının olmamasıdır; ezelden beri vardır ve varlığı sonradan ortaya çıkmamıştır.
Beka	Sonsuz olmasıdır.
Vahdaniyet	Bir ve tek olmasıdır.
Muhalefetün li'l-havadis	Yaratılmışlara benzememesidir.
Kıyam bi-nefsihi	Hiçbir şeye ve hiç kimseye ihtiyacı olmamasıdır.

ALLAH'IN SUBÛTİ SIFATLARI	Subûti sıfatlar ise başka varlıklarda da bulunabilmektedir. Ancak Allah'ın bu sıfatları diğer varlıklardaki sıfatlardan farklıdır.
İlim	Bilmek (Her şeyi bilmesi ve her şeyden haberdar olmasıdır.)
İrade	Dilemek
Kudret	Gücü yetmek (Her şeye gücünün yetmesidir.)
Hayat	Diri olmasıdır. (O'nun için ölüm söz konusu değildir.)
Semi	İşitmek (Her şeyi duyması ve işitmesidir.)
Basar	Görmek (Her şeyi görmesidir.)
Kelâm	Konuşmak (Doğru ve güzel söz söylemesidir.)
Tekvin	Yaratmak (Dilediğini, dilediğince yaratmasıdır.)

5. UYGULAMA

Önceki sayfalarda Allah'ın isimlerinin bir kısmının anlamlarını görmüştük. Bu isimlerin anlamları aşağıda karışık olarak verilmiştir. İsimleri, tanımların başındaki noktalı yerlere yazınız.

Kayyûm, Müheymin, Hâlık, Bârî, Musavvir, Muhyî, Rezzâk, Rahman, Vâhid.

1. .... Yarattıklarına hayat ve can verendir.
2. .... Dünyada bütün mahlûkata merhamet ve ihsan eder.
3. .... Her şeyi görüp gözeten, her varlığın yaptıklarından haberdar olandır.
4. .... Her şeyi kusursuz ve ahenkli yaratandır.
5. .... Varlıklara şekil ve suret verendir.
6. .... Yaratan, yoktan var edendir.
7. .... Her şeyin varlığı kendisine bağlıdır ve kâinatı idare edendir.
8. .... Her varlığın rızkını verir.
9. .... Bir ve tektir.

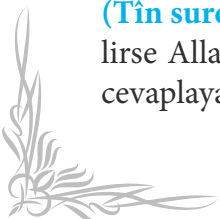
Not: Yanıtlarınızı ünite sonundaki yanıtlara bakarak kontrol ediniz.

4. KUR'AN-I KERİM'DE İNSAN VE ÖZELLİKLERİ

Bu bölüme kadar Allah (c.c.) inancı ve insan, Allah'ın (c.c.) varlığı ve birliği, Allah'ın (c.c.) isim ve sıfatları konularını gördük. Bu başlıkta ise Rabbimizin Kur'an-ı Kerim'de insanı nasıl tanımladığını, diğer varlıklara nazaran insanı hangi niteliklerle üstün kıldığını ayetlerle açıklayacağız. Tek ve benzersiz olan Allah'ın (c.c.), yarattıkları arasında kendisine muhatap kabul ederek yüksek bir makamla onurlandırdığı insanın özelliklerini öğreneceğiz.

Ne kadar da şanslıyız, öyle değil mi? Yaratan, yüzbinlerce seçenek arasından bizleri insan olarak tercih etmiş. Ne kadar şükretsek az... Taş, toprak vs. olarak bırakmamış. Kıyıda köşede yetişen bir ot da olabilirdik. Yüzüstü sürünen bir yılan, boyundan büyük yükler taşıyan bir karınca ya da tonlarca ağırlığa sahip bir fil... Bu ihtimaller hiç de cazip gelmedi. Ya siz ne dersiniz? Bu ihtimallerden birini tercih eder miydiniz?

Yoklukta bırakmayıp var eden, var ettikleri içinde en üstünü kılan, her şeyi emrimize amade kılan Rabbimize hamd olsun! Allah (c.c.) **“Biz insanı en güzel biçimde yarattık.” (Tîn suresi, 4. ayet.)** buyurmuştur. İnsanı diğer varlıklardan ayıran özellikleri tespit edilirse Allah'ın (c.c.) insana verdiği önem daha iyi anlaşılır. Aşağıda yer alan uygulamayı cevaplayarak insanın diğer varlıklara karşı üstünlüğünü daha iyi anlayabilirsiniz.

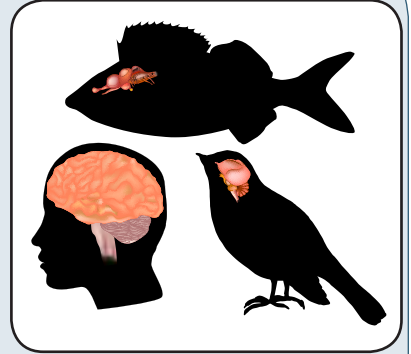

6. UYGULAMA

İnsan hangi özellikleriyle diğer varlıklardan üstün kılınmıştır? Aşağıda verilen boşluklara uygun kelimeleri getirerek cümleleri tamamlayınız.

Nimet, İcat, Halife, Medeniyet, Hizmet, Akıl, Hayvan

1. İnsan, ... sahibi bir varlıktır. Çevresini gözlemler, neden sonuç ilişkisi kurar, ilim sahibi olur.
2. İnsan, yeryüzünün ..... kılınmıştır.
3. İnsan, yeryüzünün en temiz ve güzel ..... ile rızıklandırılmıştır.
4. Allah (c.c.), insan dışındaki her varlığı, insana ..... etmesi için yaratmıştır.
5. İki ayağı üzerinde dik olarak yürüyebilen insan, ... daha özel bir duruşa sahiptir.
6. İnsan makineler ..... eder, ... kurar.

Görsel 22: İnsan ve hayvan beyinleri.

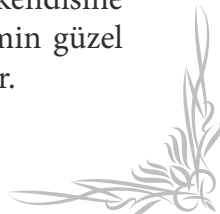

Görsel 23: Bebek ve yavru bir kedi.

Bizi akıl, şuur ve irade sahibi bir insan olarak yaratılanların en üstünü kılan, yeryüzünün binlerce çeşit nimetlerini önüme seren Rabbimize hamdolsun. Hamdolsun O'na ki bana yeryüzünü bir döşek, gökyüzünü tavan kılmış. Güneşi lambam ve sobam, ayı takvimim etmiş. Yeryüzünü hânem kılmış. Hiçbir malım mülküm olmasa da “en zengin benim” diye haykırabiliyorum. Yaratan, gönderdiği vahiyle bana şöyle seslendi: **“O, yerde ne varsa hepsini sizin için yarattı...”** (Bakara suresi, 29. ayet.)

Bizi, yeryüzünün halifeleri kıldı. Tüm varlıkların üstünde bir makam ve beraberinde ağır bir sorumluluk verdi. Allah'ın (c.c.) emirleri doğrultusunda bir yaşam sürmek ve ilahi adaleti sağlamak üzere ‘yeryüzünün halifeleri’ ünvanıyla şereflendirdi. Bu gerçeği şöyle bildirdi: **“Sizi yeryüzünün halifeleri kılan, size verdiği şeylerde sizi denemek için kiminizi kiminizden derecelerle üstün kılan O'dur. Şüphesiz rabbinin cezası çok çabuktur; yine O'nun bağışlaması ve rahmeti boldur.”** (En'âm suresi, 165. ayet.)

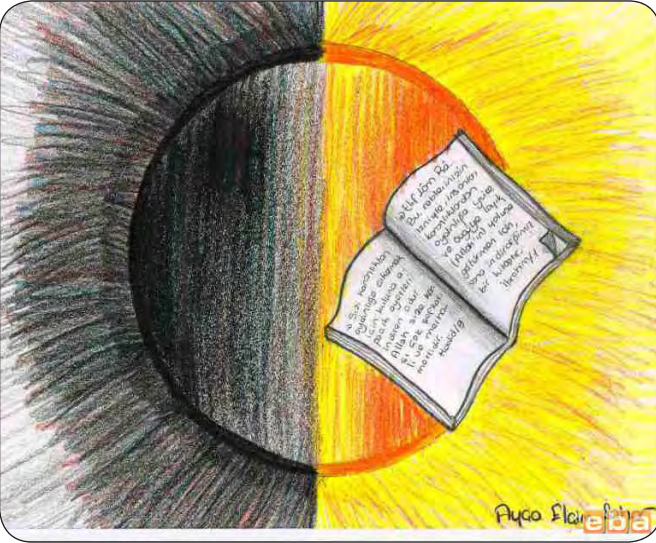
Kâinattaki her bir varlığın bir amacı olduğu gibi insanın yaratılışının da bir amacı vardır. “Allah'ın varlığı ve birliği” konusunda, kâinatın ve içindeki her varlığın bir gayesi olduğunu belirtmiştik. O hâlde yaratılanların en üstünü kılan insanın, başıboş ve gayesiz bırakılacağını düşünemeyiz. Âlemlerin Rabbi olan Allah (c.c.), insanı, yalnızca kendisine kulluk etmesi için yarattığını bildirmiştir. Kulluk görevinin gereği olarak, kimin güzel davranışlar sergileyeceğini denemek ve görmek için hayatı ve ölümü yaratmıştır.

“ O Rab ki, yeri sizin için bir döşek, göğü de (kubbemsi) bir tavan yaptı. Gökten su indirerek onunla, size besin olsun diye (yerden) çeşitli ürünler çıkardı. Artık bunu bile bile Allah’a şirk koşmayın.” (Bakara suresi, 22. ayet.)

Görsel 24: Allah (c.c.), uçsuz bucaksız bu evrende, Dünyamızı yaşanabilir bir yer olacak şekilde tasarlamıştır.

Görsel 25: Allah (c.c.) Kur’an ile karanlıklardan aydınlığa çıkarır. (Eba’dan alınan bir öğrenci çalışması).

Rabbimiz, insanı muhatap alarak ona sorumluluklar yüklemiştir. Allah (c.c.), insana verdiği sorumluluklarda onu yalnız ve çaresiz bırakmamıştır. İnsanlara doğru yolu gösteren, hidayete yönlendiren peygamberler göndermiştir. Peygamberlerle beraber ilahi buyruklarını içeren kitaplar indirmiştir. İlk insan ve ilk peygamber Hz. Âdem’den (a.s.) son peygamber Hz. Muhammed’e (s.a.v.) kadar pek çok uyarıcı görevlendirilmiştir.

İnsanın yeryüzü serüveni nasıl başlamıştır?

İnsanlığın atası Hz. Âdem (a.s.) ve eşi, işledikleri bir hata neticesiy-

le cennetten ayrılmak zorunda kalmışlardı. Cennetten, imtihan meydanı olan dünyaya gönderilmişlerdi. Belli bir süre Âdemoğulları dünyada yaşayacaktı. Rabbimiz, yeryüzünü, insan neslinin kalacağı ve ihtiyaçlarının karşılanacağı çok özel bir misafirhane olarak tasarlamıştı. Kur’an-ı Kerim’de insanın yeryüzü serüveninin başlangıcı şu şekilde geçmektedir: **“Şeytan oradan onların ayağını kaydırda da buldukları yerden onları**

çıkardı. Biz de ‘... Bir zamana kadar sizin için yeryüzünde kalacak bir yer ve ihtiyaç maddeleri vardır’ dedik.” (Bakara suresi, 36. ayet.)

Yeryüzünde yaşam sürmeye başlayan insan nesli, ilk insandan itibaren Allah (c.c.) yoluna çağıran rehberlerle hidayete yönelmiştir. Hz. Âdem (a.s.) ve eşi, yeryüzünde yaşam sürmeye başlayacaklarında şu ilahi mesajla bilgilendirildi: **“Onlara şöyle dedik: ‘Oradan hepiniz için! Benden size muhakkak bir rehber gelecektir. Kim benim gönderdiğim rehberle uyarıya uyarsa artık onlara ne korku vardır ne de üzüleceklerdir.’” (Bakara suresi, 38. ayet.)** Bu bilgi onlara ve sonraki tüm nesillere gönderilmiş bir mesajdı. Bu mesajın anlamı şuydu: Kim, Allah’tan vahiy mesajını alıp insanlığa ileten elçilere uyarıya kurtuluşa erecektir. Onlar korku duymayacaklar ve üzülmeyeceklerdir. Bununla birlikte bir uyarı da yapılmıştı: **“İnkâr eden ve âyetlerimizi yalan sayanlara gelince, onlar cehennemliklerdir ve orada devamlı kalıcıdır.” (Bakara suresi, 39. ayet.)**

İnsan, en güzel şekilde yaratılmıştır. Buna rağmen o, tercihleri neticesinde aşağıların aşağısına da düşebilecek bir irade (tercih) gücü ile yaratılmıştır. İnsanın, manen yücelmesi ve düşmesi onun tercihinin bağlıdır. Allah’ın elçilerine ve vahyine uyan insan yücelir, cennete layık bir hâle gelir. İnkâr edip yalanlayanlar, kötülükler gömülenler ise aşağıların aşağısına düşer.

İnsanın her eylemi kaydedilmektedir. Peki bu kaydın anlamı nedir? İnsan imtihan alanından ayrıldıktan sonra bunlarla karşılaşacak, yaptıklarına göre karşılık bulacaktır. Yaptığı iyilikler de kötülükler de karşılıksız kalmayacaktır: **“Kim zerre miktarı hayır yapmışsa onu (karşılığını) görür. Kim de zerre miktarı şer işlemişse onu (karşılığını) görür.” (Zilzâl Sûresi, 7 – 8. ayetler.)** Atalarımızın dediği gibi: “Ne ekersen onu biçersin.”

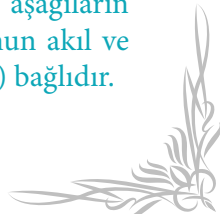
Allah (c.c.), insanı yaratılmışların en üstünü kılmıştır. Akıl nimeti başta olmak üzere pek çok nimetle yarattıklarının en şerefliyi yapmıştır. Emaneti insana yüklemiş, insanı yeryüzünün halifeleri eylemiştir. Tüm bu iyilikler karşısında insana düşen şükür, şükürün gereği olarak da Allah’ın (c.c.) emir ve yasaklarına uygun bir hayat sürmektir. Ahiretteki kalıcı kazançların elde edileceği bu geçici memlekette hoş bir sada bırakabilmektir.

Görsel 26: Allah’ın (c.c.) elçilerine uyan insanlar kurtuluşa ermiştir.

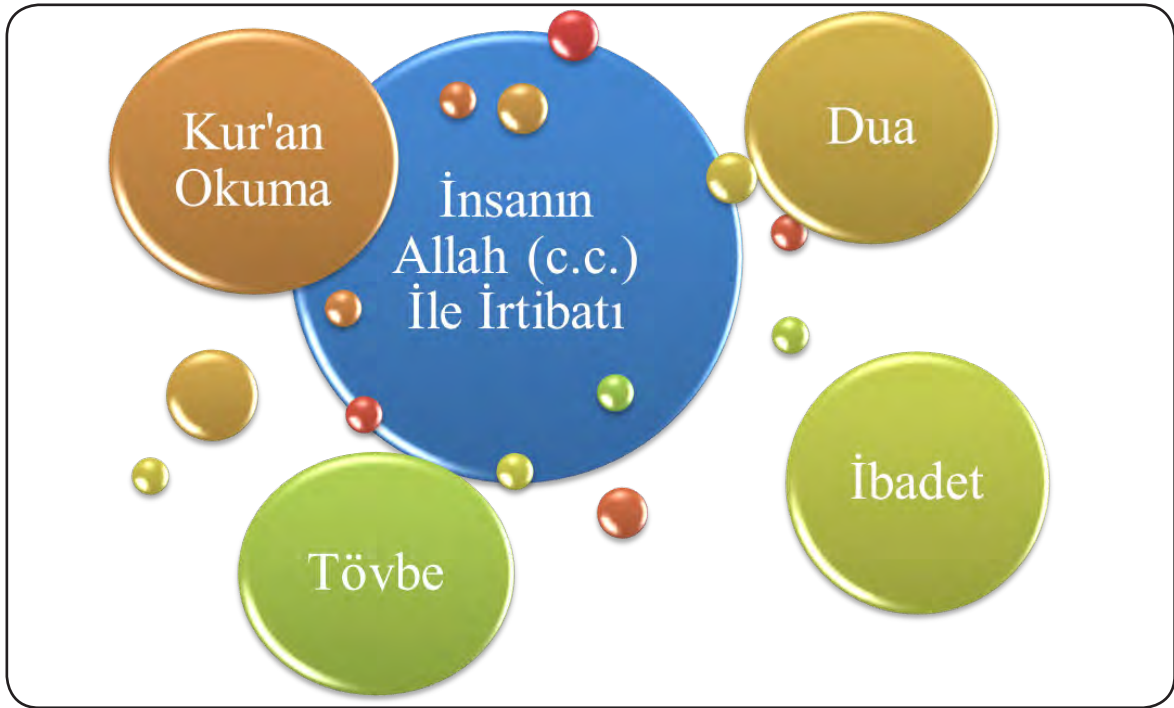
Görsel 27: İnsanın, manen yücelmesi veya aşağıların aşağısına inmesi onun akıl ve iradesine (tercihinin) bağlıdır.

Ne mutlu “Ben Allah’a teslim olmuş Müslümanlardanım.” diyene! Bâki kalan bu kubbede hoş bir sada imiş!

5. İNSANIN ALLAH İLE İRTİBATI

Önceki konularda, Kur’an ve kâinat kitabının ayetlerinden Allah’ın varlığına ve birliğine ulaştık. İsim ve sıfatlarının yansımalarıyla Allah’ı (c.c.) daha yakından tanıdık. İnsan olarak Allah’a (c.c.) ve yarattığı tüm varlıklara karşı büyük bir sorumluluğumuz olduğunu öğrendik. Bu konuda ise insanın Allah (c.c.) ile irtibatını nasıl sağlayabileceğini anlamaya çalışacağız. Mahlukatin nefesleri sayısınca Allah’a giden yollar vardır lakin burada dört konu üzerinde duracağız: Dua, ibadet, tövbe ve Kur’an okuma. Bu başlıklar altında Rab-bimizle aramızdaki bağı nasıl güçlendirebileceğimizi öğreneceğiz.

Görsel 28: Başta dua, ibadet, tövbe ve Kur’an okuma olmak üzere Allah (c.c.) ile iletişimin pek çok yolu vardır.

Dua

“Rahmetiyle vareden, yaratan, yaşatan Allah’ım! Yokluğun karanlığında bırakmadın, ana rahminin karanlıklarında şekillendirdin beni. Annemin bağrından rızkıyı verdin. Küçüktüm, güçsüzdüm; annemi, babamı etrafımda pervane eyledin. Yetiştim, iyiyi kötü-yü belledim. Aklım başıma varınca sorumluluk verdin. Seni öğrendim, sana yöneldim. Seni anmadan edemedim. Sen benim Rabbimsin, her şeyimi senden istedim. Dua ile yönelmesem sana, ne ederim? Ben sana muhtacım, sen ise hiçbir şeye muhtaç değilsin.”

Konumuz dua olunca dua ile başladık konuya. Siz de bir dua yazın isterseniz buraya. Gönlümüzün en ince sızısını bilen Rabbim, bizim istediklerimizi bizden daha iyi bilir, dile getirebilsek de getiremesek de...

7. UYGULAMA

En sık yaptığınız duayı aşağıdaki noktalı yere yazınız.

.....

.....

.....

.....

Dua nedir?

Dua; insanın, Allah'ın (c.c.) yüceliği ve büyüklüğü karşısında kendi zayıflığını kavrayıp ona yalvarması, şükretmesi, onu övmesi ve Allah'la (c.c.) her an beraber olduğunun bir göstergesi olarak onunla iletişim kurma eylemidir. (Komisyon, 2009: 62.) Allah (c.c.), içtenlikle kendisine yönelip dua etmemizi isteyerek **“Haydi, inkârcıların hoşlarına gitme- se de içten bir dindarlıkla yalnız Allah'a bağlanarak O'na dua edin.”** (Mü'min suresi, 14. ayet.) buyurmaktadır. Sevgili Peygamberimiz (s.a.v.), duanın önemini anlatmak için **“Dua ibadetin özüdür.”** (Tirmizî, Deavat, 1.) buyurmuştu.

Allah (c.c.), dua edenin duasını işitir, bilir; duasına karşılık verir. Rabbimiz Kur'an-ı Kerim'de şöyle buyurmuştur: **“Kullarım, beni sana sordukları zaman (de ki): Şüphesiz Ben onlara çok yakıным. Bana dua ettikleri zaman dualarını kabul ederim.”** (Bakara suresi, 186. ayet.) Rabbimiz, bize bizden daha yakındır. Kur'an'da şöyle buyurmuştur: **“...Çünkü biz ona şah damarından daha yakınız.”** (Kâf suresi, 16. ayet.)

Dua, insanın gönlünü huzura ulaştırır. Dua eden insan bilir ki her ihtiyacını gören, sesini işiten biri vardır. Her şey O'nun emrindedir. Her şey O'na muhtaçtır. Her şeyin hazineleri yanındadır, yerlerin ve göklerin orduları O'na aittir: **“Göklerin ve yerin anah- tarları O'nundur..”** (Şûrâ suresi, 12. ayet.) Allah'ın gücü her şeye yeter. Bu imana sahip olan bir insan, dertlerine derman bulur ve huzura erer.

Görsel 29: Dua, ibadetlerin temelini oluşturur.

Görsel 30: Arif Nihat Asya'nın Dua şiiri.

Duanın kabulü için nelere dikkat etmeli?

- Duada yalnızca Allah (c.c.) rızası gözetilmelidir. Dua, bir ibadettir. Tüm ibadetler gibi yalnızca Allah'ın (c.c.) rızasını elde etmek için yapılır. Bununla ilgili olarak Fatıha sure-sinde “(Allahım!) Yalnız sana ibadet ederiz ve yalnız senden yardım dileriz.” (Fâtiha suresi, 5. ayet.) buyrulmuştur.
- Duada samimi olunmalıdır. Samimiyetle yapılan dualar karşılıksız kalmaz. Peygamberimiz (s.a.v.), “Allah’a, kabul edileceğine gerçekten inanarak dua edin. Bilin ki Allah, ciddiyetten uzak ve umursamaz bir kalp ile yapılan duaları kabul etmez.” (Tirmizi, Deavat, 65.) buyurdu. Bazen istediğimizi aynen verir bazen de karşılığını ahirette verir .
- Duada sabırlı olunmalı. Allah (c.c.) sabredenleri sever, sabredenlere güzel davranışlarının karşılığını verir: “... ‘İman edip de iyi işler yapanlara Allah'ın vereceği mükafat daha hayırlıdır. Ona da ancak sabredenler kavuşturulur.’dediler.” (Kasas suresi, 80. ayet.) Bu hususla ilgili olarak Sevgili Peygamberimiz (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: “Sizden bi-riniz, ‘Dua ettim de duam karşılık görmedi.’ Deyip acele etmediği müddetçe duası karşılık bulur.” (Müslim, Zikir, 91.)
- Duada, iyi ve güzel olan şeyler istenmelidir. Allah'ın rızasına uygun olmayan, hoş karşılanmayan şeyler istenmemelidir. Mevlana'nın dediği gibi, “Eğer düşünce ve duaların gül ise, sen zaten gül bahçesindesin.”
- Duada ısrarcı olunmalı; niyaz ve yakarış, kalp inceliğiyle ve gözyaşlarıyla süslenmelidir. Merhum Necip Fazıl Kısakürek, “Zindan'dan Mehmed'e Mektup” şiirinde bu duyguları güzel bir şekilde işlemiştir:

“Dua, dua, eller karıncalanmış;
Yıldızlar avuçta, gök parçalanmış.
Gözyaşı bir tarla, hep yoncalanmış...
Bir soluk, bir tütsü, bir uçan buğu;
İplik ki, incecik, örer boşluğu.”

Allah (c.c.) ile irtibat yollarımızdan biri olan dua, kabul edileceğine inanılarak ve samimiyetle yapılmalıdır. Duada sabırlı olunmalı, iyi ve güzel şeyler istenmelidir. **“Kendi kendine, yalvararak ve ürpererek, alçak sesle sabah akşam rabbini zikret, gafillerden olma!” (A'râf suresi, 205. ayet.)** ayetinde bildirildiği gibi duanın, Allah'ı (c.c.) anmanın ve gafletten kurtulmanın en güzel yolu olduğu hatırlanmalıdır.

İbadet

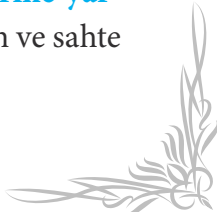
İbadet, insanın hür iradesi ile Allah'a (c.c.) yönelmesi, Allah'ın (c.c.) emir ve yasaklarına uygun bir yaşam sürmesidir. Rabbi ile irtibat kurabilmesinin adıdır. İbadet, insanın yaratılış gayesi, Allah'ın (c.c.) kulları üzerindeki hakkıdır. **Sevgili Peygamberimiz (s.a.v.) bir yolculuk esnasında Muaz b. Cebel'e (r.a.) “Allah'ın kulları üzerindeki hakkı nedir bilir misin?” diye sordu. Muaz'ın, “Allah ve Resûlü daha iyi bilir.” diyerek cevap vermesi üzerine de, “Allah'ın kulları üzerindeki hakkı yalnızca O'na ibadet etmeleri ve O'na hiçbir şeyi ortak koşmamalarıdır.” buyurdu. (Buhari, Cihad, 46.)**

8. UYGULAMA

Yukarıdaki paragrafta ibadetin farklı tanımlarını okudunuz. Şimdi sıra sizde. İbadetin ne anlama geldiğini kendi ifadelerinizle maddeler hâlinde yazınız.

1. İbadet, ...
2. İbadet, ...
3. İbadet, ...

İbadet edilecek yegane varlık, tek olan Allah'tır (c.c.). Her şeyi O yaratmıştır. O hâlde yalnızca O'na yönelmek, O'nun emirlerine itaat etmek ve hükmüne boyun eğmek gerekir. Rabbimiz, **“İşte sizin Rabbiniz Allah. Ondan başka hiçbir ilah yoktur. O her şeyin yaratıcısıdır. Öyle ise O'na kulluk edin. O her şeye vekil (her şeyi yöneten, görüp gözetendir.)dir. (En'âm suresi, 102. ayet.)** buyurmuştur. Bir başka ayette ise **“O'nun dışında yalvarıp yakardıklarınız ise ne size yardım edebilirler, hatta ne de kendilerine yardımları dokunur.” (A'râf suresi, 197. ayet.)** buyurarak sahte ilahlar edinenlerin ve sahte ilahların trajikomik hallerine dikkat çekmiştir.

Görsel 31: Engellilere yardımcı olmak bir ibadettir.

Allah (c.c.) için yapılan her davranış, ibadettir. İslam'ın beş şartı vardır. Peygamber Efendimiz (s.a.v.) “İslam beş esas üzerine kurulmuştur: Allah'tan başka ilah olmadığına ve Muhammed'in Allah'ın Resûlü olduğuna şهادet etmek, namaz kılmak, zekat vermek, hacetmek ve Ramazan orucunu tutmak.” (Buhari, İman, 2.) buyurmuştur. Bunlar temel ibadetlerdir lakin ibadetler bunlarla sınırlı tutulmamıştır. Esasında Allah'ın (c.c.) rızasını kazanmak için yapılan her güzel davranış, ibadettir. Örneğin; çevreyi temiz tutmak, iyi niyetli olmak, engellilere yardımcı olmak, bir öğrencinin masraflarını karşılamak, bildiklerimizi paylaşmak, trafik kurallarına uymak, başkasına ait bir eşyayı izinsiz almamak vb.

İbadetler, Allah'ın (c.c.) huzurunda olduğu bilinçle yapılmalıdır. Allah'ı (c.c.), O'nun kâinattaki eserlerine bakarak tanıyan insan, Allah'ı (c.c.) gözleriyle göremez ama O'nun kendisini gördüğünü bilir: “Gözler onu idrak edemez ama O, gözleri idrak eder.” O, en gizli şeyleri bilendir, (her şeyden) hakkıyla haberdar olandır.” (En'âm suresi, 103. ayet.) Bu bilinçle ibadet eden insan, Peygamberimizin (s.a.v.) ifadesiyle “ihsan” makamına ulaşır: “. . . İhsan, O'nu görüyormuş gibi Allah'a ibadet etmendir. Sen O'nu göremesen de O seni görmektedir ... “ (Buhari, Tefsir, (Lokman) 2.)

Görsel 32: Gözler Allah'ı (c.c.) idrak edemez ama Allah (c.c.) gözleri bilir.

İbadetlerde devamlılık esastır. Hz. Peygamber (s.a.v.) “ ... Allah katında amellerin en sevimsisi, az da olsa devamlı olanıdır.” (Ebû Dâvûd, Tatavvu, 27.) sözünü birçok kez tekrar etmiştir.

İbadetle sağlanan irtibat, insanı Allah'a (c.c.) yakınlaştırır. Kulu, Allah'a (c.c.) yakınlaştıran ibadetlerin en önemlileri, farz olanlardır. Farz ibadetlerin yerine getirilmesinden sonra nafile ibadetlerle, insanın Allah'a (c.c.) yakınlığı artarak devam eder. Ebu Hüreyre'nin rivayet ettiğine göre, Resûlüllah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: “Yüce Allah şöyle buyurur: **Kim benim bir veli kuluma (dostuma) düşmanlık ederse ben de ona harp ilan ederim. Kulum, kendisine farz**

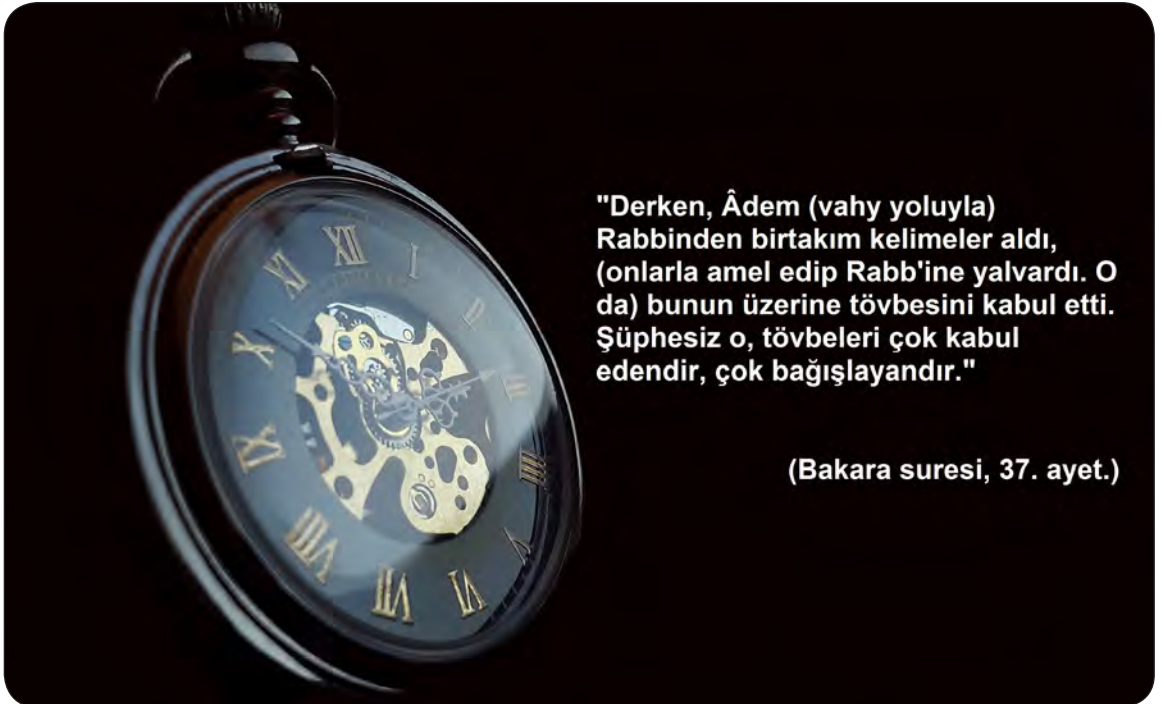
kıldığım şeylerden daha sevimli bir şeyle bana yaklaşamaz. Kulum nafile ibadetlerle de bana yaklaşmaya devam eder, ta ki ben onu severim. (Sevince de) artık onun işiten kulağı, gören gözü, tutan eli, yürüyen ayağı olurum. Benden isterse muhakkak ona (istediğini) veririm. Bana sığınırsa muhakkak onu korur ve kollarım ... ‘ ‘ (Buhari, Rikak, 38.)

İbadetler, yalnızca Allah (c.c.) için yapılmalıdır. “Allah’ın (c.c.) insanlar üzerindeki hakkı” olarak nitelenen ibadette samimiyet ve devamlılık esastır. Allah’ı görüyormuş gibi ibadet edildiğinde, ibadetin gerçek anlamı yakalanabilir. Bu esaslar gözetilerek yapılan ibadet, Allah (c.c.) ile irtibatımızı sağlayarak bizi O’na yakınlaştıracaktır.

Tövbe

Allah (c.c.) ile irtibatımızı sağlayacak yollardan biri de tövbedir. Tövbe, işlenen bir günahı dolaylı pişmanlık duyarak Allah’a (c.c.) yönelmek ve O’ndan bağışlanma dilemektir. Kur’an-ı Kerim’de **“Ey iman edenler! Allah’a içtenlikle tövbe edin.” (Tahrîm suresi, 8. ayet.)** buyrulmuştur. Tövbe ile beraber kullanılan ‘istiğfar’ kavramı, tövbenin bir kısmını ifade eder. İstiğfar, Allah’tan bağışlanma dilemektir. Tövbe ve istiğfar iç içe geçmiş kavramlardır.

İşlediğimiz bir hatayı içtenlikle itiraf etmek ve af dilemek, Allah’ın (c.c.) çok sevdiği bir davranıştır. Günahını itiraf eden Hz. Âdem (a.s.) bağışlanmış, günahını kabullenmemekte ısrar eden İblis ise ilahi rahmetten uzaklaştırılmıştır.

"Derken, Âdem (vahy yoluyla) Rabbinden birtakım kelimeler aldı, (onlarla amel edip Rabb'ine yalvardı. O da) bunun üzerine tövbesini kabul etti. Şüphesiz o, tövbeleri çok kabul edendir, çok bağışlayandır."

(Bakara suresi, 37. ayet.)

Görsel 33:Tövbeye acele etmek önemlidir çünkü insan ecelinin ne kadar ötede olduğunu bilemez.

İnsan, yaratılışı gereği, iyiliği de kötülüğü de tercih edebilen bir varlıktır. Bir kötülük işlediğimizde, haddi aştığımızda, âlemlerin Rabbinin şu çağrısı kulaklarımızda yankılanır: **“De ki (Allah şöyle buyuruyor): ‘Ey kendi aleyhlerine olarak günahta haddi aşan kullarım! Allah’ın rahmetinden ümit kesmeyin. Allah (dilerse) bütün günahları bağışlar; doğrusu O çok bağışlayıcı, çok merhametlidir.’ ” (Zümer suresi, 53. ayet.)** “Ey kullarım! Allah’ın rahmetinden ümidinizi kesmeyin!” hitabıyla, günahın verdiği elemle yangın yerine dönen gönüllerimiz tövbe ile felah bulur.

Görsel 34: Günah işleyip hata ettiğimizde samimiyetle pişmanlık duymak, affedilmenin müjdesidir.

“Hata işlememiş bir insan var mıdır?” şeklinde bir soru ile karşılaştığınız nasıl bir cevap verirsiniz? Hata kaçınılmaz olduğuna göre, hatadan pişmanlık duymak ve aynı hatayı tekrar işlememeye gayret etmek, erdemli bir davranış olarak nitelenmelidir. Allah Resûlü (s.a.v.), **“Her insan hata eder. Hata işleyenlerin en hayırlıları tövbe edenlerdir.” (Tirmizî, Kıyâme,49.)** buyurmuştur.

9. UYGULAMA

TÖVBE

“Ya Rabbi! Ben pişmanım yapmış olduğum günahlardan, keşke yapmasaydım, inşallah bir daha yapmayacağım!”

Yukarıda yer alan cümle, bir tövbe ifadesidir. Aşağıdaki noktalı yere, kendi ifadelerinizle, Allah’a tövbenizi ifade eden bir veya birkaç cümle yazınız.

.....

.....

.....

İmam Nevevî, meşhur eseri “Riyâzü’s Sâlihîn” isimli hadis kitabında tövbenin geçerliliği hakkında şunları söylemektedir: “Âlimler günahtan tövbe etmenin vacip olduğunu söylemişlerdir. İşlenen günah yalnız Allah’a karşı olup kul hakkını içermiyorsa bu tür günahtan tövbe etmenin üç şartı vardır:

1. O günahı kesin olarak terk etmek,
2. Onu işlediğine pişman olmak,
3. O günahı bir daha işlememeye azmetmektir.” (Nevevî, 2014: 37.)

Rabbimiz, kendisine isyan sayılan günahların işlenmesinden razı olmaz. Bununla beraber, insan olarak, sevabı tercih ettiğimiz gibi günahı da tercih edebilecek yaratılışa sahibiz. Bir hata yapıp günah işlediğimizde bundan pişman olup Allah’tan (c.c.) bağışlanma dilemeyi bilmeliyiz. Tövbeyle birlikte yeniden Allah’a (c.c.) yönelişimizin neşesini hissedebilmeliyiz. Allah’a (c.c.) kulluğumuzu, bahar çiçekleri gibi taptaze yepyeni bir başlangıçla devam ettirebilme şuurunu taşımalıyız.

Görsel 35: Allah (c.c.), karın kışın bağrında açan bahar çiçekleri gibi tövbeyle yeni bir başlangıç imkânı sunar insana.

Görsel 36: Kur'an okuyan kimse, Rabbi ile konuşur.

Kur'an Okuma

Kur'an-ı Kerim, âlemlerin Rabbinin sözü, sözlerin en güzelidir. Rabbimizden bir rahmet, öğüt, kalplere şifa ve bir rehberdir. Kıyamete dek geçerli ve tüm insanlığa gönderilmiş son ilahi kitaptır. Allah (c.c.), Kur'an hakkında şöyle buyurmaktadır: **“Hâ-mîm. Bu Kur'an, rahman ve rahîm olan Allah'ın katından indirilmiştir. Bilmek isteyenler için âyetleri apaçık hâle getirilmiş Arapça okunan bir kitaptır. Müjdeleyici ve uyarıcı olarak indirilmiştir ama çokları yüz çevirdi, artık onu işitmezler.”** (Fussilet Sûresi, 1 – 4. âyetler.)

Rabbimizle irtibatımızı sağlayan yollardan bir diğeri, Kur'an okumaktır. Bu mübarek kitabı okumak, ezberlemek ve anlamını öğrenmek bizi Rabbimize yakınlaştıracak önemli bir ibadettir. Kur'an'dan uzak kalmak ise kayıpların en büyüğüdür. Anadolu erenlerinden Koca Yunus'un dediği gibi,

“Her kim Kur'an'ı bilmedi,
Sanki cihana gelmedi,
Derdine derman bulmadı,
İşlerine pişman ola.”

Yunus Emre

Nur Dağı, Hira Mağarası'nda Cebrail'in (a.s.) ilk getirdiği âyet “Oku!” emriydi. Bu emir gereğince hayat yolculuğumuzda en önemli ihtiyacımızın “okumak” olduğu aşikardır. Ezelî ve ebedî, yerlerin ve göklerin mülkü kendisine ait olan Allah'ın (c.c.) âyetlerini okumak, anlamak ve uygulamaktan daha önemli ne olabilir ki! Hz. Peygamber (s.a.v.) **“Sizin en hayırlınız Kur'an'ı öğrenen ve öğretenidir.”** (Buhârî, Fedâilü'l Kur'ân, 21.) buyurarak Kur'an ile meşguliyetin önemine işaret etmiştir.

Kur'an okumakla alakalı iki kavram vardır: Kıraat ve tilavet. Her ikisi de Kur'an okumak anlamında kullanılmakla birlikte aralarında bir fark vardır. Kıraat, Hz. Peygamber'in (s.a.v.) okuma biçimini örnek alarak Kur'an-ı Kerim'i harflerin çıkış yerlerine ve tecvit kurallarına uygun olarak okuma anlamına gelir. Tilavet ise, anlamı üzerinde düşünerek, emir ve yasakları uygulamayı amaç edinerek okumak demektir. (Komisyon, 2009: 203, 367.)

Kur'an okuyan kişi, Allah (c.c.) ile konuşmuş olur. Bu bilinçle Allah'ın kitabını okuyan insan, Allah (c.c.) ile irtibatını sağlamlaştırır ve diri tutar. Kur'an'da **“Müminler ancak Allah anıldığı zaman yürekleri titreyen, kendilerine Allah'ın âyetleri okunduğunda imanlarını artıran ve yalnız Rablerine dayanıp güvenen kimselerdir.”** (Enfâl suresi, 2. âyet.) buyrulduğu gibi Kur'an okuyanların imanları kuvvetlenir. İnsan, bu mübarek kitabı okuduğu vakit, Rabbinin bizzat kendisine hitap ettiğini düşünür. Rabbinin emir ve yasakları ciddiyetle anlamaya ve buna uygun bir yaşam sürmeye çalışır. Bu sayede Allah'ın (c.c.) razı olduğu kulları arasına girer. Cennete layık bir insan olur.

10. UYGULAMA

Haydi, eşleştir!

Dua, ibadet, tövbe ve Kur'an okuma başlıkları altında konuyla ilgili ayet meal-leri verilmişti. Aşağıda yer alan ayet meallerinin yanındaki boşluğa ilgili olduğu konu başlığını yazınız.

..... “İşte sizin Rabbiniz Allah. Ondan başka hiç- bir ilah yoktur. O her şeyin yaratıcısıdır. Öyle ise O'na kulluk edin. O her şeye vekil (her şeyi yöneten, görüp gözeten)dir. (En'âm suresi, 102. ayet.)

..... “Müminler ancak, Allah anıldığı zaman yürek- leri titreyen, kendilerine Allah'ın âyetleri okunduğunda imanlarını artıran ve yalnız Rablerine dayanıp güvenen kimselerdir.” (Enfâl suresi, 2. ayet.)

..... “Ey iman edenler! Allah'a içtenlikle tövbe edin.” (Tahrîm suresi, 8. ayet.)

..... “Haydi, inkârcıların hoşlarına gitmese de içten bir dindarlıkla yalnız Allah'a bağlanarak O'na dua edin.” (Mü'min suresi, 14. ayet.)

Not: Yanıtlarınızı ünite sonunda verilen doğru yanıtlarla karşılaştırınız. Yanlış ya- nıtlamışsanız konuyu tekrar ediniz.

6. KUR'AN'DAN MESAJLAR: RÛM SURESİ 18-27. AYETLER

Rûm Suresi 18-27. Ayetlerin Arapça Okunuşları:

وَلَهُ الْحَمْدُ فِي السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَعَشِيًّا وَحِينَ تُظْهِرُونَ ﴿18﴾ يُخْرِجُ الْحَيَّ مِنَ الْمَيِّتِ وَيُخْرِجُ الْمَيِّتَ مِنَ الْحَيِّ وَيُحْيِي الْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا وَكَذَلِكَ تُخْرَجُونَ ﴿19﴾ وَمِنْ آيَاتِهِ أَنْ خَلَقَ لَكُمْ مِنْ أَنْفُسِكُمْ أَزْوَاجًا لِتَسْكُنُوا إِلَيْهَا وَجَعَلَ بَيْنَكُمْ مَوَدَّةً وَرَحْمَةً إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ ﴿21﴾ وَمِنْ آيَاتِهِ خَلْقَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَاخْتِلَافَ أَلْسِنَتِكُمْ وَاللُّوَانِكُمْ إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِّلْعَالَمِينَ ﴿22﴾ وَمِنْ آيَاتِهِ مَتَابِعُكُمْ بِاللَّيْلِ وَالنَّهَارِ وَإِنبِغَاطُكُمْ مِنْ فَضْلِهِ إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِقَوْمٍ يَسْمَعُونَ ﴿23﴾ وَمِنْ آيَاتِهِ يُرِيكُمُ الْبَرْقَ خَوْفًا وَطَمَعًا وَيُنزِلُ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَيُحْيِي بِهِ الْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِقَوْمٍ يَعْقِلُونَ ﴿24﴾ وَمِنْ آيَاتِهِ أَنْ تَقُومَ السَّمَاءُ وَالْأَرْضُ بِأَمْرِهِ ثُمَّ إِذَا دَعَاكُمْ دَعْوَةً مِنَ الْأَرْضِ إِذَا أَنْتُمْ تَخْرَجُونَ ﴿25﴾ وَلَهُ مَنْ فِي السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ كُلُّ لَهٌ قَانُتُونَ ﴿26﴾ وَهُوَ الَّذِي يَبْدَأُ الْخَلْقَ ثُمَّ يُعِيدُهُ وَهُوَ أَهْوَنُ عَلَيْهِ وَلَهُ الْمَثَلُ الْأَعْلَى فِي السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَهُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ ﴿27﴾

Rûm Suresi 18-27. Ayetlerin Türkçe Meali:

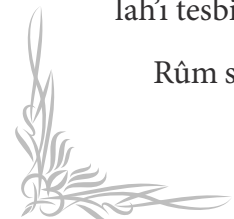
“Göklerde ve yerde her türlü övgü O’na mahsustur. Gündüzün sonunda ve öğle vaktine eriştiğinizde de O’nu tesbih edin. (18) O ölüden diriye, diriden de ölüyü çıkarıyor ve yeryüzünü ölümünün ardından canlandırıyor. İşte siz de böyle çıkarılacaksınız. (19) O’nun kanıtlarından biri, sizi topraktan yaratmış olmasıdır. Sonra bir de baktınız ki, çoğalarak yeryüzüne dağılmış beşer topluluğusunuz. (20) Onlara ısınıp kaynaşasınız diye size kendi türünüzden eşler yaratıp aranızda sevgi ve şefkat duyguları yerleştirmesi de O’nun kanıtlarındandır. Doğrusu bunda iyi düşünen kimseler için dersler vardır. (21) O’nun kanıtlarından biri de, gökleri ve yeri yaratması, dillerinizin ve renklerinizin farklı olmasıdır. Kuşkusuz bunda bilenler için ibretler vardır. (22) Gece ve gündüz uyuyabilmeniz ve Allah’ın lütfundan nasibinizi aramaya çalışmanız da O’nun kanıtlarındandır. Bunda, dinleyen kimseler için elbette dersler vardır. (23) Yine O’nun kanıtlarındandır ki, korku ve ümit vermek üzere size şimşegi gösteriyor, gökten su indirip ölümünün ardından yeryüzünü onunla canlandırıyor. Gerçekten bunda, aklını kullanan kimseler için ibretler vardır. (24) Göğün ve yerin Allah’ın buyruğu ile düzen içinde durması da O’nun kanıtlarındandır. Sonunda O, sizi (bulduğunuz) yerden bir çağırdı mı hemen çıkıverirsiniz. (25) Göklerde ve yerde bulunanlar hep O’na aittir, hepsi O’na boyun eğmiştir. (26) Varlığı ilkin yaratan, sonra bunu tekrar eden O’dur ve bu O’nun için pek kolaydır. Göklerde ve yerde en yüce sıfat O’nundur. O mutlak galiptir, hikmet sahibidir. (27)”

Rûm Suresi 18-27. Ayetlerin Tefsiri:

Rûm suresi, Kur’an-ı Kerim’in otuzuncu suresidir. Mekke’de inmiştir. Altmış ayettir. Sure, adını ikinci ayette geçen ‘Rûm’ kelimesinden almıştır. Mekke’de inen diğer surelerde olduğu gibi bu surede de Allah’ın (c.c.) yaratmadaki eşsizliğinden bahsedilir. İnkârcıların ahiretin varlığını inkâr etmelerindeki yanlışlığa değinilir. Allah inancı tam olmayan ve davranışları kötü olanların ahirette uğrayacakları azaba, kıyamet sahnelerine de surede sıkça yer verilir. (Komisyon, 2009: 310.)

Rûm suresi 18-27. ayetlerde, ağırlıklı olarak Allah’ın eşsiz yaratma sanatının örnekleri gözler önüne sunulmaktadır. Yerlerin ve göklerin yaratılışı, insanın yaratılışı, yağmurun yağdırılması gibi olaylardan insanın dersler çıkarması istenmektedir. Bu örnekler için tekraren “O’nun kanıtlarındandır.” denilmektedir. Yerlerde ve göklerde ne varsa hepsi Allah’ı tesbih etmektedir. Tüm varlıklar O’nun emri ve iradesi altındadır.

Rûm suresi 18. ayette, “Göklerde ve yerde her türlü övgü O’na mahsustur.” buyrulmak-

Rûm suresi 18. ayette, “Göklerde ve yerde her türlü övgü O’na mahsustur.” buyrulmaktadır. Kur’an-ı Kerim, “Her türlü övgü sadece âlemlerin Rabbine aittir.” cümlesiyle başlar. Birinci sure olan Fatıha suresinin ilk ayetinde Allah’a (c.c.) hamd (övgü) etmekten bahsedilir. Hamd, yalnızca Allah’a (c.c.) mahsustur çünkü her nimetin, iyiliğin ve güzelliğin sahibi, yaratıcısı ve kaynağı O’dur. O’nun dışındaki hiçbir şeyin bağımsız, kendine ait bir varlığı ve gücü yoktur. O hâlde ibadet edilecek ve övülecek tek varlık Allah’tır. Günde beş vakit, Allah’ı (c.c.) anmak için namaz kılmak ve O’nu her daim tesbih etmek, en önemli yaratılış gayemizdir.

11. UYGULAMA

Rûm suresinin 18-27. ayetlerinin mealini okuyunuz. Ayetlerde, Allah’ın (c.c.) varlığının delilleri olarak kâinattaki nizamla ilgili verilen örnekleri bularak maddeler hâlinde yazınız.

1. O, ölüden diriye, diriden de ölüyü çıkarıyor ve yeryüzünü ölümünün ardından canlandırıyor.
2. ....
3. Eşler arasında sevgi ve şefkat duyguları yerleştirmesi O’nun kanıtlarındandır.
4. ....
5. ....
6. Geceyi uyku ve dinlenme, gündüzü de çalışma vakti olarak belirlemesi O’nun kanıtlarındandır.
7. ....
8. Gökten su indiriyor. Canlıların yaşamlarını devam ettirebilmeleri için hayati derecede öneme sahip olan suyu var etmesi, O’nun kanıtlarındandır.
9. ....
10. Göğün ve yerin Allah’ın (c.c.) buyruğu ile düzen içinde durması da O’nun kanıtlarındandır.

Not: Ünite sonunda verilen yanıtlara bakarak kendi yanıtlarınızı kontrol ediniz.

19. ayette, yeryüzünün ölümünün ardından tekrar canlandırılması insanların dirilişine örnek olarak verilmektedir. Rabbimiz, ilkbaharda, yeniden dirilişin bir örneğini sergileyerek gözlerimizin önüne sunmaktadır. Kışın ölmüş vaziyette bulunan yeryüzü baharla birlikte yeniden canlanmaktadır. Kıyamet günündeki dirilişimiz de bunun gibi olacaktır.

Rûm suresi 20-25. ayetlerde Allah'ın (c.c.) varlığına ve birliğine dair kanıtlardan bahsedilmektedir. Allah'ın (c.c.) kudretinin eserlerinden örnekler verilerek insanın bunlar üzerinde düşünmesi istenir. Her bir varlık, kendilerini yaratan Allah'a (c.c.) işaret eden bir ayettir.

Görsel 37: Gece ve gündüzün, belirlenmiş bir plana göre, dönüşünü hiç aksatmadan birbiri ardınca geliş bir ayettir.

İnsanın yaratılışı, eşler arasındaki ilgi ve sıcaklık, göklerin ve yerin yaratılışı, dillerimizin ve renklerimizin farklı olması, gece ve gündüzün var edilmesi, rahmet olarak isimlendirdiğimiz yağmur, biri yanıcı diğeri yakıcı iki elementin (hidrojen ve oksijen) birleşiminden meydana gelen suyun hayat kaynağı olması, göklerin ve yerin akılları hayrette bırakacak bir hassasiyet içindeki nizam ve intizamları, Allah'a (c.c.) işaret eden ayetlerdendir. Burada kısa kısa bahsedilmesine karşılık, aslında her bir örnek oldukça geniş bir konudur. Bu örneklerin detaylarına inildikçe, insana 18. ayetteki,

“Göklerde ve yerde her türlü övgü O’na mahsustur.” ifadesini tekrar tekrar söylettirecek hakikatlerle insanı yüz yüze getirmektedir.

26. ayette, **“Göklerde ve yerde bulunanlar hep O’na aittir, hepsi O’na boyun eğmiştir.”** buyrulmaktadır. Allah'ın (c.c.) varlığına ve birliğine işaret eden örnekler, kendilerine verilen görevi harfiyen yerine getirmekle tüm varlığın O'nun emrinde olduğunu ve O'na boyun eğdiğini göstermektedir.

27. ayette yaratma fiilinin sürekliliğinden bahsedilmektedir. Bu gerçek Rahman suresinde **“... O, her an yaratma hâindedir.” (Rahmân suresi, 29. ayet.)** ayetiyle ifade edilmiştir. Kâinat sürekli bir yenilik ve değişim içindedir. Galaksiler, yıldızlar, gezegenler ve uydular kendileri için belirlenmiş yörüngelerinde hareket ettirilmektedir. Vücudumuzu oluşturan hücreler her an yenilenmektedir. **“Varlığı ilkin yaratan, sonra bunu tekrar eden O’dur ve bu O’nun için pek kolaydır.”** Ol deyince öldüren Allah (c.c.) için zorluk söz konusu değildir. En yüce sıfat, tek ve benzersiz olan Allah'ındır (c.c.).

NELER ÖĞRENDİK?

1. Allah (c.c.) inancının insan hayatındaki yeri ve önemini yorumladık.

Allah (c.c.) inancının, inanç esaslarının başında geldiğini belirttik. Allah'a (c.c.) iman yaratılışımızın en önemli gayesidir. Allah (c.c.) inancı, insanın anlam arayışına bir cevaptır. Bu inanç sayesinde kâinatı, Yaratıcımızın bir eseri ve O'nun varlığının kanıtları olarak okuyabiliriz. Allah'a (c.c.) inancımız, davranışlarımızı güzelleştirir.

2. Allah'ın (c.c.) varlığı ve birliği konusunda akli ve nakli delilleri analiz ettik.

Allah'ın (c.c.) varlığı ve birliğini anlayabileceğimiz akli ve nakli delilleri örnekler üzerinden çözümlenmeye çalıştık. Yerlerde ve göklerdeki muhteşem işleyişi konu edinen ayetler üzerinde düşünen bir insan, Allah'ın (c.c.) varlığı ve birliğine kolayca ulaşabilir. Gaye ve nizam delili üzerinden her varlığın yaratılışının bir amacı olduğu ve kâinatta mükemmel bir nizamın olduğunu gördük. Bu gerçek, canlı cansız tüm varlıklara bir amaç belirleyen ve bir düzen veren olduğunu gösterir. Aynı zamanda Allah'ın (c.c.) birliğinin de ispatıdır. O'ndan başka ilahlar olsaydı her biri müdahale edeceğinden görünen bu nizam ve intizam da mümkün olmayacaktı.

3. İsim ve sıfatlarının yansımalarıyla Allah'ı (c.c.) tanıdık.

Allah'ın (c.c.) isim ve sıfatlarını öğrenmenin, O'nu doğru ve gereği gibi tanımamız için gerekli olduğunu öğrendik. Allah'ı (c.c.) doğru ve gereği gibi bilmek ise sağlam bir inancın ön şartıdır. Allah'ın (c.c.) sanatlı eserleri, O'nun isim ve sıfatlarının yansımalarıdır. Tüm mevcudat isim ve sıfatları gösteren aynalardır. Bu aynalarda tecelli eden fiiller, Allah'ın (c.c.) isim ve sıfatlarına ulaşmamızı sağlar. Allah'ın (c.c.) güzel isimleri demek olan 'Esmâ-i Hüsnâdan Kayyûm, Müheymin, Hâlık, Bârî, Musavvir, Muhyî, Rezzâk, Vâhid ve Rahman isimlerinin anlamlarını öğrendik.

4. İnsanın özelliklerini ayetlerle açıkladık.

Rabbimizin bizi en güzel biçimde yarattığını, diğer varlıklardan üstün kıldığını, yerlerde ve göklerde ne varsa hepsini emrimize amade kıldığını öğrendik. Allah (c.c.), insanı 'halife' kılmış, ona ağır bir sorumluluk yüklemiştir. İnsan başıboş bırakılmamış, peygamberler ve ilahi mesajlarla bilgilendirilmiştir.

5. İnsanın Allah (c.c.) ile irtibat yollarını fark ettik.

İnsanın Allah (c.c.) ile irtibatının başlıca dua, ibadet, tövbe ve Kur'an okuma ile gerçekleştiğini fark ettik. Allah'ın (c.c.) varlığını ve birliğini kavrayan, isim ve sıfatlarıyla O'nu daha yakından tanıyan insan, elbette kendisini yaratan Rabbi ile iletişim kurmak isteyecektir. Rabbine şükürünün gereği olarak dua, ibadet, tövbe ve Kur'an okuma yolları ile Yaratıcısı ile yaklaşacaktır.

6. Rûm suresi 18-27. ayetlerde verilen mesajları değerlendirdik.

Rûm suresinde ağırlıklı olarak Allah'ın (c.c.) varlığının ve birliğinin kanıtları olarak nitelenen örnekler verilmektedir. İnsanın bunlar üzerinde düşünmesinin istendiğini belirtmiştik. Tüm varlığın kendileri için belirlenmiş gayeleri gerçekleştirmekle Allah'ın (c.c.) hükmü ve iradesi altında olduğunu gösterdiğini değerlendirdik. Allah (c.c.) kâinatı yaratmış her an yaratmaya devam etmektedir. Tüm varlıklarda görünen değişim ve yenilenme bunun en önemli göstergesidir. Bu değişim ve yenilenme, insanın ölümünden sonra yeniden diriltilmesinin de delili olarak verilmiştir.

1. ÜNİTE ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME SORULARI

1. Aşağıdaki seçeneklerden hangisi, Allah (c.c.) inancının insan hayatındaki yeri ve önemine dair doğru bir bilgi değildir?

- A) Allah (c.c.) inancı, yaratılışımızın en önemli gayesidir.
- B) Allah (c.c.) inancı, insanın anlam arayışına en doğru ve tatmin edici cevabı sunar.
- C) Allah (c.c.) inancı, varlığa bakışımızı değiştirir. Bu inançla her şey, her olay anlamlı hâle gelir.
- D) Allah (c.c.) inancının sağladığı huzur ve güven, insanı rahatlatarak tembelliğe sevkeder.

“Kâinatta gözlemlenen harikulade amaç ve düzen, bir düzenleyici olduğu sonucunu çıkarmamızı gerektirir.”

2. Yukarıdaki cümle, hangi akli delilin tanımıdır?

- A) İmkân delili
- B) Gaye ve nizam delili
- C) Ekmel (mükemmel) varlık delili
- D) Hudus delili

“Her eserin bir ustası, her resmin bir ressamı, her yazının bir yazarı vardır. Hiç bir şey tesadüfen, kendi kendine meydana gelmez. Örneğin, defterimizi ve kalemimizi masanın üzerine bırakıp ödevimizin kendi kendine olmasını ümit etmeyiz. Dağınık bir vaziyette bulunan odamızın, açık pencereden esen bir rüzgârla düzenli hâle gelmesini beklemek de oldukça gülünç bir durumdur.”

3. Yukarıdaki paragraftan çıkarılabilecek en kapsamlı sonuç hangisidir?

- A) Kâinat, büyük bir aklın ve bilinçli bir tasarımın ürünüdür.
- B) Varlıklar, Allah'ın takdiri ile bir düzen oluştururlar.
- C) Her varlık, Allah'ın emir ve iradesiyle iş görür.
- D) Varlıklar, kendilerini yaratan Kudret'e işaret eder.

4. 'Allah'ın güzel isimleri' anlamına gelen kavram aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Tilavet
- B) Eşref-i mahlukat
- C) Esmâ-i hüsnâ
- D) Tecelli-i esma

“Rahimlerde sizi dilediği gibi şekillendiren O’dur. O’ndan başka ilâh yoktur. O mutlak güç ve hikmet sahibidir.” (Âl-i İmrân suresi, 6. ayet.)

“Ey insan! Seni yaratan, şekillendirip ölçülü yapan, dilediği bir biçimde seni oluşturan cömert Rabbine karşı seni ne aldattı?” (İnfîtâr suresi, 6-8. ayetler.)

5. Yukarıdaki ayetler, Allah’ın (c.c.) hangi ismiyle alakalıdır?

- A) Rezzâk
- B) Kayyûm
- C) Vâhid
- D) Musavvir

6. Aşağıdaki ayetlerden hangisi, insanın ‘yaratılmışların en şerefli’ (eşref-i mahlukat) olarak nitelenmesine sebep olan insanın üstün yönlerinden bahsetmektedir?

- A) “Biz insanı en güzel biçimde yarattık.” (Tîn suresi, 4. ayet.)
- B) “O, yerde ne varsa hepsini sizin için yarattı...” (Bakara suresi, 29. ayet.)
- C) “Kim zerre miktarı hayır yapmışsa onu (karşılığını) görür. Kim de zerre miktarı şer işlemişse onu (karşılığını) görür.” (Zilzâl Sûresi, 7-8. ayetler.)
- D) “Sizi yeryüzünün halifeleri kılan, size verdiği şeylerde sizi denemek için kiminizi kiminizden derecelerle üstün kılan O’dur. Şüphesiz rabbinin cezası çok çabuktur; yine O’nun bağışlaması ve rahmeti boldur.” (En’âm suresi, 165. ayet.)

“İnsanın, Allah’ın yüceliği ve büyüklüğü karşısında kendi zayıflığını kavrayıp ona yalvarması, şükretmesi, onu övmesi ve Allah’la (c.c.) her an beraber olduğunun bir göstergesi olarak onunla iletişim kurma eylemi.”

7. Yukarıdaki paragrafta tanımı verilen kavram, Allah (c.c.) ile irtibat kurma yollarımızdan hangisidir?

- A) İbadet
- B) Dua
- C) Kur’an okuma
- D) İstiğfar

8. Kur'an okuma ile ilgili kavramlar hangi şıkta doğru olarak verilmiştir?

- A) Tilavet-tecelli
- B) Kıraat-mahlukat
- C) Tilavet-istiğfar
- D) Kıraat-tilavet

9. Rum suresi 18-27. ayetlerde ağırlıklı olarak hangi konudan bahsedilmektedir?

- A) Allah'ın eşsiz yaratma sanatının örnekleri gözler önüne sunulmaktadır. Yerlerin ve göklerin yaratılışı, insanın yaratılışı, yağmurun yağdırılması gibi olaylardan insanın dersler çıkarması istenmektedir.
- B) İnkârcıların ahiretin varlığını inkâr etmelerindeki yanlışlığa değinilir. İlkbaharda yeniden dirilen yeryüzü yeniden dirilişe örnek olarak gösterilir.
- C) Hamd, yalnızca Allah'a mahsus olduğu işlenmektedir çünkü her nimetin, iyiliğin ve güzelliğin sahibi, yaratıcısı ve kaynağı O'dur.
- D) Allah'ın (c.c.) yaratmasının sürekliliğinden bahsedilmekte; göklerde ve yerlerde en yüce sıfatın O'na ait olduğu bildirilmektedir.

10. Rum suresi 19. ayette, "İşte siz de böyle çıkarılacaksınız." denilerek insana, yeniden dirilişin akla uzak olmadığını anlatmak için hangi örnek verilmektedir?

- A) "Yine O'nun kanıtlarındandır ki, korku ve ümit vermek üzere size şimşegi gösteriyor..."
- B) "O'nun kanıtlarından biri de... dillerinizin ve renklerinizin farklı olmasıdır."
- C) "...yeryüzünü ölümünün ardından canlandırıyor."
- D) "Gece ve gündüz uyuyabilmeniz ve Allah'ın lütfundan nasibinizi aramaya çalışmanız da O'nun kanıtlarındandır."

1. ÜNİTE UYGULAMA CEVAPLARI

1. UYGULAMA

Bu soruya verilecek yanıtın anahtarı, ayette geçen "...Rabbimiz! Sen bunu boş yere yaratmadın..." cümlesi olmalıdır.

2. UYGULAMA

Sorunun altındaki paragrafta cevabı verilmiştir.

3. UYGULAMA

El attığı her işi eline yüzüne bulaştıran Özgür, aslında haksız da sayılmaz. Bir insan onlarca, yüzlerce farklı mesleğe ve bunların inceliklerine nasıl vakıf olsun. Peki, ya atomlar. Her yerdeler her işi yapıyorlar anlamadıkları hiçbir şey yok! Üstelik insan gibi akıl ve şuur sahibi varlıklar da değiller. Atomları 2. Uygulamada verilen örnekte olduğu gibi bir binanın tuğlalarına benzetebiliriz. Tuğlalardan oluşmuş bir yapı gördüğümüzde, tuğlaların bir ustanın elinde bir plan dâhilinde şekillendiğini anlarız. Ya da harfleri örnek verelim: Anlamlı bir kelime oluşturmak için harflerin kendi kendine bir sıralamaya dâhil olduklarını düşünebilir miyiz? Anlamlı bir kelime veya cümlenin, harflerin ötesinde ve üstünde bir güç tarafından sıralandığını anlarız. Aynen bu örneklerde olduğu gibi tüm kâinattaki hayranlık verici işler de varlıkların dışında ve üstündeki bir akla ve kudrete işaret eder. Atomlar ilahi bir kudretin emir ve hükmü altında iş görürler. Kendilerine ait ve bağımsız bir varlıkları ve güçleri yoktur.

4. UYGULAMA

1. "Rahmân ve rahîm olan Allah'ın adıyla..." (Fâtiha suresi, 1. ayet.)
  2. "Melekler: Yâ Rab! Seni noksan sıfatlardan tenzih ederiz, senin bize öğrettiklerinden başka bizim bilgimiz yoktur. Şüphesiz alîm ve hakîm olan ancak sensin, dediler." (Bakara suresi, 32. ayet.)
  3. "...Nerede olursanız olun, Allah sizin hepinizi bir araya getirecektir. Şüphesiz Allah her şeye kadirdir." (Bakara suresi, 148. ayet.)
  4. "Size apaçık deliller geldikten sonra, yine de yalpalarsanız, şunu iyi bilin ki Allah azîzdir, hakîmdir." (Bakara suresi, 209. ayet.)
1. ... Rahman, Rahim .....
  2. ... Alîm, Hakîm .....
  3. ... Kadir .....
  4. ... Azîz, Hakîm .....

5. UYGULAMA

- 1..... Muhyî ..... Yaratıklarına hayat ve can verendir.
- 2..... Rahman..... Dünyada bütün mahlûkata merhamet ve ihsan eder.
- 3..... Müheymin..... Her şeyi görüp gözeten, her varlığın yaptıklarından haberdar olandır.
- 4..... Bârî ..... Her şeyi kusursuz ve ahenkli yaratandır.
- 5..... Musavvir..... Varlıklara şekil ve suret verendir.
- 6..... Hâlık ..... Yaratan, yoktan var edendir.
- 7..... Kayyûm..... Her şeyin varlığı kendisine bağlıdır ve kâinatı idare edendir.
- 8..... Rezzâk ..... Her varlığın rızkını verir.
- 9..... Vahid ..... Bir ve tektir.

6. UYGULAMA

1. İnsan ...akıl..... sahibi bir varlıktır. Çevresini gözlemler, neden sonuç ilişkisi kurar, ilim sahibi olur.
2. İnsan yeryüzünün .....halifesi..... kılınmıştır.
3. İnsan yeryüzünün en temiz ve güzel ...nimetleri..... ile rızıklandırılmıştır.
4. Allah, İnsan dışındaki her varlığı insana ....hizmet... etmesi için yaratmıştır.
5. İki ayağı üzerinde dik olarak yürüyebilen insan, ...hayvanlardan... daha özel bir duruşa sahiptir.
6. İnsan makineler ...icad... eder, ...medeniyetler... kurar.

10. UYGULAMA

“Dua, ibadet, tövbe ve Kur’an okuma”

..... İbadet ..... “İşte sizin Rabbiniz Allah. Ondan başka hiçbir ilah yoktur. O her şeyin yaratıcısıdır. Öyle ise O’na kulluk edin. O her şeye vekil (her şeyi yöneten, görüp gözeten)dir. (En’âm suresi, 102. ayet.)

..... Kur’an okuma ..... “Müminler ancak Allah anıldığı zaman yürekleri titreyen, kendilerine Allah’ın âyetleri okunduğunda imanlarını artıran ve yalnız Rablerine dayanıp güvenen kimselerdir.” (Enfâl suresi, 2. ayet.)

..... Tövbe ..... “Ey iman edenler! Allah’a içtenlikle tövbe edin.” (Tahrîm suresi, 8. ayet.)

..... Dua ..... “Haydi, inkârcıların hoşlarına gitmese de içten bir dindarlıkla yalnız Allah’a bağlanarak O’na dua edin.” (Mü’min suresi, 14. ayet.)

11. UYGULAMA

1. O, ölüden diriyi, diriden de ölüyü çıkarıyor ve yeryüzünü ölümünün ardından canlandırıyor.
2. İnsanın topraktan yaratılması, O'nun kanıtlarındandır.
3. Eşler arasında sevgi ve şefkat duyguları yerleştirmesi, O'nun kanıtlarındandır.
4. Gökleri ve yeri yaratması, O'nun kanıtlarındandır.
5. İnsanların dillerinin ve renklerinin farklı olması, O'nun kanıtlarındandır.
6. Geceyi uyku ve dinlenme, gündüzü de çalışma vakti olarak belirlemesi, O'nun kanıtlarındandır.
7. Yağmurun müjdecisi olan şimşek, O'nun kanıtlarındandır.
8. Gökten su indiriyor. Canlıların yaşamlarını devam ettirebilmeleri için hayati derecede öneme sahip olan suyu var etmesi, O'nun kanıtlarındandır.
9. Yağmur yağdırarak ölü bir vaziyette olan yeryüzünü, baharla birlikte yeniden canlandırıyor.
10. Gögün ve yerin Allah'ın buyruğu ile düzen içinde durması da O'nun kanıtlarındandır.

2.

ÜNİTE

HZ. MUHAMMED
VE GENÇLİK

● Hazırlık Soruları

1. Hz. Peygamber'in (s.a.v.) hayatının gençlik dönemine dair neler biliyorsunuz?
2. Hakkında bilgi sahibi olduğunuz genç sahabiler kimlerdir?

● Neler Öğreneceğiz?

Bu üniteyi tamamladığınızda;

1. Kur'an-ı Kerim'den gençlerle ilgili ayetlere örnekler verebileceksiniz.
2. Hz. Muhammed'in (s.a.v.) gençlik yıllarındaki erdemli davranışlarını kendi hayatınızla ilişkilendirebileceksiniz.
3. Hz. Muhammed (s.a.v.) ile genç sahabiler arasındaki iletişimi değerlendirebileceksiniz.
4. Bazı genç sahabilerin öne çıkan özelliklerini örnek alabileceksiniz.
5. Âl-i İmrân suresi 159. ayette verilen mesajları değerlendirebileceksiniz.

● Anahtar Kelimeler

- sahabi
- âlim
- el-emin
- istişare

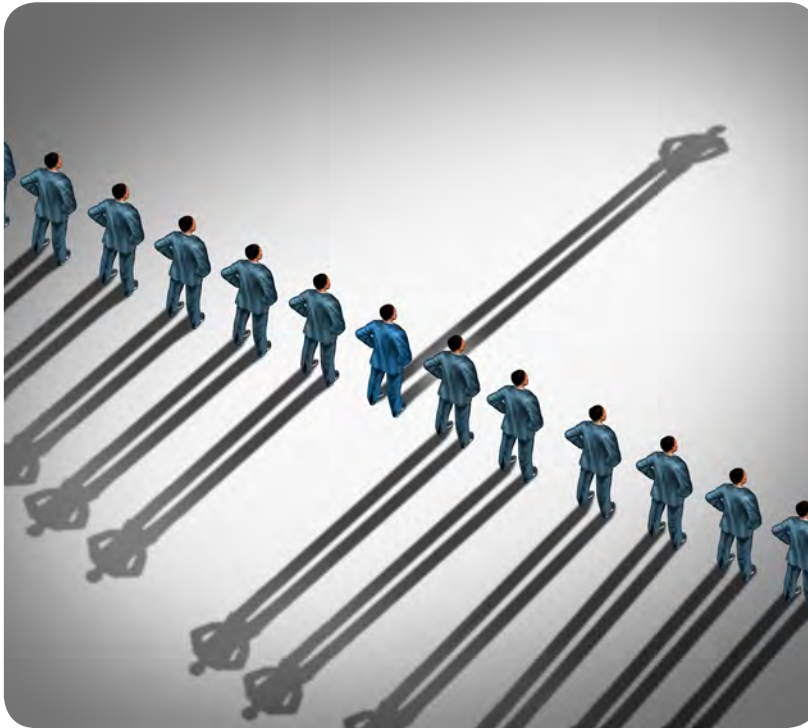
1. KUR'AN-I KERİM'DE GENÇLER

Bu konumuzda, gençlerin örnek davranışlarından bahseden ayetlere örnekler vereceğiz. Yüce kitabımız Kur'an-ı Kerim'de, kendilerinden övgüyle bahsedilen gençlerin örnek yaşamları ve üstün ahlaklarından bahsedilmektedir. Bir tevhid eri olan Hz. İbrahim'in (a.s.)¹ putperestlikle mücadele azminden, bir iffet abidesi olan Hz. Yusuf'un (a.s.) onurlu tavrından, Hz. Musa (a.s.) ile Hz. Şuayb'ın (a.s.) kızları arasında geçen hayâ sembolü diyaloglarından, Allah'a (c.c.) adanmış bir hayatla örnek olan Hz. Meryem'in üstünlüğünden, imanlarını hiçbir şeye değişmeyen yedi güzel adamın (Ashab-ı Kehf) etkileyici hikâyesinden övgüyle bahsedilmiştir.

Kimdir genç?

Çocukluk çağının sona ermesiyle başlayan gençlik dönemi, yetişkin bir birey olmakla sona erer. Genç, kimliğini aramaya koyulur bu çalkantılı yolculukta. Bedensel ve ruhsal bir olgunlaşma ve kendini bulma dönemidir gençlik.

Hak ve hakikatin yılmaz savunucusudur genç. Onda haksızlığa karşı riyasız bir tavır görülür en katıksızından. Hakkı, hakikati canı pahasına savunmakta berraklaşır tertemiz vicdanı. Üstat Necip Fazıl'ın "Gençliğe Hitabe" sinde tanımladığı bir gençlik: "Zaman bendedir ve mekân bana emanettir!" şuurunda bir gençlik... Can taşıma liyakatini, canların canı uğrunda can vermeyi cana minnet sayacak kadar gözü kara ve o nispette strateji ve taktik sahibi bir gençlik... Büyük bir tasavvuf adamının benzetişiyile, zifiri karanlıkta ak sütün içindeki ak kılı fark edecek kadar gözü keskin bir gençlik..."

"Kim var!" diye seslenilince, sağına ve soluna bakınmadan, fert fert "Ben varım!" cevabını verici, her ferdi "Benim olmadığım yerde kimse yoktur!" duygusuna sahip bir dava ahlâkını pırıldatıcı bir gençlik...

Necip Fazıl Kısakürek
Gençliğe Hitabe

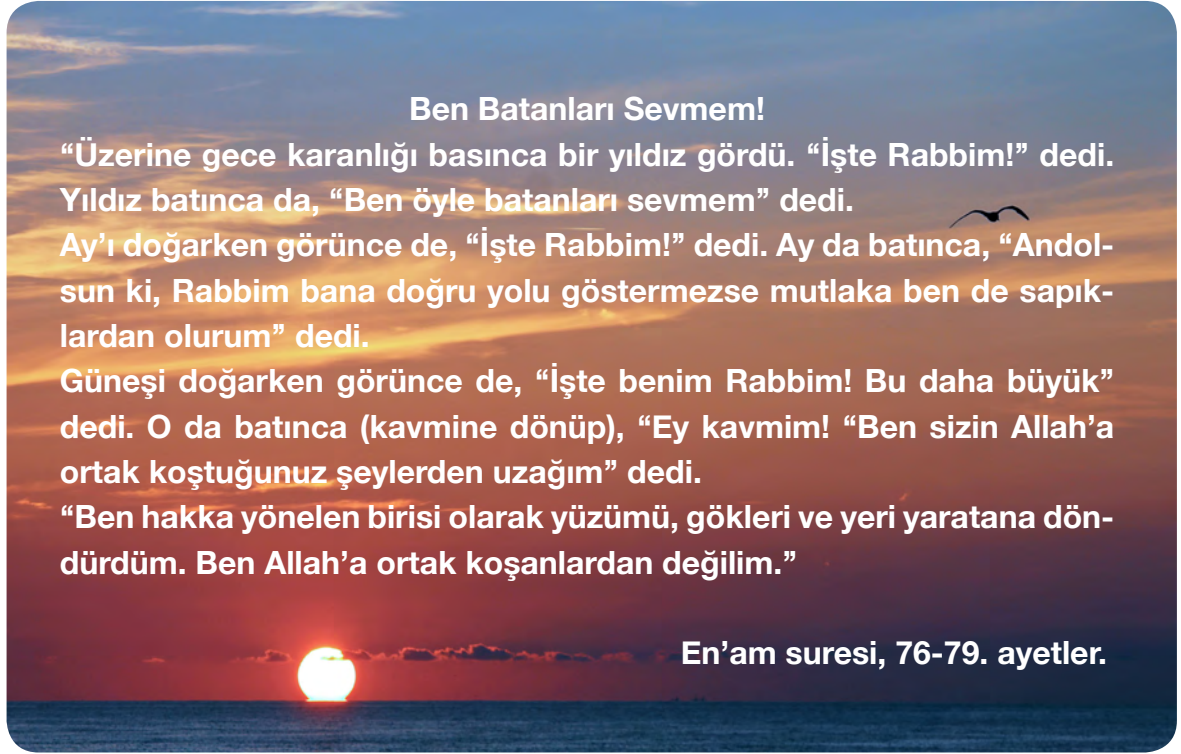
Görsel 2: Canlı ve heyecanlı kimliğiyle genç, hak bildiği yolda ileri atılmaktan geri durmaz.

¹(a.s.): aleyhisselam: Allah'ın selamı onun üzerine olsun.

İşte o hakikat sevdalısı gençlerden biri olan Hz. İbrahim (a.s.), yaşadığı toplumdaki çarpıklıklara itiraz etmişti. Halilullah (Allah'ın dostu) olarak anılan Hz. İbrahim (a.s.) Babillilere peygamber olarak gönderilmişti. Babil halkı, hak dini unutmuş; yıldızlara ve putlara tapıyordu. Hz. İbrahim (a.s.), bu inanışlarının hakikat olmadığını çeşitli yöntemlerle anlatarak onları bir olan Allah'a (c.c.) iman etmeye çağırırdı.

İçinde yaşadığı toplumun hakikati görmesi için düşünmelerini istiyordu. Yıldızlara, Ay'a ve Güneşe bakarak bunların ilah olup olamayacaklarını sorguladı. Günün bir vakti görünüp sonra bir bir ortadan kaybolan bu cisimlerin tanrı olamayacaklarını ifade etti. İnsanların, yaratılan varlıkların Yaratana denk olamayacağını düşünmelerini istemişti. Sonuçta "Ben böyle sönüp batanları sevmem" diyerek düşüncesini noktalamıştır. İmam Gazali'nin ortaya koyduğu kanıttaki gibi (bkz. 1. ünite) evrendeki tüm varlığın, sönüp yok olmayan ezeli ve ebedî olan Allah'ın (c.c.) varlığına bağlı olduğunu ilan etmişti.

Görsel 3: Bir görünüp bir kaybolan varlıklar, onları yaratan Allah'ın (c.c.) varlığının başlangıcı ve sonu olmadığını göstermektedir.

Kur'an-ı Kerim'in 12. suresi olan Yusuf suresinin hemen hemen tamamında, bir iffet abidesi olan Hz. Yusuf'tan (a.s.) bahsedilir. İffet, kötü istek ve arzulardan uzak durmak demektir. Özellikle, cinsellikle ilgili doğru olmayan eğilim ve aşırılıklardan kaçınmak anlamında kullanılır. Kur'an-ı Kerim'de, müminlerin özelliklerinden bahsederken, onların iffetlerini koruduklarından övgüyle söz edilir. Gençlik dönemi, bu konudaki imtihanın en yoğun yaşandığı bir dönemdir. Hz. Yusuf'un (a.s.), hizmetçi olduğu evin hanımının gayrimeşru teklifi karşısındaki duruşu da övgüyle anılmıştır.

Hz. Yusuf (a.s.), nikâhsız birliktelik teklifini reddederek kıyamete dek gençler için bir iffet örneği olmuştur. **“Evinde bulunduğu kadın, onunla ilişkiye girmek istedi. Kapıları iyice kapattı ve “Haydi gel!” dedi. O da “Hâşâ, Allah’a sığınırım! Zira kocan benim velinimetimdir, bana iyilik edip evini açtı. Gerçek şu ki zalimler iflah olmaz!” dedi.”** (Yûsuf suresi, 23. ayet.) Hz. Yusuf (a.s.), gençlik çağlarında ve hayranlık verici bir fiziksel görünümüne sahip olduğu hâlde Allah’ın (c.c.) razı olmayacağı bir isteğe boyun eğmemiştir. Hapishaneye atılmayı, bu iffetsizliğe tercih etmiştir: **“Yûsuf, “Rabbim! Zindan, bana, bunların benden istediklerinden daha iyidir. Eğer onların bana kurdukları tuzağı boşa çıkarmazsan, onlara meyleder ve cahillerden olurum!” dedi.”** (Yûsuf suresi, 33. ayet.) Delikanlılık çağlarındaki Hz. Yusuf’un (a.s.) iffeti, asırlar boyunca tüm insanlığa örnek teşkil etmiştir.

Hz. Şuayb’ın (a.s.) kızları ve Hz. Musa (a.s.) arasında geçen olay, onların iffetli tavırlarına vurgu yapılarak anlatılır. Kızların, hayvanlarını sulamak için kuyunun etrafının boşalmasını beklemeleri oldukça dikkat çekicidir. Bu olay Kur’an-ı Kerim’de şu şekilde anlatılmaktadır: **“Mûsâ Medyen’e doğru yöneldiğinde, “Umarım Rabbim bana doğru yolu buldurur” dedi. Medyen suyuna vardığında orada hayvanlarını sulayan bir grup insanla karşılaştı. Onların biraz ötesinde de (hayvanlarının suya gelmesini) engelleyen iki kadın gördü. Onlara, “Meseleniz nedir?” diye sordu. “Çobanlar sulayıp çekilmeden biz (hayvanlarımızı) sulayamayız; babamız da çok yaşlıdır.” dediler. Bunun üzerine Mûsâ, onların hayvanlarını sulayıverdi. Sonra gölgeye çekilip, “Ey Rabbim! Bana lütfedeceğin her türlü hayra muhtacım!” diye niyazda bulundu. Bu esnada kızlardan biri utangaç bir eda ile yürüyerek yanına geldi; “Bizim yerimize (hayvanlarımızı) sulamanın karşılığını ödemek üzere babam seni çağırıyor” dedi. Mûsâ, babalarının yanına gelip de ona başından geçenleri anlatınca, “Korkma, zalimler guruhundan kurtuldun” dedi.”** (Kasas suresi, 22-25. ayetler.)

Hz. Meryem (a.s.), iffet ve hayâ timsali bir diğer genç şahsiyettir. Rabbimiz ondan övgüyle bahsetmiştir: **“İmrân kızı Meryem’i de (misal vermiştir): O iffetini çok iyi korumuştur, biz de ona ruhumuzdan üfledik; o, rabbinin sözlerini ve kitaplarını hep tasdik etti ve o içtenlikle itaat edenlerdendi.”** (Tahrîm suresi, 12. ayet.)

Rabbimiz Kur’an-ı Kerim’de, hak ve hakikatin yılmaz savunucularından olan yedi yiğit mümin gençten bahseder. İçinde yaşadıkları putperest toplumun batıl inançlarına karşı çıkarak Allah’a (c.c.) iman eden bu gençlere Ashab-ı Kehf denilmektedir. İnançlarından zorla döndürülmekten ve öldürülmekten kurtulmak için bir mağaraya sığınmışlar ve orada 300 yıl kadar uyumuşlardı. Kur’an-ı Kerim’de, Rablerine inanmış gençler hakkında, **“Hani o gençler mağaraya sığınmışlardı da, “Ey Rabbimiz! Bize katından bir rahmet ver ve içinde bulunduğumuz şu durumda bize kurtuluş ve doğruluğa ulaşmayı kolaylaştır” demişlerdi.”** (Kehf suresi, 10. ayet.) buyrulmuştur.

Görsel 4: Mersin'in Tarsus ilçesindeki Ashab-ı Khef Mağarası.

1. UYGULAMA

Aşağıda yer alan ayet meallerinin hangi gençten veya gençlerden bahsettiğini bularak eşleştiriniz. Ayetlerin başındaki noktalı yere ilgili rakamı yazınız.

1. Hz. İbrahim (a.s.), 2. Hz. Yusuf (a.s.), 3. Hz. Musa (a.s.) ile Hz. Şuayb'ın (a.s.) kızları, 4. Hz. Meryem, 5. Ashab-ı Khef.

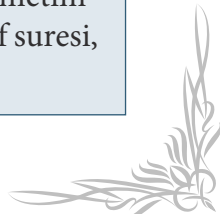
(...) “İmrân kızı Meryem’i de (misal vermiştir): O iffetini çok iyi korumuştur, biz de ona ruhumuzdan üfledik; o, rabbinin sözlerini ve kitaplarını hep tasdik etti ve o içtenlikle itaat edenlerdendi.” (Tahrîm suresi, 12. ayet.)

(...) “Medyen suyuna vardığında orada hayvanlarını sulayan bir grup insanla karşılaştı. Onların biraz ötesinde de (hayvanlarının suya gelmesini) engelleyen iki kadın gördü. Onlara, “meseleniz nedir?” diye sordu. “Çobanlar sulayıp çekilmeden biz (hayvanlarımızı) sulayamayız; babamız da çok yaşlıdır” dediler.” (Kasas suresi, 23. ayet.)

(...) “Ben hakka yönelen birisi olarak yüzümü, gökleri ve yeri yaratana döndürdüm. Ben Allah’a ortak koşanlardan değilim.” (En’âm suresi, 79. ayet.)

(...) “Hani o gençler mağaraya sığınmışlardı da, “Ey Rabbimiz! Bize katından bir rahmet ver ve içinde bulunduğumuz şu durumda bize kurtuluş ve doğruluğa ulaşmayı kolaylaştır” demişlerdi.” (Khef suresi, 10. ayet.)

(...) “Evinde bulunduğu kadın, onunla ilişkiye girmek istedi. Kapıları iyice kapattı ve “haydi gel!” dedi. O da “Hâşâ, Allah’a sığınırım! Zira kocan benim velînimettir, bana iyilik edip evini açtı. Gerçek şu ki zalimler iflah olmaz!” dedi. (Yûsuf suresi, 23. ayet.)

Rabbimiz, özellikle genç Müslümanlara verdiği bu ve benzeri örneklerle razı olacağı davranışları bildirmiştir. Kur'an'da örnek olarak gösterilen bu gençlerin davranışlarındaki doğruluk, samimiyet, bağlılık, iffetli olma, kararlılık, edep, sorumluluk ve hakikat aşkı, yolumuzu aydınlatacak değerlerimizdir.

2. BİR GENÇ OLARAK HZ. MUHAMMED (S.A.V.)

DÜŞÜNELİM

Mekkeliler, Peygamber Efendimizi (s.a.v.) niçin “Muhammedü'l Emîn” olarak isimlendirmişlerdi?

Kur'an-ı Kerim'de gençlerle ilgili ayetlere örnekler verdik. Bu konuda ise Peygamber Efendimizin (s.a.v.) gençlik yıllarındaki erdemli davranışlarına örnekler vereceğiz. Allah Resûlü'nün (s.a.v.) güzel davranışlarıyla kendi yaşamlarımız arasında bir bağ kurmaya çalışacağız.

Mekkeliler, doğruluğundan asla şüphe etmedikleri bu asil ve tertemiz gence emîn dediler. Onu Muhammedü'l-Emîn yani “güvenilir Muhammed” diye çağırdılar çünkü o asla yalan söylemezdi ve asla emanete ihanet etmezdi. Çalışmayı çok sever, başıboş dolaşmayı sevmezdi. Kötü alışkanlıklardan ve cahiliyenin çirkin âdetlerinden uzak durmuştu. Rabbimiz, elçisini, gençlik döneminde de gösterdiği üstün ahlakıyla, tüm insanlığa özellikle de gençlere “en güzel örnek” olarak nitelemiştir.

2. UYGULAMA

Hız. Peygamber'i örnek alan bir genç hangi niteliklere sahip olmalıdır? Sizce uygun olan nitelikleri işaretleyiniz.

- 1. İçinde yaşadığı toplumun iyi veya kötü her âdetine uyum sağlamalıdır.
- 2. Haksızlıklar karşısında sessiz kalarak menfaatlerini korumalıdır.
- 3. Severek yapacağı bir meslek öğrenip mesleğini en güzel şekilde icra ederek çalışmalıdır.
- 4. İffetsizlik ve onursuzluk sayılabilecek her türlü ahlaksızlıklardan uzak durarak şerefini korumayı bir görev saymalıdır.
- 5. Dinini, imanını, vatanını ve milletini her türlü tehlikeden korumak için gerektiğinde canını ortaya koyabilecek kadar fedakâr olabilmelidir.
- 6. Dış görünüşe önem vermeli ama esas güzelliğin gönülde olduğunun idrakinde olmalıdır.
- 7. Hakikatin yüceltilmesi için işleyen bir akıl, derin bir strateji ve gözü keskin bir gençlik ruhuna sahip olmalıdır.

2. uygulamayı yanıtladınız mı? Muhtemelen 1 ve 2. maddeler dışındakilere ‘tik’ işareti koydunuz. “Pırıl pırıl bir genç nasıl olmalıdır?” sorusunu elbette yedi madde ile yanıtlayamayız ama genel bir tablo çizme imkânına da kavuştuk diyebiliriz. Peygamberimizin gençlik döneminden örnekler sundukça tablo daha da netleşecektir. Böylelikle kendimize Resûlüllah’ı (s.a.v.) örnek alarak bir kimlik inşa edebilmeyi başarabiliriz.

Allah Resûlü’nün (s.a.v.) en dikkat çeken yönlerinden biri çalışmayı çok sevmesi, boş durmaktan ise hiç hoşlanmamasıdır. Peygamber Efendimiz (s.a.v.), çocukluk döneminde çobanlık yapmıştı. Gençlik döneminde amcaları ile birlikte ticareti öğrenmiş, gençlik yılları aktif bir ticari hayatın içerisinde geçmişti. Ticaret amacıyla yaptığı yolculuklar sayesinde farklı şehirleri, farklı kültürleri ve insanları görme imkânı elde etmişti. Kendi kazancını elde etmenin mutluluğunu yaşayarak kimseye yük olmamıştı.

Allah Resûlü’nün (s.a.v.) hayatı geçiyor gözlerimizin önünden. Onda haksızlığa karşı riyasız bir tavır görüyoruz en katıksızından. Kayıtsız kalmaz, kalamazdı içinde yaşadığı toplumun sorunlarına. İşte, Abdullah b. Cüd’ân’ın evinde, amcası Zübeyr’in önderliğinde, haksızlıklara sessiz kalamayan Mekkeli’lerle birlikte...

Peygamber Efendimiz (s.a.v.), yirmi yaşında iken Hilfü’l-fudûl (Erdemliler Topluluğu) adı verilen bir birliktelik için yapılan toplantıya katıldı. Bu hareket içinde yer alanlar, yerli veya yabancı olsun haksızlığa uğrayan herkesi koruyacaklarına, hakkı verinceye kadar birlikte hareket edeceklerine dair yemin etmişlerdi.

“İki günü birbirine eşit olan ziyadadır.”

Görsel 5: Allah Resûlü (s.a.v.) bu sözyle her yeni güne ibadetlerle, kazanımlarla, kazançlarla yenilikler katmak gerektiğini; bugün düne göre daha ilerde olmanın gerekliliğini vurgulamıştır.

3. UYGULAMA

Mehmet Akif Ersoy'un şiirini okuyarak Peygamber Efendimizin (s.a.v.) Erdemliler Topluluğu hareketi içinde yer almasını şiirle beraber değerlendiriniz.

Zulmü Alkışlayamam

Zulmü alkışlayamam, zalimi asla sevemem;
 Gelenin keyfi için geçmişe kalkıp sövemem.
 Biri ecdadıma saldırdı mı, hatta boğarım! ...
 -Boğamazsın ki!
 -Hiç olmazsa yanımdan kovarım.
 Üç buçuk soysuzun ardından zağarlık yapamam;
 Hele hak namına haksızlığa ölsem tapamam.
 Doğduğumdan beridir, aşığım istiklale;
 Bana hiç tasmalık etmiş değil altın lale!
 Yumuşak başlı isem, kim dedi uysal koyunum?
 Kesilir belki, fakat çekmeye gelmez boyunum!
 Kanayan bir yara gördüm mü yanar ta ciğerim,
 Onu dindirmek için kamçı yerim, çifte yerim!
 Adam aldırma da geç git! , diyemem aldırırım.
 Çiğnerim, çiğnenirim, hakkı tutar kaldırırım!
 Zalimin hasmıyım amma severim mazlumu...
 İrticâin şu sizin lehçede ma'nâsı bu mu?

Mehmet Akif Ersoy

Safahat

Zalim: Zulmeden. Ecdad: Atalar, dedeler. Zağarlık: Köpeklik, aşağılık. İstiklal: Bağımsızlık. Mazlum: Haksızlığa uğramış. İrticâ: Dindarları suçlamak amacıyla "gericâ" anlamında kullanılan bir kelime.

Peygamber Efendimiz (s.a.v.), Kâbe'nin onarımı sonrasında Hacer'ül-Esved'in yerine konulmasında hakem olarak seçilmiştir. Doğruluğu ve dürüstlüğü ile tanınan Peygamberimizin (s.a.v.) hakem olması sevinçle karşılanmıştır. O'nun hakem olarak seçilmesiyle ortaya çıkabilecek büyük bir çatışma engellenmiştir.

Mekkeliler, Peygamber Efendimize (s.a.v.) "el-Emin" diyorlardı. O, doğruluk ve dürüstlüğü ile tanınmıştı. Emanetlerini hiçbir endişe taşımadan ona emanet ediyorlardı. Mekkeliler, onun bir kez olsun yalan söylediğine, hile yaptığına ve emanete ihanet ettiğine şahit olmamışlardı. Resûlüllah'ın (s.a.v.) peygamberliğinden önce toplumda sağladığı güven, tebliğ ettiği İslam'ın kabulünü kolaylaştırmıştır. Bizler de çevremizde güven duyulan bir insan olursak söylediklerimiz insanlar tarafından ciddiye alınacak ve inandırıcı olacaktır.

Hız. Peygamber (s.a.v.), arkadaş seçiminde çok dikkatliydi. Peygamberliğinden önce de sonra da iyi ve güvenilir kimselerle dostluk kurmuştu. Kötü alışkanlıklardan ve davranışlardan uzak, tertemiz bir gençlik dönemi yaşamıştı.

Hız. Peygamber (s.a.v.) gençlik yıllarında; çalışmayı seven, iyi huylu, güzel ahlaklı, haksızlıklar karşısında duyarlı ve toplumda güven duyulan bir insan olarak tanınmıştı.

4. UYGULAMA

Peygamber Efendimizin (s.a.v.) gençlik yıllarındaki erdemli davranışlarını listeleyiniz.

1	
2	
3	
4	
5	
6	

3. HZ. MUHAMMED VE GENÇLER

Kur'an-ı Kerim'de erdemli davranışlarıyla örnek olarak gösterilen gençlerle ilgili ayetlere örnekler verdik. Sonraki konuda ise Peygamber Efendimizin (s.a.v.) gençlik yıllarındaki erdemli davranışlarını kendi hayatımızla ilişkilendirmeye çalıştık. Bu konuda ise Resûlüllah'ın (s.a.v.), hayatlarını İslam'a adayan Müslüman gençler ile iletişimlerini değerlendireceğiz.

DÜŞÜNELİM

Aşağıdaki paragrafa göre, ilk Müslümanların çoğunun gençlerden oluşmasını nasıl değerlendirirsiniz?

“Yapılan araştırmaya göre ilginç olan husus, ilk Müslümanların çoğunluğunu 31 yaşın altındaki gençler oluşturmuş olmasıdır. 35 yaş üzerindeyken İslam'a girenler sadece 3 kişiydi. İnceleme konusu yapılan 46 Müslümanın 16'sı (% 28) kadın, 30'uysa (% 72) erkekti.” (Güneş, 2016: 34.)

Gençlik dönemi, değişim ve yenilenmeye açık bir dönemdir. İnsanın, zihnen ve bedenen dinamik olduğu kıymetli bir çağdır. İslam davetinin ilk yıllarında Müslüman olanların çoğunun genç olması, belki bu olguyla açıklanabilir.

Hz. Peygamber (s.a.v); kadın erkek, genç yaşlı, zengin fakir toplumun her kesiminden insanlarla iletişim kurmuş, onlara İslam'ı tebliğ etmişti. Toplumun yeniliğe açık ve en dinamik kesimi olan gençlere ise özel bir kıymet verdi. Gençleri ilgi ve yeteneklerine göre kendilerini geliştirmeleri yönünde teşvik etti, cesaretlendirdi. Samimiyetle ilgilendi, onları hafife almadı. Yeri geldiğinde başkomutanlık gibi önemli bir vazifeyi henüz yirmi yaşındaki bir delikanlıya verdi. Böylelikle ilimde, eğitimde, idarecilikte, askerlikte, ticarette vs. pek çok alanda çok iyi yetişmiş ve insanlığa örnek olacak bir nesil ortaya çıktı.

Hiç şüphesiz Hz. Peygamber (s.a.v.) gençlerin ilim alanında yetişmesine özellikle büyük bir önem vermişti. İlk inen ayet “Oku!” emriydi. Peygamberimiz (s.a.v.) **“İlim öğrenmek, kadın erkek her Müslümana farzdır.” (İbn Mace, Mukaddime, 17.)** buyurmuştu. Hz. Peygamberin (s.a.v.) hikmet ve rahmet yüklü ikliminde ders almış, bizzat onun eğitiminden geçmiş öğretmenler yetişti. Örneğin, Peygamber Efendimiz (s.a.v.), henüz 25 yaşında bir genç olan Mus'ab b. Umeyr'i (r.a.), Medine'ye öğretmen olarak göndermişti. Yine gençlerin yabancı dil öğrenmelerini teşvik etmiş, gelen ayetleri yazıya geçiren vahiy kâtiplerini gençlerden seçmişti.

Görsel 6: Hz. Peygamber (s.a.v.), ilim öğrenmenin kadın erkek her Müslümana farz olduğunu ifade etmişti.

Hz. Peygamber (s.a.v.), İslam ordusunda görev alacak askerlerin yetiştirilmesine de çok büyük önem vermiştir. Gençlere bu alanda da önemli sorumluluklar vermiştir. Hz. Peygamber (s.a.v.), genç sahabileri, ordulara komutan olarak görevlendirmiştir. Örneğin, Suriye'ye gönderilecek orduya Üsame'yi (r.a.)* başkomutan olarak ataması, Peygamberimizin (s.a.v.) gençlere verdiği önemi göstermesi açısından dikkat çekici bir olaydır.

Gençlere oldukça samimi ve sevecen davranan Peygamberimiz (s.a.v.), gençlerin her alanda kendilerini yetiştirmelerini istemiştir. Onlara önemli vazifeler vererek cesaretlendirmiş, başarılı olmaları için dua etmiştir. Kendilerine güven duymalarını sağlayarak sağlam bir kişiliğe ulaşmalarına vesile olmuştur.

*(r.a.): r.a. : radiyallâhu anh/anhâ : Allah ondan razı olsun demektir; sahabeler ve bazı büyük zatlar için söylenir.

4. BAZI GENÇ SAHABİLER

Bir önceki konuda ise Resûlullah'ın (s.a.v.), genç sahabilerle iletişimini genel hatları ile değerlendirdik. Bu konuda ise güzel davranışlarıyla, başarılarıyla ön plana çıkan bazı genç sahabilerin özelliklerini öğreneceğiz.

Bilge ve Kahraman Bir Genç: Hz. Ali (r.a.)

Hz. Ali'nin (r.a.) ilim, cömertlik, kahramanlık, sadakat, vefakarlık vb. yönleriyle üstünlüğü Müslümanların tümünün ittifakıyla kabul edilmiştir. Hz. Ali (r.a.), çocukluğundan itibaren Hz. Peygamber'e (s.a.v) hizmet etmiş, ömrünü İslam'ın tüm cihana yayılmasına adanmıştır.

BİLGİ KUTUSU

Peygamberimizi (s.a.v) gören O'nun sohbetinde bulunan ve Müslüman olarak vefat eden arkadaşları sahabe olarak isimlendirilmiştir. Tekili sahabi, çoğulu ise sahabe veya ashab şeklinde kullanılır.

DÜŞÜNELİM

“Yürü var, epsem ol sen, ne simsarlık satarsın?

Ali gibi er gerek, iş bu sırra eresi.”

Yunus Emre

Beyitte geçen “Ali gibi er gerek” ifadesi ne anlama gelmektedir?

(Ephem: Susmak. Simsarlık: Komisyonculuk, aracılık. Er: Kahraman, yiğit.)

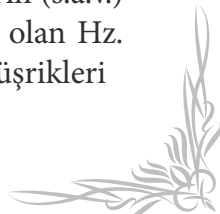
5. UYGULAMA

Hz. Ali (r.a.) hakkında ne biliyorsunuz?

Hz. Ali (r.a.) hakkında verilen bilgilerden doğru olduğunu düşündüğünüz maddeleri işaretleyiniz.

- 1. Peygamber Efendimize (s.a.v.) ilk iman eden dört kişiden biridir.
- 2. Peygamberimizin (s.a.v.) amcası Ebu Talib'in oğludur.
- 3. Resûlullah'ın (s.a.v.) damadıdır.
- 4. İslam hâlifelerinin ilkidir.
- 5. Peygamberimizin (s.a.v.) Medine'ye hicretinde, Peygamberimizin (s.a.v.) yerine Mekke'de kalmıştır.

Yukarıda yer alan uygulamaya yanıt verdiniz değil mi? Yanılmıyorsam 4. madde hariç diğerlerine tik işareti attınız. Hz. Ali'nin (r.a.) hayatı hakkında az veya çok hepimiz bir bilgiye sahibiz. Hz. Ali (r.a.), Hz. Peygamber'e (s.a.v.) ilk iman edenler arasında yer almakla Müslümanlar arasında müstesna bir konuma sahip olmuştur. Üstelik Resûlullah'ın (s.a.v.) hem kuzeni hem de damadıdır. Peygamberimizin (s.a.v.) kızlarının en küçüğü olan Hz. Fatıma (r.a.) ile evlenmiştir. Peygamberimiz (s.a.v.) Medine'ye hicret ettiğinde müşrikleri

Görsel 7: Hz. Ali'nin (r.a.) isminin yazılı olduğu bir hat yazısı.

oyalamak için Hz. Peygamber'in (s.a.v.) yerine Mekke'de kalmıştır. İlk dört İslam hâlifesinin sonuncusudur. Hayatıyla ilgili bu bilgiler onun Müslümanlar arasındaki konumunu göstermesi bakımından önemlidir.

Hz. Ali'yi (r.a.) seçkin kılan özelliklerinin başında ilim sahibi olması geliyordu. "Kur'an-ı Kerim konusundaki derin bilgisinden faydalanmak isteyenleri kendisine soru sormaya teşvik eder, ayetlerin nerede ve ne zaman nazil olduğunu çok iyi bildiğini söylerdi. Zira Hz. Peygamber (s.a.v.) daha hayatta iken Kur'an-ı Kerim'in tamamını ezberlemiş bulunan ve onun meselelerine hakkıyla vakıf olan sayılı sahabilerden biri de o idi." (Kandemir, 2017: parag.1.) Hadis ve fıkıh alanında da otorite kabul edilmiştir. Hz. Peygamber'e (s.a.v.) kâtiplik ve vahiy kâtipliği yapmıştır.

Hz. Ali (r.a.) şüphesiz en çok da cesaret ve kahramanlığıyla anılmıştır. Bu yüzden ona "Allah'ın aslanı" denilmiştir. Ona neden böyle bir lakap verildiğini aşağıdaki satırları okuduğumuzda daha iyi anlayabiliriz: "Hz. Ali (r.a.); Bedir, Uhud, Hendek ve Hayber başta olmak üzere hemen hemen bütün gazve ve seriyelere katılmış, bu savaşlarda Resûl-i Ekrem'in (s.a.v.) sancaktarlığını yapmış ve daha sonraları menkıbevi bir üslupla rivayet edilen büyük kahramanlıklar göstermiştir. Uhud'da ve Huneyn'de çeşitli yerlerinden yara almasına rağmen Hz. Peygamber'i (s.a.v.) bütün gücüyle korumuş, Hayber'de ağır bir demir kapıyı kalkan olarak kullanmış ve bu seferin zaferle sonuçlanarak Yahudilere karşı başarı kazanılmasında büyük payı olmuştur." (Fıglalı, 2017: parag. 3.)

Görsel 8: Hz. Ali (r.a.), hemen hemen tüm savaşlara katılmış, cenk meydanlarındaki cesaret ve kahramanlığıyla Müslümanların gönlünde taht kurmuştur. (Temsili görsel)

Hız. Peygamber'in (s.a.v) evinde büyümüş ve Resûlüllah'a (s.a.v.) ilk iman edenlerden olup; ilmi, sadakati, cesareti, vefasıyla mümtaz bir şahsiyet olan Hız. Ali, Müslümanlarca örnek alınan ve sevilen bir isim olmuştur.

Genç Bir Davetçi: Erkam b. Ebi'l-Erkam

Davetçi ne demektir? Neye ve niçin davet? İnsana, âlemlerin Rabbini duyuran, yepyeni bir oluşla nurlandıran İslam'a çağrıdır davet. İslam'ın çağları aydınlatan, şaşmaz, sarsılmaz, eskimez ve pörsümez evrensel hakikatlerine davettir bu çağrı. Bu çağrıyla dirilip ölümsüzlük suyunu içenler, hiç cimrilik göstermeden aynı neşeyi tüm insanlara sunmanın eşsiz mutluluğunu yaşarlar ruhlarında.

Ruhu, hidayetle dirilmiş davetçilerden sadece biriydi o: Erkam b. Ebi'l-Erkam (r.a.). Henüz 17-18 yaşlarında bir delikanlı... Gönüllü Resûlüllah (s.a.v.) aşkı ile dolmuş, cesur ve fedakâr bir yiğit. Evi, kendisiyle beraber inanmışların sığınağı, Hız. Peygamber'in (s.a.v.) ağzından Allah'ın (c.c.) ayetlerini kana kana içtikleri bir çeşme... Resûlüllah'ın (s.a.v.) açıktan davetine, bu dinin sahibinden henüz izin çıkmadığı yıllardı. Müslümanlar bu evde gizlice buluşup, İslam'ı öğreniyorlardı. Sonraları Erkam'ın (r.a.) evi "Darul-Erkâm" diye anılacaktı. Yüzlerce yıl önce, orada atılan tohumlar, yeryüzünün her yerinde sümbüllenecekti.

Henüz 17-18 yaşındaki bir gencin, Kâbe'nin hemen yanı başındaki evini İslam davetine açabilmesi, onun ne denli cesur ve fedakâr bir genç olduğunu da göstermektedir. (Erul, 2009: parag. 11.)

Bedir, Uhud, Hendek başta olmak üzere bütün savaşlara katıldı. Kahramanca çarpışarak büyük fedakârlıklar gösterdi. O, okuma yazma bildiği için Resûl-i Ekrem (s.a.) Efendimizin vahiy kâtipleri arasında da yer aldı. Daha sonra zekât toplama memurluğuna tayin edildi. (Eriş, 1996: 26.)

Çağlar boyunca yanacak iman meşalesinin tutuşturulduğu o evin cesur ve fedakâr sahibi Erkam b. Ebi'l-Erkam (r.a.), genç davetçilerin örnek aldığı sahabilerin başında gelmektedir.

Genç Bir Öğretmen: Mus'ab b. Umeyr

BİLGİ KUTUSU

Hız. Peygamber (s.a.v.), İslam'ın ilk öğretmeni olma şerefini Mus'ab'a (r.a.) vermişti.

Hız. Peygamber (s.a.v.), öğretmen olarak gönderilmişti. Bu gerçeği, bizzat kendisi defalarca ifade etmişti. Allah'ın Elçisi (s.a.v.), kıyamete dek tüm insanlığın muallimidir. Önceleri Darul-Erkâm'da, daha sonra Suffede öğretmenlik yapmış, sahabe neslini yetiştirmişti.

Görsel 9: Darul-Erkam yani Erkam'ın evi İslam'ı öğrenmek isteyenlerin tek adresiydi.

İnsanlığa örnek bir nesil olan sahabenin içinden de öğretmenler yetiştirmişti. Resûlullah (s.a.v.) yetiştirdiği bu öğretmenleri farklı şehirlere ve ülkelere öğretmen olarak görevlendirmişti. Mus'ab b. Umeyr (r.a.), o öğretmenlerden biri, İslam'ın ilk öğretmeni idi.

Çok güzel bir gençti. Omuzlarına dökülen saçları vardı. Herkesin dikkatini çekecek kadar bakımlıydı. Ailesi, kendisini çok severdi. Özellikle annesi çok zengin bir kadındı. Şam'dan, Hind'den en güzel kumaşları getirtir ve oğluna hayranlık celbedecek elbiseler diktirirdi. Özel kokular sürer, Hadramut'tan getirilen özel terlikler giyerdi. Resûlullah (s.a.v.) onun bu hâlini hatırlar ve "Mekke'de Mus'ab b. Umeyr'den daha güzel saçlı, daha güzel giyimli, daha çok nimetler içinde yaşayan birini görmemişim." buyururdu.

Görsel 10: Öğretmenlik büyük bir özveri, gayret ve sabır ister.

O, Allah Resûlü'nün (s.a.v.) davetini duymuştu. Bazı ayetler dillerde dolaşıyordu. Resûlullah'ın (s.a.v.) Daru'l-Erkâm'da olduğunu, davete buradan devam ettiğini öğrenmişti. Oraya gitti. Allah Resûlü'nün (s.a.v.) huzuruna girdi ve huzurundan Müslüman olarak ayrıldı. (Kalay, 2001: 105.)

Allah Resûlü (s.a.v.), Birinci Akabe Biatı'na katılan Medineli Müslümanların talebi üzerine, Mus'ab'ı (r.a.) öğretmen olarak Medine'ye gönderdi. "O hitabeti

güçlü, güler yüzlü, samimi bir kimseydi. Ayrıca o güne kadar nazil olan (inen) ayetikerimleri ezbere biliyordu. Allah'a çağırان, salih amel işleyen özü ve sözü güzel davetçi Medine'ye hareket etti." (Binici, 2018: parag.17.) Medine'de pek çok kişinin gönlünde iman çiçeklerinin açmasına vesile oldu. O'nun gayretleriyle birbirleriyle devamlı olarak çatışma hâlinde olan Evs ve Hazrec kabileleri kardeş oldu.

Resûlullah (s.a.v.), Bedir ve Uhud harplerinde, İslam sancağını Mus'ab'a (r.a.) vermişti. Uhud'da Allah Resûlü'nün (s.a.v.) çevresinden ayrılmayan bir avuç yiğidin arasında Mus'ab da vardı. Şehit düşene kadar İslam sancağı onun elindeydi. "Mus'ab radiyallahu anh şehid düşünce vücudunu saracak bir kefen bulunamadı. Hırkasıyla başını örttüklerinde ayakları, ayaklarını örttüklerinde ise başı açıkta kalıyordu. Efendimizin emriyle ayakları izhir otlarıyla örtüldü." (Binici, 2018: parag. 44.)

Güzel ahlakıyla insanların gönüllerini kazanan genç öğretmen Mus'ab b. Umeyr (r.a.), İslam davası uğruna içinde yaşadığı zevküsefadan yüz çevirerek Müslümanların gönüllerinde apayrı bir heyecana vesile olmuş ve olmaya devam etmektedir.

Genç Bir Komutan: Üsâme b. Zeyd

Üsâme b. Zeyd (r.a.), Resûlullah'ın (s.a.v.) peygamberlik görevinin beşinci yılında doğdu. Üsâme (r.a.), Peygamberimize (s.a.v.) ilk iman eden genç Zeyd bin Hârise'nin (r.a.)

oğludur. Annesi Ümmü Eymen (r.a.), Efendimizin (s.a.v.) dadısıydı. Bundan dolayı Üsâme (r.a.), Resûlullah'ın torunu gibiydi. Onu diğer torunlarından ayırt etmezdi. Üsâme b. Zeyd (r.a.) anlatıyor: **“Resûlullah (sav) beni alır, bir dizine oturtur, (torunu) Hasan b. Ali'yi de öbür dizine oturturdu. Sonra bizi bağrına basıp şöyle derdi: Allah'ım, bu ikisine merhamet et! Ben de onlara merhamet ediyorum!”** (Buhari, Edeb, 22.)

Üsâme (r.a.) Uhud Savaşı'na katılmak istemiş ancak yaşı küçük olduğu için geri çevrilmişti. Resûlullah (s.a.v.), Hendek Savaşı'na katılmasına izin verdi. Böylelikle Üsâme (r.a.) on beş yaşındayken İslam ordusunun saflarında yerini alarak cihada katıldı. Sahabeyi örnek alan ecdadımız (dedelerimiz) da yüzyıllar boyunca Allah (c.c.) adını yüceltmek için cepheden cepheye koştu. Anadolu'da “Hey On beşli, On beşli” türküsü yakılan “15'liler” yani Rumi takvime göre 1315 doğumlu bahadurlar da aynı iman ile cihada katılmışlardı.

Üsâme (r.a.), Mûte Savaşı'nda (629) babası Zeyd b. Hârise'nin sancağı altında savaştı. Bu sırada daha on sekiz yaşını doldurmamıştı. Babasının şehid olduğunu bizzat gördü; ardından Ca'fer b. Ebû Tâlib, Abdullah b. Revâha ve Hâlid b. Velîd kumandasında savaşımaya devam etti. Üsâme, Mekke fethinde Hz. Peygamber (s.a.v.) ile birlikte Beytullah'a girdi. Huneyn Gazvesi'nde ilk başlarda uğranılan yenilgi üzerine kaçmayı Resûl-i Ekrem'in (s.a.v.) yanında kalan çok az sayıdaki sahabe arasında yer aldı. (Arı, 2012: parag. 2.)

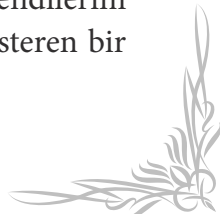

Görsel 11: Çanakkale Cephesi'nde savaşa katılmak üzere silah kuşanan yiğit Osmanlı gençleri.

Allah Resûlü (s.a.v.), İslam davetinin önünde engel olarak gördüğü Bizanslılarla savaşmak üzere bir ordu hazırlanmasını emretti. Ordunun başına da Üsâme'yi (r.a.) komutan olarak atadı. Henüz on dokuz yaşlarında bir genç olan Üsâme'yi (r.a.) başkomutan olarak ataması Peygamberimizin (s.a.v.) gençlere verdiği önemi göstermesi açısından dikkat çekici bir olaydır.

Üsâme (r.a.), komutanlık görevini en iyi şekilde yaptı. Medine'ye zaferle döndüğünde büyük bir sevinçle karşılandı.

Hız. Peygamber'in (s.a.v.) terbiyesi ile yetişen Üsâme (r.a.), sahabe arasında “Resûlullah'ın sevdiği kişi” olarak anıldı. İslam ordusu içinde küçük yaşlardan itibaren önemli görevler üstlendi, on dokuz yaşında bir delikanlı olarak bir ordunun komutanı olma şerefine erişti. Bu durum, Hız. Peygamber'in (s.a.v.), yetenekleri doğrultusunda kendilerini geliştirmeleri için gençlerin önünü açarak onlara önemli yetkiler verdiğini gösteren bir başka örnek olarak değerlendirilebilir.

6. UYGULAMA

Aşağıda öne çıkan bazı özellikleri verilen sahabilerin kimler olduğunu bularak oklarla eşleştiriniz.

Mus'ab b. Umeyr
(r.a.)

Allah Resûlü (s.a.v.), İslam davetinin önünde engel olarak gördüğü Bizanslılarla savaşmak üzere bir ordu hazırlanmasını emretti. Ordunun başına da onu komutan olarak atadı.

Hz. Ali (r.a.)

Henüz 17-18 yaşlarında bir delikanlı... Gönlü Resûlüllah (s.a.v.) aşkı ile dolmuş, cesur ve fedakâr bir yiğit. Resûlüllah'ın (s.a.v.) açıktan davetine, bu dinin sahibinden henüz izin çıkmadığı yıllar. Müslümanlar bu evde gizlice buluşup, İslam'ı öğreniyorlar.

Üsame b. Zeyd (r.a.)

Resûlüllah'ın (s.a.v.) amcasının oğlu ve davetine ilk iman edenlerdendir. Şüphesiz en çok da cesaret ve kahramanlığıyla anılmıştır. Bu yüzden ona "Allah'ın aslanı" denilmiştir.

Erkam b. Ebi'l-
Erkam (r.a.)

Hz. Peygamber (s.a.v.) onu Medine'ye öğretmen olarak göndermiş böylelikle İslam'ın ilk öğretmeni unvanına kavuşmuştu.

Genç Bir Yönetici: Muaz b. Cebel

DÜŞÜNELİM

Allah Resûlü'nün (s.a.v.), Muaz'ı (r.a.) Yemen'e yönetici olarak gönderirken, Yemenliler'e yazdığı mektupta "Size ashabımın en hayırlılarından birini gönderiyorum." diyerek onu övmesinin sebebi nedir?

18 yaşındayken Hz. Peygamber'e (s.a.v.) iman eden Muaz b. Cebel (r.a.), 33 yaşında iken vefat ettiğinde bu kısacık ömrüne çok şeyler sığdırmıştı. Muaz (r.a.), Kur'an- ı Kerim'i ve fikhı (helal ve haramı) en iyi bilenlerdendi. Hz. Peygamber (s.a.v.), onu hâkimlik görevi ile insanlar arasında çıkan sorunları çözmesi için Yemen'e göndermişti. Şehitlik arzusu ile yanıp tutuşan Muaz (r.a.), Resûlüllah (s.a.v.) ile bütün gazvelere katılmıştı. İslam'ı öğretmek için vatanından, ailesinden uzaklarda, başka diyarlarda son nefesini verdi.

Mus'ab b. Umeyr'in (r.a.) öncülüğünde bir avuç Müslüman, İslam'ın Medine'de yayılmasına vesile olmuştu. Bu davetçilerle birlikte İslam'ın rahmet esintileri hissedilmeye başlanmıştı. Muaz (r.a.) da bu çağrıya uyararak Müslüman olmuştu. Medine'de de tıpkı Mekke'deki gibi İslam çağrısına önce gençler koşuyordu. İslam'ın ilk öğretmeni olan Mus'ab b.

Umeyr'in (r.a.) davetiyle İkinci Akabe Biatı'nda yer almış, Allah Resûlü'nün (s.a.v.) elini tutarak ona biat etmiş, bağlılık sözü vermişti.

Resûlüllah (s.a.v.), Yemen'in İslam'a teslimiyetinden sonra onu Yemen'e, Yemen'in en güzel bölgelerinden biri olan Cened bölgesine gönderdi. Onlara Kur'an okutacak, İslam'ı öğretecek, İslam'ın hükümlerini uygulayacaktı. Orada hâkimlik görevini üstlenecek, aralarında çıkan problemleri İslami hükümlere göre çözecek, insanların İslam huzuruyla yaşamasını temin edecekti. Yine emrindeki görevlilerle, zekâtları toplayacak, verilmesi gereken yerlere dağıtacaktır. (Kalay, 2001: 436.) 632 yılında görevini tamamladı ve Resûl-i Ekrem'in (s.a.v.) vefatından bir süre sonra Medine'ye döndü.

Görsel 12: Muaz b. Cebel'in (r.a.) Ürdün'de kendi adıyla anılan köydeki türbesi.

Muaz (r.a.), ilme düşkünlüğü neticesinde çok kısa bir zamanda önemli bir mevkie kavuşmuştu. Kur'an-ı Kerim'in tamamını ezbere bilen birkaç kişiden biriydi. Resûlüllah (s.a.v.), Muaz b. Cebel'in (r.a.) de aralarında bulunduğu dört sahabe hakkında **“Kur'an-ı Kerim'i dört kişiden öğreniniz: Abdullah İbn Mesud, Ebu Huzeyfe'nin azadlısı Salim, Übey İbn Ka'b ve Muaz b. Cebel.”** (Buhârî, Fezâilü'l Kur'ân, 8.) buyurmuştu. Yine onun hakkında **“Ümmetimin helal ve haram konusunda en iyi bilgi sahibi olanı Muaz b. Cebel'dir.”** (Tirmizi, Menakıb, 33.) buyuruyordu.

BİLGİ KUTUSU

Resûlüllah (s.a.v.) Efendimiz, bir gün Muaz bin Cebel'in elinden tutarak ona şöyle buyurmuştur: “Ey Muaz! Allah'a yemin ederim ki, ben seni gerçekten seviyorum. Ey Muaz! Sana her namazın sonunda: “Allah'ım! Sen'i zikretmek, sana şükretmek ve sana güzelce kulluk etmekte bana yardım et!” duasını hiç bırakmamamı tavsiye ediyorum.” (Ebû Dâvûd, Vitr, 26.)

Genç yaşta İslam ile şereflenmesi, ilme düşkünlüğü, yöneticiliği, cihad meydanlarındaki gayreti ve kahramanlığıyla genç Müslümanlar arasında haklı bir üne kavuşmuştur. Onun gayret ve hizmetlerinin bizlere de nasip olması temennisiyle yaptığı hizmetleri tekrar gözden geçirelim:

7. UYGULAMA

Muaz b. Cebel'in (r.a.) İslam ile şereflendikten sonra yaptığı çalışmaları ve hizmetlerini maddeler hâlinde özetleyiniz.

- 1.
- 2.
- 3.
- 4.
- 5.
- 6.

Genç Bir Âlim: Hz. Âişe (r.a.)

Âlim kime denir?

Peygamber Efendimiz (s.a.v.), “**Âlimler, peygamberlerin varisleridir.**” (Buhari, ilim, 10.) buyurmuştur. Kısaca “bilgin” olarak tanımlanan âlim kavramı, dinimizde Kur’an-ı Kerim’i ve Resûlullah’ın sünnetini en iyi şekilde bilen ve uygulayan kişi anlamında kullanılır. İlim sahibi olan âlim, bizzat Hz. Peygamber (s.a.v.) tarafından, peygamberlerin mirasçısı olarak nitelendirilmiştir.

Hz. Peygamber’in (s.a.v.) mübarek ikliminden nasiplenen pek çok sahabe, onun ders halkasında yer alıp “âlim” unvanına kavuştular. Kendilerinden sonraki nesillere, Resûlullah’tan (s.a.v.) öğrendikleri hikmet yüklü mesajları ilettiler. Âlim sahabilerin bu gayretleri neticesinde İslam’a ait pek çok bilgi günümüze kadar ulaşmıştır.

Peygamberimizin (s.a.v.) eşi Hz. Âişe (r.a.), bu âlim sahabilerin önde gelenlerindedir. Kur’an-ı Kerim’i ve sünneti en iyi bilen kişilerden biri olarak ilmi şahsiyeti ile ön plana çıkmıştı. Kur’an ve sünnete dair bildiklerini doğrudan Hz. Peygamber’den öğrenmiş olmanın üstünlüğüyle haklı bir üne kavuşmuştu. Hz. Peygamber’in (s.a.v.) hadislerini (sözlerini) en çok rivayet eden (aktaran) yedi kişiden dördüncüsüdür.

Hz. Âişe (r.a.) zekâsı, anlayışı, kuvvetli hâfızası, güzel konuşması, Kur’an-ı Kerim’i ve Hz. Peygamber’i (s.a.v.) en iyi şekilde anlamaya çalışması gibi vasıfları sayesinde Hz. Peygamber’in (s.a.v.) yanında müstesna bir mevki (konum) kazandı. Hz. Peygamber (s.a.v.) onun kabiliyetlerinin gelişmesine yardım edince baba evindeki eğitimi, vahyin aydınlattığı Peygamber evinde daha da gelişti, olgunlaştı ve derinleşti. Bilemediklerini, anlayamadıklarını, eksik ve yanlışlarını, hatta Kur’an ile Hz. Peygamber’in (s.a.v.) hadisleri arasındaki kendi anlayışına göre farklılık arz eden hususları Hz. Peygamber’e (s.a.v.) sormak ve onunla müzakere etmek gibi güzel bir alışkanlığı vardı. (Fayda, 2012: parag.7.)

Görsel 13: İlim sahibi olmak bitmek bilmeyen bir gayretle olur.

Hız. Peygamber'in (s.a.v.) vefatından sonra Hız. Aişe'nin (r.a.) evi tam anlamıyla bir ilim ve irfan ocağı hâline gelmişti. Kadın erkek, büyük küçük birçok kimse gelip kendisini dinlemek suretiyle veya soru sorarak ilminden yararlanıyordu. Sadece şifahi (sözlü) sorulara cevap vermekle yetinmeyen Hız. Aişe (r.a.), muhtelif şehir ve bölgelerde yaşayan Müslümanlardan gelen mektuplar vasıtasıyla sorulan dinî sorulara da cevaplar vermiş, böylece hadislerin ve bazı fikhî meselelerin yazılmasında öncü olmuştur. (Kahraman, 2011: parag.6.)

İslami ilimleri doğrudan Hız. Peygamber'den (s.a.v.) öğrenme imtiyazına sahip olup en çok hadis rivayet eden sahabiler arasında yer alan Hız. Aişe'nin (r.a.), pek çok ilmi meselede kendisine danışılan bir âlim olmasının temelinde, bitmek bilmeyen bir anlama gayretinin yattığı şüphe götürmez bir gerçektir.

Genç Bir Anne: Hız. Fatıma

ARAŞTIRALIM

Hız. Peygamber'in (s.a.v.) kendisinden sonra vefat eden tek evladı hangisidir?

Resûlüllah'ın (s.a.v.) üçü erkek, dördü kız olmak üzere yedi çocuğu olmuştur. Hız. Fatıma (r.a.), en küçük kızıydı. Nübüvvetin ilk yılında dünyaya geldi. Hız. Peygamber'in (s.a.v.) soyu onunla devam etmiştir. Hız. Fatıma (r.a.) hariç diğer çocukları, Peygamberimiz (s.a.v.) henüz hayattayken vefat etmişti.

Hız. Fatıma (r.a.), Hız. Ali (r.a.) ile evlendi. Hasan, Hüseyin, Muhasin, Ümmü Gülsüm ve Zeyneb isimli beş çocuğu olmuştur. Genç yaşta evlenip anne olan Hız. Fatıma (r.a.) çocuklarını İslam ahlakıyla yetiştirdi. Babasının terbiyesiyle yetişen Hız. Fatıma (r.a.), kendi çocuklarını da aynı dürüstlük ve nezaketle eğitti.

Fatıma Hazretleri, tebliğ sürecini birebir yaşayarak tecrübe etmiştir. Bu safha içerisinde, sarsılmaz bir iman neşvesiyle (sevinç) hakiki bir mümini şahsında temsil etmiştir. Mekke döneminin acımasız sosyal ortamının baskıcı,

alaycı ve tahrikkâr işkence uygulamalarını bizzat tatmıştır. Küçük yaşına ve kız çocuğu olmasına rağmen, Cenab-ı Peygamber'e (s.a.v.) yönelen müşriklerin sataşmaları karşısında fiili ve sözü ile korkusuzca kendisini siper etmiştir. (Uyar, 2013: parag. 5.)

Görsel 14: Peygamber (s.a.v.): "Cennet, annelerin ayağı altındadır." buyurmuştur.

BİLGİ KUTUSU

Söz konusu hadiselerden birisi Kâbe’de meydana gelmişti. Hazreti Peygamber (s.a.v.) tek başına namaz kılıyordu. Müşrikler ise oturdukları yerden müstehzi (alaycı) bir tavırla O’nu izliyorlardı. O sırada Ebu Cehil’in teklifi üzerine Ukbe b. Ebu Muayt, ölmüş bir devenin yavru yatağını (işkembesini) getirip secde bulunan Hazreti Muhammed’in (s.a.v.) omuzlarının arasına yerleştirdi. Müşrikler alay ederek eğlenirken olayı görenlerden birisi Hazreti Fatıma’ya (r.a.) haber verdi. Bunun üzerine derhâl Kâbe’ye koşup gelen Hazreti Fatıma (r.a.), sevgili babasının sırtındaki necaseti temizlemiş ve bu hakaret karşısında duyduğu üzüntü ile ağlayarak oradaki müşriklere beddua etmiştir.

8. UYGULAMA

Peygamber Efendimiz (s.a.v.) şöyle buyurdu:

“Ey kızım Fatıma! Babam peygamber diye sakın güvenme. Rabbine karşı kulluk vazifeni yap. Eğer Allah’tan nefsini satın alamazsan vallahi ben bile seni kurtaramam.” (Müslim, İman, 89.)

Peygamberimizin (s.a.v.) kızı Fâtıma’ya (r.a.) söylediği bu uyarıdan çıkarmamız gereken sonuçlar nelerdir?

.....

.....

.....

.....

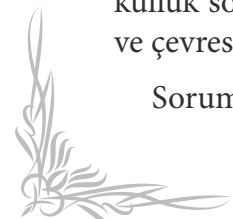
Peygamberimiz (s.a.v.), Fatıma’yı (r.a.) görünce sevinir, onu ayakta karşılar, elini tutarak yanaklarından öper, ona iltifat ederek yanında oturturdu. Hz. Fatıma (r.a.) da babası eve geldiğinde, onu, sevgisine layık olacak bir içtenlikle karşıladı. Peygamber Efendimiz (s.a.v.), bir yolculuğa giderken aile fertlerinden en son onunla vedalaşır, yolculuktan dönüşte de ilk önce onunla görüşürdü. Peygamberimizin (s.a.v.) bildirdiğine göre “Fatıma, cennet ehli hanımların öncülerindendi. Fatıma, onun yüreğinden bir parçaydı, onu üzen Peygamberimizi üzmüş olurdu.” (Avcı, 2017: 283.)

Babasından aldığı hususi terbiye ile evlatlarını İslam ahlakı üzerine yetiştiren Hz. Fatıma (r.a.), güzel ahlakı ile hayatı örnek alınması gereken gençlerden biridir.

Sorumluluk Sahibi Bir Genç: Esmâ binti Ebi Bekir**Sorumluluk ne demektir?**

Kişinin yerine getirmesi gereken yükümlülükleri olarak tanımlanabilir. Allah (c.c.), insanı sorumluluk sahibi bir varlık olarak yaratmıştır. İnsan, öncelikle Allah’a (c.c.) karşı kulluk sorumluluğuyla yükümlüdür. İnsanın Allah’a (c.c.) karşı sorumluluğu, kendisine ve çevresine karşı sorumluluklarını da içerir.

Sorumluluk sahibi genç bir sahâbi olan Hz. Esmâ’yı (r.a.) tanıyalım:

Hiz. Esmâ (r.a.), Peygamberimizin sadık dostu Hazreti Ebû Bekir'in (r.a.) kızı, müminlerin annesi Hiz. Aişe'nin (r.a.) kız kardeşidir. Aynı zamanda Abdullah ve Urve gibi iki büyük âlim ve şehidin annesi, dünyadayken cennetle müjdelenen Zübeyir bin Avvam'ın da eşidir. O, İslâm'ın ilk dönemlerinde Müslüman olmuş, son nefesine kadar da İslâm'a hizmet etmiştir. (Gazel, 2014: parag.1.)

Hiz. Esmâ (r.a.), kendisinden başka babası, dedesi, oğlu (Abdullah) ve kocası sahabi olan nadir şahsiyetlerdendir. Resûl-i Ekrem'e (s.a.v.) çok yakın olan bir aileye mensup bulunduğu için kültürlü ve itibarlı bir ortamda yetişen Esmâ (r.a.), İslâmîyet'i en iyi anlayan ve yorumlayanların hemen ilk sıralarında yer almaktadır. (Yardım, 1995: parag. 9.)

Hiz. Muhammed'in (s.a.v.), insanları İslâm'a davet ettiği dönemde, Mekkeli erkeklerden, çağrısına ilk kulak veren Hiz. Ebû Bekir'dir (r.a.). Onunla birlikte ailesi de İslâm'ı kabul etmiş, sonrasında Peygamberimizin (s.a.v.) en büyük yardımcısı ve destekçisi olmuştur. En küçüğünden en büyüğüne kadar Hiz. Ebû Bekir ailesinin, Peygamberimize (s.a.v.) inancı ve bağlılığı hep farklı olmuştur. Babası İslâm'ı kabul ettiğinde yaş henüz küçük olan Esmâ (r.a.), Peygamber sevgisini ondan öğrenmişti. (Gazel, 2014: parag.3.)

Görsel 15: Dünya ve ahiret mutluluğu, sorumlulukların farkında olma ve gereğini yerine getirmekle elde edilir.

Hiz. Peygamber'in (s.a.v.) çağrısına ilk yanıt verenlerden Esmâ (r.a.) ve ailesi, büyük bir sorumluluk örneği sergileyerek her koşulda Allah'ın elçisinin (s.a.v.) yanında yer alıp İslâm'a hizmet etme şerefine nail olmuşlardır.

Habeş Kralının Huzurunda Bir Genç: Cafer b. Ebi Talib

Cafer b. Ebi Talib (r.a.), Peygamberimizin (s.a.v.) amcası Ebu Talib'in oğlu, Hiz. Ali'nin (r.a.) ağabeyidir. Hiz. Peygamber'e (s.a.v.) ilk iman edenler arasındaydı. Mekkeli müşriklere eziyet ve baskıları artınca Habeşistan'a hicret eden ikinci grupta yer aldı. Cafer b. Ebi Talib (r.a.), bu ikinci Habeşistan kafilisine başkan olarak görevlendirilmişti. Mekke müşrikleri, Habeşistan kralına iki elçi göndererek Müslümanları kendilerine teslim etmesini istediler. Hükümdar, Müslümanları dinlemek istediğini bildirdi.

Müslümanlar, Necâşi Ashame'nin huzuruna girdiğinde, Tevhid inancının gereği olarak diğer insanlar gibi ona secde etmediler. Necâşinin huzurunda, bir tarafta Mekke'den gelen iki elçi, diğer tarafta ise muhacir Müslümanlar bulunmaktaydı. Muhacirleri temsilen Câfer b. Ebû Tâlib (r.a.) konuştu. O sırada 25 yaşlarında bir genç olan Câfer (r.a.), cahiliye inanç ve âdetleriyle İslâm'ın getirdiklerini karşılaştırarak etkileyici bir konuşma yaptı:

İşte Câfer b. Ebû Tâlib'in (r.a.) muhteşem konuşması!

“Ey Hükümdar! Biz cahiliye üzerine yaşayan bir kavimdik. Putlara tapar, leş olmuş hayvanları yerdik. Akla gelebilecek her türlü kötülüğü işlerdik. Akrabalarımız ve komşularımız ile ilişkisi keserdik. Güçlü olan, zayıfı ezerdi. Bizler bu hâl üzereyken Allah (c.c.), içimizden birini bize peygamber gönderdi. Soyunu, asaletini, doğruluk ve eminliğini, iffet ve nezahetini (ahlak temizliği) bildiğimiz bir peygamber! O, bizi atalarımızın taptığı putları terk etmeye, bir olan Allah'a (c.c.) inanmaya; yalnızca O'na ibadete davet etti. Doğru sözlü olmayı, emanetleri yerine getirmeyi, akrabalık haklarını gözetmeyi, komşularla güzel geçinmeyi, günahlardan ve kan dökmekten sakınmayı emretti. Fuhuştan, yalandan, yetim malı yemekten ve namuslu kadınlara iftirada bulunmaktan men etti. Biz de ona iman ederek davasını tasdik ettik. Onun Allah'tan getirip bildirdiği şeylere tabi olduk. Bu yüzden kavmimiz bize düşman kesildi ve zulmetti. Bizi dinimizden vazgeçirmek ve Allah'a ibadetten alıkoyup putlara taptırmak için türlü türlü işkencelere uğrattılar. Biz de bütün bu sebeplerden dolayı yurdumuzu, yuvamızı terk ederek ülkeneye geldik. Sana sığındık. Seni başkalarına tercih ettik. Senin yanında zulme, haksızlığa uğramayacağımızı ümit etmekteyiz.”

Görsel 16: Etiyopya'nın Mekele kenti yakınlarındaki Necâşi köyündeki Necâşi Ashame türbesi ve camii. (TİKA tarafından restore edilmektedir.)

Habeşistan kralının karşısında büyük bir açıklık, cesaret ve maharetle İslam inançlarını ortaya koyup; yurtlarını terk etme sebeplerini izah eden Cafer (r.a.), Kureyş temsilcilerinin eli boş dönmesini ve Necaşî'nin mülteci Müslümanları himaye etmesini sağlamıştır.

Cafer b. Ebi Talib (r.a.), Mute Şavaşı'nda, Rumlara karşı kanının son damlasına kadar savaşmış ve kırk yaşındayken şehit olmuştur. (Önkal, 1992: parag. 5.)

Genç yaşta bir delikanlı olmasına rağmen memleketinden ayrılıp başka bir kıtada yer alan Habeşistan diyarına yolculuk eden kabileye başkanlık yapıp, hükümdar karşısında kim olduklarını meseleye hakim olarak ve ikna edici bir dille izah ederek büyük bir başarı gösteren Cafer b. Ebi Talib (r.a.), gençler için etkileyici bir örneklik teşkil etmektedir.

5. KUR'AN'DAN MESAJLAR: ÂL-İ İMRÂN SURESİ 159. AYET

Âl-i İmrân Suresi 159. Ayetin Arapça Okunuşu:

فَبِمَا رَحْمَةٍ مِّنَ اللَّهِ لِنْتَ لَهُمْ ۗ وَلَوْ كُنْتَ فَظًّا غَلِيظَ الْقَلْبِ لَانفَضُّوا مِنْ حَوْلِكَ ۗ فَاعْفُ عَنْهُمْ وَاسْتَغْفِرْ لَهُمْ وَشَاوِرْهُمْ فِي الْأَمْرِ ۗ فَإِذَا عَزَمْتَ فَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ ۗ إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُتَوَكِّلِينَ

Âl-i İmrân Suresi 159. Ayetin Türkçe Meali:

“Sen onlara sırf Allah’ın lütfu sayesinde yumuşak davrandın. Eğer kaba, katı kalpli olsaydın, hiç şüphesiz etrafından dağılır giderlerdi. Onları affet, onların bağışlanmasını dile, iş hakkında onlara danış, karar verince de Allah’a güven, doğrusu Allah kendisine güvenenleri sever.”

Görsel 17: Nezaket ve zarafet sahibi olan Hz. Peygamber (s.a.v.) insanların gönüllerini fethetmiştir.

Âl-i İmrân Suresi 159. Ayetin Tefsiri:

Kaba ve katı kalpli bir kimse – başka bazı erdemlere sahip olsa da – muhataplarında nefret uyandırır; insanlar böyle bir kimseyi dinlemek istemezler veya onun arkadaşlığına katlanamazlar. İslâm gibi evrensel bir mesaj getiren, âlemlere rahmet olarak gönderilmiş olan ve yüce bir ahlâk üzere bulunduğu bildirilen bir Peygamber'in bu kötü vasıfları taşıması düşünülemez. Şüphesiz bu âyet Hz. Peygamber'in (s.a.v.) büyüklüğünü, yüksek ahlâkını ve yüreğinin katı olmadığını, aksine şefkat ve merhametle dolu olduğunu gösterir. Hz. Peygamber'in müslümanlara karşı bu şekilde merhametli davranması neticesinde birçok kimsenin müslüman olduğu da rivayet edilmiştir. (Komisyon, 2007: parag. 2.)

“İş hakkında onlara danış.” emri istişareye işaret eder. **İstişare**, karşılıklı fikir alışverişinde bulunmak demektir. İstişare ile işleri görmek, Müslümanların özellikleri arasında sayılmıştır. İstişare, hakkında açık bir hüküm içeren vahyin olmadığı konularda olur. Açık bir hüküm içeren ayetler varken istişare olmaz. Hz. Peygamber (s.a.v.) de sahabelerle istişarede bulunmuştur. Böylelikle ümmetinin; kendine güvenen, görüşlerini ifade edebilen, sorumluluk alabilen, önemli vazifeleri başarıyla yerine getirebilen bireylerden oluşan bir topluluk olmasının yolunu açmıştır.

“Karar verince de Allah'a güven.” emri de tevekküle yönlendirmektedir. Tevekkül, insanın üzerine düşen sorumlulukları yerine getirdikten sonra sonucu Allah'tan (c.c.) beklemesi ve O'nun vereceği hükme razı olması demektir. Tevekkül, yapılan bir iş neticesinde beklenen bir tavidir yoksa hiçbir şey yapmamak anlamına gelmez. Bu yönüyle faal bir süreçtir çünkü üzerine düşeni yapmamız beklenmektedir. Allah (c.c.), kendisine tevekkül edenleri sever.

9. UYGULAMA

Çevresindeki insanlar tarafından sevilen insanların özellikleri nelerdir? Maddeler hâlinde yazınız.

1. ....
2. ....
3. ....
4. ....
5. ....

NELER ÖĞRENDİK?

1. Kur'an-ı Kerim'den gençlerle ilgili ayetlere örnekler verdik.

Yüce kitabımız Kur'an-ı Kerim'de, kendilerinden övgüyle bahsedilen gençlerin örnek yaşamları ve üstün ahlaklarından bahsedilmektedir. Bir tevhid eri olan Hz. İbrahim'in (a.s.) putperestlikle mücadele azminden, bir iffet abidesi olan Hz. Yusuf'un (a.s.) onurlu tavrından, Hz. Musa (a.s.) ile Hz. Şuayb'ın (a.s.) kızları arasında geçen hayâ sembolü diyaloglarından, Allah'a (c.c.) adanmış bir hayatla örnek olan Hz. Merem'in üstünlüğünden, imanlarını hiçbir şeye değişmeyen yedi güzel adamın (Ashab-ı Kehf) etkileyici hikâyesinden övgüyle bahsedilmiştir. Bu gençlerle ilgili ayetlere örnekler verdik.

2. Hz. Muhammed'in gençlik yıllarındaki erdemli davranışlarını kendi hayatımızla ilişkilendirdik.

Mekkeliler, doğruluğundan asla şüphe etmedikleri bu asil ve tertemiz gence emîn dediler. Onu Muhammedü'l-Emîn yani "güvenilir Muhammed" diye çağırdılar çünkü o asla yalan söylemezdi ve asla emanete ihanet etmezdi. Çalışmayı çok sever başboş dolaşmayı sevmezdi. Kötü alışkanlıklardan ve cahiliyenin çirkin âdetlerinden uzak durmuştu. Rabbimiz, elçisini, gençlik döneminde de gösterdiği üstün ahlakıyla, tüm insanlığa özellikle de gençlere "en güzel örnek" olarak nitelendirmiştir.

3. Hz. Muhammed ile genç sahabiler arasındaki iletişimi değerlendirdik.

Hız. Peygamber (s.a.v.) gençleri ilgi ve yeteneklerine göre kendilerini geliştirmeleri yönünde teşvik etti, cesaretlendirdi. Samimiyetle ilgilendi, onları hafife almadı. Yeri geldiğinde başkomutanlık gibi önemli bir vazifeyi henüz yirmi yaşındaki bir delikanlıya verdi. Böylelikle ilimde, eğitimde, idarecilikte, askerlikte, ticarete vs. pek çok alanda çok iyi yetişmiş ve insanlığa örnek olacak bir nesil ortaya çıktı.

4. Bazı genç sahabilerin öne çıkan özelliklerini örnek aldık.

Hız. Ali'nin (r.a.) ilim, cömertlik, kahramanlık, sadakat, vefakarlık vb. yönleriyle üstünlüğü Müslümanların tümünün ittifakıyla kabul edilmiştir. Erkam b. Ebi'l-Erkam (r.a.), ruhu, hidayetle dirilmiş davetçilerden sadece biriydi. İslam'ın ilk öğretmeni Mu'ab b. Umeyr (r.a.); genç komutan Üsâme b. Zeyd (r.a.); genç bir yönetici Muaz b. Cebel (r.a.); genç bir âlim Hız. Âişe (r.a.); genç bir anne Hız. Fatıma (r.a.); sorumluluk sahibi bir genç Esmâ binti Ebi Bekir (r.a.); genç bir diplomat Cafer b. Ebi Talib (r.a.); örnek aldığımız genç sahabilerin bazılarıdır.

5. Âl-i İmrân suresi 159. ayette verilen mesajları değerlendirdik.

Kaba ve katı kalpli bir kimse muhataplarında nefret uyandırır; insanlar böyle bir kimseyi dinlemek istemezler veya onun arkadaşlığına katlanamazlar. Sevecen ve merhametli bir yaklaşım ise insanların kalplerini kazanmanın en etkili silahıdır. Âlemlere rahmet Sevgili Peygamberimiz (s.a.v.) de yumuşak davranmakla Müslümanların gönüllerini fethetmişti. Sahabiler adeta bir pervane gibi çevresinden ayrılmıyorlar onun gözünün içine bakıyorlardı. Allah (c.c.), Hız. Peygambere (s.a.v.) ve onun şahsında tüm Müslümanlara danışarak iş yapmayı (istişare) emretmiştir.

2. ÜNİTE ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME SORULARI

1. Aşağıdakilerden hangisi Kur'an-ı Kerim'de, kendilerinden övgüyle bahsedilen genç veya gençlerden biri değildir?

- A) Hz. Yusuf (a.s.)
- B) Ashab-ı Kehf
- C) Sâmiri
- D) Hz. Meryem (a.s.)

“Üzerine gece karanlığı basınca bir yıldız gördü. “İşte Rabbim!” dedi. Yıldız batınca da, “Ben öyle batanları sevmem” dedi. Ay’ı doğarken görünce de, “İşte Rabbim!” dedi. Ay da batınca, “Andolsun ki, Rabbim bana doğru yolu göstermezse mutlaka ben de sapıklardan olurum” dedi. Güneşi doğarken görünce de, “İşte benim Rabbim! Bu daha büyük” dedi. O da batınca (kavmine dönüp), “Ey kavmim!” Ben sizin Allah’a ortak koştuğunuz şeylerden uzağım” dedi. “Ben hakka yönelen birisi olarak yüzümü, gökleri ve yeri yaratana döndürdüm. Ben Allah’a ortak koşanlardan değilim.” (En’am suresi, 76-79. ayetler.)

2. Yukarıdaki ayette yer alan konuşma cümleleri kendisine ait olan, içinde yaşadığı toplumun hakikati görmesi için düşünmelerini isteyen ve bunun için yıldızlara, Ay’a ve Güneş’e bakarak bunların ilah olup olamayacaklarını sorgulayan, günün bir vakti görünüp sonra bir ortadan kaybolan bu cisimlerin tanrı olamayacaklarını ifade eden genç kimdir?

- A) Hz. Musa (a.s.)
- B) Hz. İbrahim (a.s.)
- C) Hz. Nuh (a.s.)
- D) Hz. İsa (a.s.)

3. Dürüstlüğü, doğru sözlülüğü, emanete hakkıyla sahip çıkması vb. özellikleriyle pırıl pırıl bir genç olan Hz. Peygamber (s.a.v.) içinde yaşadığı toplumda hangi isimle çağrılıyordu ?

- A) Emin
- B) Sadık
- C) Hâkim
- D) Nezir

4. Hz. Peygamber’i (s.a.v.) kendine rehber edinen bir genç aşağıdaki niteliklerden hangisine sahip olamaz?

- A) Dinini, imanını, vatanını ve milletini her türlü tehlikeden korumak için gerektiğinde canını ortaya koyabilecek kadar fedakârdır.
- B) İffetsizlik ve onursuzluk sayılabilecek her türlü ahlaksızlıklardan uzak durarak şerefini korumayı bir görev sayar.
- C) Haksızlıklar karşısında sessiz kalarak menfaatlerini korumasını bilir.
- D) Hakikatin yüceltilmesi için; işleyen bir akıl, derin bir strateji ve gözü keskin bir gençlik ruhuna sahiptir.

5. Aşağıdakilerden hangisi Hz. Peygamber’in (s.a.v.) gençlerle iletişimine dair yanlış bir bilgidir?

- A) Yaşları küçük olmasına rağmen gençlere önemli görevler vererek cesaretlendirmiştir.
- B) Gençlerle samimiyetle ilgilenmiş, onları hafife almamıştır.
- C) Kendilerine güven duymalarını sağlayarak sağlam bir kişiliğe ulaşmalarına vesile olmuştur.
- D) Gençlerin sadece İslami ilimler alanında yetişmelerini öğütlemiştir.

1. Peygamber Efendimize (s.a.v.) ilk iman eden dört kişiden biridir.

2. Peygamberimizin (s.a.v.) amcası Ebu Talib’in oğludur.

3. Resûlullah’ın (s.a.v.) damadıdır.

4. İslam hâlifelerinin ilkidir.

5. Peygamberimizin (s.a.v.) Medine’ye hicretinde, Mekke’de onun yerine kalmıştır.

6. Hz. Ali (r.a.) hakkında yukarıda verilen bilgilerden hangisi doğrudur?

- A) 2-3-4-5
- B) 1-3-4-5
- C) 1-2-3-5
- D) 1-2-3-4

“Ruhu, hidayetle dirilmiş davetçilerden sadece biriydi o... Henüz 17-18 yaşlarında bir delikanlı... Gönlü Resûlüllah (s.a.v.) aşkı ile dolmuş, cesur ve fedakar bir yiğit. Evi, kendisiyle beraber inanmışların sığınağı, Hz. Peygamber’in (s.a.v.) ağzından Allah’ın (c.c.) ayetlerini kana kana içtikleri bir çeşme... Resûlüllah’ın (s.a.v.) açıktan davetine, bu dinin sahibinden henüz izin çıkmadığı yıllar. Müslümanlar bu evde gizlice buluşup, İslam’ı öğreniyorlar.”

7. Yukarıdaki paragrafta bahsedilen genç sahabi kimdir?

- A) Erkam b. Ebi’l-Erkam (r.a.)
- B) Mus’ab b. Umeyr (r.a.)
- C) Muaz b. Cebel (r.a.)
- D) Cafer b. Ebi Talib (r.a.)

- Hz. Peygamber (s.a.v.), onu Medine’ye öğretmen olarak göndermiş böylelikle İslam’ın ilk öğretmeni ünvanına kavuşmuştu.
- Peygamberimizin (s.a.v.) amcası Ebu Talib’in oğlu, Hz. Ali’nin (r.a.) ağabeyidir. Hz. Peygamber’e (s.a.v.) ilk iman edenler arasındaydı. Mekkeli müşriklerin eziyet ve baskıları artınca Habeşistan’a hicret eden ikinci grupta yer aldı. Peygamber Efendimiz (s.a.v.), onu bu ikinci Habeşistan kafilesine başkan olarak görevlendirmişti.
- Resûlüllah (s.a.v.), Yemen’in İslam’a teslimiyetinden sonra onu Yemen’e, Yemen’in en güzel bölgelerinden biri olan Cened bölgesine gönderdi. Onlara Kur’an okutacak, İslam’ı öğretecek, İslam’ın hükümlerini uygulayacaktı. Orada hâkimlik görevini üstlenecek, aralarında çıkan problemleri İslami hükümlere göre çözecek, insanların İslam huzuruyla yaşamasını temin edecekti. Yine emrindeki görevlilerle, zekât-ları toplayacak, verilmesi gereken yerlere dağıtacaktır.
- Allah Resûlü (s.a.v.), İslam davetinin önünde engel olarak gördüğü Bizanslılarla savaşmak üzere bir ordu hazırlanmasını emretti. Ordunun başına da onu komutan olarak atadı.

8. Aşağıdakilerden hangisi yukarıda genel nitelikleri verilen sahabilardan biri değildir?

- A) Mus’ab b. Umeyr (r.a.)
- B) Üsame b. Zeyd (r.a.)
- C) Hâlid b. Velid (r.a.)
- D) Muaz b. Cebel (r.a.)

“Sen onlara sırf Allah’ın lütfu sayesinde yumuşak davrandın. Eğer kaba, katı kalpli olsaydın, hiç şüphesiz etrafından dağılır giderlerdi. Onları affet, onların bağışlanmasını dile, iş hakkında onlara danış, karar verince de Allah’a güven, doğrusu Allah kendisine güvenenleri sever.”

9. Aşağıdakilerden hangisi, yukarıdaki ayetten çıkarılabilecek bir sonuç değildir?

- A) Kaba ve katı yürekli bir insanın başka iyi yönleri olabilir.
- B) Yumuşak davranmak insanların gönüllerinin kazanılmasına vesiledir.
- C) Allah (c.c.) kendisine tevekkül edenleri sever.
- D) Hz. Peygamber (s.a.v.) Müslümanlara sevecen ve merhametli davranmıştır.

10. Aşağıdaki tanımlardan hangisi “istişare” kavramını tanımlamaktadır?

- A) Kendisine bırakılan şeyi iyi koruyan, emanete ihanet etmeyen.
- B) Dönüş, günden pişmanlık, günahı terk etme, vazgeçme, istiğfar.
- C) Bilgin, iyi bilen, hakkıyla bilen, bilgili.
- D) Görüş alışverişinde bulunma, fikir alma, danışma.

2. ÜNİTE UYGULAMA CEVAPLARI

1. UYGULAMA

- (4) “İmrân kızı Meryem’i de (misal vermiştir): O iffetini çok iyi korumuştur, biz de ona ruhumuzdan üfledik; o, rabbinin sözlerini ve kitaplarını hep tasdik etti ve o içtenlikle itaat edenlerdendi.” (Tahrîm suresi, 12. ayet.)
- (3) “Medyen suyuna vardığında orada hayvanlarını sulayan bir grup insanla karşılaştı. Onların biraz ötesinde de (hayvanlarının suya gelmesini) engelleyen iki kadın gördü. Onlara, “meseleniz nedir?” diye sordu. “Çobanlar sulayıp çekilmeden biz (hayvanlarımızı) sulayamayız; babamız da çok yaşlıdır” dediler.” (Kasas suresi, 23. ayet.)
- (1) “Ben hakka yönelen birisi olarak yüzümü, gökleri ve yeri yaratana döndürdüm. Ben Allah’a ortak koşanlardan değilim.” (En’âm suresi, 79. ayet.)
- (5) “Hani o gençler mağaraya sığınmışlardı da, “Ey Rabbimiz! Bize katından bir rahmet ver ve içinde bulunduğumuz şu durumda bize kurtuluş ve doğruluğa ulaşmayı kolaylaştır” demişlerdi.” (Kehf suresi, 10. ayet.)
- (2) “Evinde bulunduğu kadın, onunla ilişkiye girmek istedi. Kapıları iyice kapattı ve “haydi gel!” dedi. O da “Hâşâ, Allah’a sığınırım! Zira kocan benim velinimetimdir, bana iyilik edip evini açtı. Gerçek şu ki zalimler iflah olmaz!” dedi. (Yûsuf suresi, 23. ayet.)

2. UYGULAMA

Devam eden paragrafta cevaplandırıldı.

3. UYGULAMA

Peygamber Efendimiz (s.a.v.), yirmi yaşında iken Hilfü'l-fudûl (Erdemliler Topluluğu) adı verilen bir birliktelik için yapılan toplantıya katıldı. Bu hareket içinde yer alanlar, yerli veya yabancı olsun haksızlığa uğrayan herkesi koruyacaklarına, hakkı verilmeye kadar birlikte hareket edeceklerine dair yemin etmişlerdi.

Merhum Mehmet Akif Ersoy’un “Zulmü Alkışlayamam” şiirinden çıkardığımız sonuç, bedeli ne olursa olsun haksızlık karşısında dimdik durmanın gerekliliğidir. Peygamber Efendimiz (s.a.v.) de “Erdemliler Hareketi”ne katılan Mekkeliler gibi haksızlık yapan ve haksızlığa uğrayan kim olursa olsun haksızlık karşısında duracaklarına dair söz birliği etmişlerdi.

4. UYGULAMA

1. Hz. Peygamber (s.a.v.), arkadaş seçiminde çok dikkatliydi.
2. O, doğruluk ve dürüstlüğü ile tanınmıştı.
3. Emanetlerini hiçbir endişe taşımadan O’na emanet ediyorlardı.
4. Peygamber Efendimiz (s.a.v.), yirmi yaşında iken Hilfü'l-fudûl (Erdemliler Topluluğu) adı verilen bir birliktelik için yapılan toplantıya katıldı.
5. Çalışmayı çok sever başıboş dolaşmaktan hoşlanmazdı.
6. Kötü alışkanlıklardan ve cahiliyenin çirkin âdetlerinden uzak durmuştu.

5. UYGULAMA

Devam eden paragrafta cevaplandırıldı.

6. UYGULAMA

Mus'ab b. Umeyr (r.a.) Hz. Peygamber (s.a.v.) onu Medine'ye öğretmen olarak göndermiş böylelikle İslam'ın ilk öğretmeni unvanına kavuşmuştu.

Hz. Ali (r.a.) Resûlullah'ın (s.a.v.) amcasının oğlu ve davetine ilk iman edenlerdendir. Şüphesiz en çok da cesaret ve kahramanlığıyla anılmıştır. Bu yüzden ona "Allah'ın aslanı" denilmiştir.

Üsâme b. Zeyd (r.a.) Allah Resûlü (s.a.v.), İslam davetinin önünde engel olarak gördüğü Bizanslılarla savaşmak üzere bir ordu hazırlanmasını emretti. Ordunun başına da onu komutan olarak atadı.

Erkam b. Ebi'l-Erkam (r.a.) Henüz 17-18 yaşlarında bir delikanlı... Gönü Resûlullah (s.a.v.) aşkı ile dolmuş, cesur ve fedakâr bir yiğit. Resûlullah'ın (s.a.v.) açıktan davetine, bu dinin sahibinden henüz izin çıkmadığı yıllar. Müslümanlar bu evde gizlice buluşup, İslam'ı öğreniyorlar.

7. UYGULAMA

1. Mus'ab b. Umeyr'in (r.a.) davetiyle İkinci Akabe Biatı'nda yer almış, Allah Resûlü'nün (s.a.v.) elini tutarak ona biat etmiş, bağlılık sözü vermişti.
2. Yemende kadılık (hâkimlik) ve zekât memurluğu görevini yerine getirdi.
3. Resûlullah (s.a.v.) ile bütün gazvelere katıldı.
4. Kur'an-ı Kerim'in tamamını ezbere bilen birkaç kişiden biriydi.
5. Helal ve haramlar konusunda en iyi bilgi sahibi olan kişiydi.
6. Resûlullah'ın (s.a.v.) övgüsüne mazhar olmuş ve çok sevilen bir sahabydi.

8. UYGULAMA

"Kişi iman edip buna uygun amel etmediği sürece kimse kimseyi Allah'ın azabından, cehennem ateşinden kurtaramaz." dedi babam! Bu kimse, Muhammed'in kızı Fâtıma bile olsa! Hatta hâlası Safiye bile olsa. Hiç kimse, kimseyi kurtaramaz dedi babam! Yani kurtuluşun yolu, iman etmekten geçiyor! (Saraç, 2015: 51.)

Hz. Fâtıma (r.a.), sekiz yaşında küçük bir çocuk olmasına karşın babasının Safa Tepesi'ndeki mesajını çok iyi yorumlamıştı. Babasının konuşmasından, kendisi de dâhil "hiçbir kimsenin ayrıcalıklı bir konuma sahip olmadığını" anlamış ve bunu içselleştirmişti.

9. UYGULAMA

1. Merhametli, sevecen ve affedebilen insanlardır.
2. Başkalarının fikirlerine önem verir ve önemsedğini gösterir.
3. Birinin hatası üzerine kırıcı ve yıkıcı davranışlar göstermekten çekinir.
4. Nezaket ve zarafet timsalidir.
5. Yumuşak huyluluğun insana bir şey kaybettirmediğine kendini ikna edebilmiştir.

3.

ÜNİTE

DİN VE HAYAT

● Hazırlık Soruları

1. İslam'a göre karı ve kocanın birbirine karşı sorumlukları nelerdir?
2. İslam sosyal adaleti sağlamak için hangi ibadetleri emretmiştir?

● Neler Öğreneceğiz?

Bu üniteyi tamamladığınızda;

1. İslam dininin aile kurumuna verdiği önemi fark edeceksiniz.
2. İslam dininin kültür, sanat ve düşünce üzerindeki etkilerini analiz edebileceksiniz.
3. İslam dininin çevre sorunlarına yaklaşımını ve çözüm önerilerini değerlendirebileceksiniz.
4. İslam dini ve sosyal değişim arasındaki ilişkiyi kurabileceksiniz.
5. İslam dininin ekonomik hayatla ilgili ilkelerini yorumlayabileceksiniz.
6. İslam dininin sosyal adaletle ilgili ilkelerini açıklayabileceksiniz.
7. Âl-i İmrân suresinin 103-105. ayetlerinde verilen mesajlarını değerlendirebileceksiniz.

● Anahtar Kelimeler

- din
- sanat
- iktisat
- sosyal değişim

1. DİN VE AİLE

Resûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: “Sizin en hayırlınız, ailesine karşı en hayırlı olanınızdır. Ben de aileme karşı en hayırlı olanınızım...” (Tirmizi, Menakıb, 63.) Bu hadise göre İslam dininde aileye verilen önemi açıklayınız?

Görsel 2: Aile bireyleri birbirlerine karşı merhametli davranmalıdır.

çok zorlukla karşılaşan kadın ve erkek birbirine destek olduğunda daha güçlü olurlar. Peygamber Efendimiz (s.a.v.) de kadın ve erkeği “**bir bütünü benzeşen ve diğerini tamamlayan iki yarısı**” (Ebu Davud, Tahâret, 94.) olarak tanımlamıştır.

Allah (c.c.), insanı erkek ve kadın olarak yaratmış ve birbirlerine karşı içlerine sevgi ve merhamet duygusunu yerleştirmiştir. Buna göre fitrat olarak kadın ve erkek birbirini tamamlayan ve birbiriyle huzur bulan iki varlıktır. Allah (c.c.) Kur’an-ı Kerim’de şöyle buyurur: “**Kendileri ile huzur bulasınız diye sizin için türünüzden eşler yaratması ve aranızda bir sevgi ve merhamet var etmesi de O’nun (varlığının ve kudretinin) delillerindendir. Şüphesiz bunda düşünen bir toplum için elbette ibretler vardır.**” (Rum suresi, 21. ayet.) Bu dünyada maddi ve manevi pek

“Aynı dili konuşanlar değil, aynı duyguyu paylaşanlar anlaşabilir.”

Hz. Mevlana

Evlilik, eşlerin kendilerine ait bir mahremiyet ve paylaşım alanı oluşturmaları ve neslin devamını sağlayan meşru ve özel bir ilişkidir. İslam dini erkek ve kadının birbirine

Görsel 3: İslam’a uygun yaşanan bir hayat iki dünya mutluluğuna vesiledir.

karşı beslediği sevgi duygusunu helal yollardan yaşaması için evlenerek yuva kurmalarını ve hayatı paylaşmalarını tavsiye eder. Allah (c.c.) evlilik konusunda şöyle buyurur: “**Aranızdaki evlilik çağına gelmiş olanları evlendirin eğer bunlar fakir iseler Allah kendi lütfu ile onları zenginleştirir. Allah, (lütfu) geniş olan ve (her şeyi) bilendir.**” (Nur suresi, 32. ayet) Peygamber Efendimiz (s.a.v.) de “**Gençler! Ailesini geçindirebilecek olanlarınız hemen evlensin çünkü evlenmek gözü haramdan çevirmek ve iffeti korumak için en iyi yoldur.**” (Buhari, Nikâh, 3.) buyurarak Müslümanları evliliğe teşvik etmiştir.

“**İyi erkeklerle iyi kadınları (birbirleriyle) evlendirin.**” (Darimi, Nikah, 10.)

İslam dini aile kurumuna büyük önem verdiği için evlilik, aile, miras, boşanma, anne, baba, eş ve çocukların hakları gibi pek konu Kur'an-ı Kerim'de açıkça yer almaktadır. Bu konularla ilgili kurallar Allah (c.c.) tarafından belirlenmiş Peygamberimiz (s.a.v.) de bunları ayrıntılı bir şekilde açıklamıştır.

Sosyal hayatın temelini oluşturan aile; anne, baba ve çocuklardan oluşur. Aile toplumun en küçük birimidir. Aile, ilk insan ve ilk peygamber olan Hz. Âdem (a.s.) zamanından beri var olan bir kurumdur. Hz. Âdem (a.s.) ve eşi Hz. Havva yeryüzündeki ilk aileyi oluşturan bireylerdir. Allah (c.c.) Kur'an-ı Kerim'de Hz. İbrahim (a.s.), Hz. Lokman(a.s.), Hz. Nuh (a.s.) ve Hz. Muhammed (s.a.v.) gibi bazı peygamberlerin hayatlarından örnekler vererek Müslümanlara aile konusunda emir ve tavsiyelerde bulunur.

İslam dinine göre evlenmek için nikah yapmak yeterlidir. Bunun dışında bazı toplumlarda evlenmek için kız isteme, söz kesme, nişan, kına gecesi ve düğün gibi bazı örf ve âdetler vardır. Bu gelenekler toplumun bir araya gelmesine, kaynaşmasına, evlenen çiftleri tanımalarına, onlara maddi ve manevi yönden destek olmaya yardım eder. Toplumda geleneklere uygun olarak evlenmek toplumdaki insanları kaynaştırma, birlik ve beraberlik açısından iyi bir davranışken, nişan ve düğün sürecinde israfa kaçmamalı, taraflar birbirine maddi ve manevi zorluklar çıkarmamalıdır. Peygamberimizin (s.a.v.), **“Kolaylaştırınız, zorlaştırmayınız, sevdiniz, nefret ettirmeyiniz” (Buhari, Cihad, 164.)** tavsiyesine uyarak evliliğe giden bu sürecin kolaylaştırılması gerekir.

Allah (c.c.) İslam'a göre bir hayat yaşayan Müslümanlara ahiret günü şöyle seslenecek:

“Siz ve eşleriniz sevinç ve mutluluk içinde cennete giriniz.” (Zuhruf suresi, 70. ayet.)

İslam'a göre evliliğin psikolojik, fizyolojik ve sosyal pek çok fayda ve nimetleri vardır. Evlilikle birlikte eşler sevmeye ve sevilme ihtiyacını karşılar. Birlikte güven içinde olurlar, korunma ve dayanışma duygusunu yaşarlar. Evlilikle birlikte eşlerin cinsel yaşamları dinin emrettiği şekilde meşru ve sağlıklı olarak düzenlenir. Karı ve koca dünyaya yeni nesiller getirerek geleceğe güvenle bakarlar.

Evlenmek ve yuva kurmak için eşler arasında yapılan sözleşmeye nikâh denir. Nikâh, şahitlerin huzurunda yapılarak topluma ilan edilir. Nikâhla birlikte aile içinde kadın ve erkek yeni sorumluluklar yüklenir. Peygamberimiz (s.a.v.) de bu konuya şöyle bir açıklama getirmiştir: **“Dikkat edin! Sizin hanımlarınız üzerinde haklarınız olduğu gibi hanımlarınızın da sizin üzerinizde hakları vardır” (Tirmizi, Radâ, 11.)**

BİLGİ KUTUSU

Aile kurmak nikâh ve kan bağının ötesinde bir duygu ve fikir bağı kurmak demektir. Aile olmak gönül birliği sağlamak ve Allah'ın (c.c.) hoşnutluğuna yakınsır bir hayatı paylaşmaktır. (Huriye Martı, Ailem, s. 15.)

Eşler, ailenin mutluluğu ve devamı için birbirine karşı olan sorumluluklarını yerine getirmesi gerekir. Aile, huzur ve mutluluğun kaynağı, toplumun devamlılığını sağlayan kilit taşıdır. Ailede düzen, huzur ve mutluluk varsa toplumda da mutluluk ve huzur vardır. Aile bu bakımdan toplumun özünü oluşturur.

Görsel 4: Tatlı dilinizi ve güler yüzünüzü eşinizden ve çocuklarınızdan esirgemeyin.

Dinî bilgiler ve ahlaki davranışlar aileden öğrenilir. Aile, maddi ve manevi yönden çocuklardan sorumludur. Çocuklar bazı değerleri aile içinde öğrenirken aile de çocuklarını hayata karşı hazırlar. Onlara dinî emirleri, ahlaki görevleri ve millî değerleri öğretir. Sorumluluk duygusu da aile içinde kazanılır. Hz. Peygamber (s.a.v.) çocuk yetiştirme konusunda şöyle buyurur: **“Çocuğunuza bırakacağınız en güzel miras, güzel ahlaktır.”** (Ebu Davut, Talak, 3)

Aile ile ilgili **saygı, sevgi, merhamet, iffet, sadakât, dayanışma, paylaşma, mahremiyet, nikâh, kına gecesi, nişan, düğün** gibi dinî ve kültürel değerler aile içinde öğrenilir.

Aile inanç, ibadet, ahlak, millî değerler, örf ve âdet yönünden ne kadar güçlü ve sağlamla toplum da o kadar güçlü ve sağlam olur. Aile içi ilişkiler sağlam ve sağlıklıysa toplum da güvenli ve huzurlu olur.

İslam'da Karı, Koca ve Çocukların Sorumluluk ve Görevleri

DÜŞÜNELİM

Örnek bir ailede anne ve babanın sorumlulukları nelerdir?

İslam dininde Müslüman olmanın en önemli özelliği, kişinin sorumluluklarının farkında olmasıdır. Bir Müslümanın Allah'a (c.c.) karşı sorumlulukları olduğu gibi çevresindeki insanlara, hayvanlara ve tabiata karşı da bazı sorumlulukları ve görevleri vardır.

İslam'da kadın ve erkeğin kimlerle evleneceği, karı ve kocanın sorumlulukları, boşanma gibi konular ayrıntılı olarak ele alınarak açıklanmıştır. Kur'an'da aile ilgili bazı kurallar emredilmiş Peygamber Efendimiz (s.a.v.) de bu kuralları hayatında uygulayarak insanlara örnek olmuştur.

Aile toplumun temelini oluşturur. Toplumun huzur ve mutluluğu, ailedeki düzen, huzur ve mutlulukla yakından ilişkilidir. İslam dini, evlenmeyi ve sağlıklı bir yuva kurup hayırlı evlatlar yetiştirmeyi teşvik etmiş, boşanmayı ise çarelerin tükendiği en son aşamada başvurulacak Allah'a (c.c.) sevimsiz gelen ama O'nun helal kıldığı bir çare olarak nitelemiştir. (İslam'a Giriş, Gençliğin İslam Bilgisi, s. 340)

İslam dininde karı ve kocanın birbiri üzerinde hakları olduğu gibi birbirine karşı bazı sorumlulukları da vardır. Eşler bu haklarını bilmeli ve saygı göstermelidir. Allah (c.c.) bu konuda **“Erkeklerin kadınlar üzerinde hakları olduğu gibi kadınların da erkekler üzerinde hakları vardır.”** (Bakara suresi, 228. ayet.) buyurur. Peygamber Efendimiz (s.a.v.) aile içindeki sorumlulukla ilgili **“Sizin en hayırlınız ailesine en çok faydalı olanıdır.”** (Tirmizi, Rada, 11.) buyurmuştur. Eşler sorumluluklarını yerine getirerek aile hayatlarını güzelleştirmeli ve kolaylaştırmalıdır.

Görsel 5: Eşler sorumluluklarını yerine getirdiğinde hayatlarını güzelleştirirler.

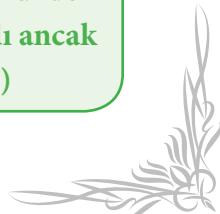
“Ey Rabbimiz! Eşlerimizi ve çocuklarımızı bize göz aydınlığı kıl ve bizi Allah'a karşı gelmekten sakınanlara önder eyle.” (Furkan suresi, 74. ayet.)

İslam dinine göre bir ailenin saadeti ve birlikteliğin devamı için kadın ve erkeğin görev ve sorumlulukların birincisi eş seçimidir. Kadın ve erkek eş seçiminde özenli olmalıdır. Peygamberimiz (s.a.v.) **“Birlikte olacağınız eşler konusunda seçici davranın, denginizle evlenin. (Kızlarınızı da) emsalleriyle evlendirin.”** (İbn Mace, Nikah, 46.) buyurarak evlenecek kişilerin denk olmasına dikkat çekmiştir. Kadın ve erkek eş seçiminde zevklere veya geçici heveslere kapılmadan Allah (c.c.) katında değerli olan ahlak güzelliği ve din konusunda hassasiyeti olanları tercih etmelidir. Peygamberimiz (s.a.v.) eş seçimi hakkında bazı özelliklere dikkat etmemiz konusunda Müslümanlara şöyle buyurmuştur: **“Bir kadınla dört şey için evlenilir: malı, asaleti, güzelliği ve dini için. Sen dindarı olanı seç ki elin bereket görsün.”** (Müslim, Radâ, 53.)

BİLGİ KUTUSU

İslam'a göre bir Müslüman kimlerle evlenemez:

“Anneleriniz, kızlarınız, kız kardeşleriniz, halalarınız, teyzeleriniz, erkek kardeşlerinizin kızları, kız kardeşlerinizin kızları, sizi emziren anneleriniz, süt bacılarınız, eşlerinizin anneleri, kendileriyle birleştiğiniz eşlerinizden olup evlerinizde bulunan üvey kızlarınız size haram kılınmıştır. Eğer onlarla birleşmiş değilseniz (nikâh ortadan kalktığında) kızlarınızı almanızda size bir sakınca yoktur. Kendi sulbünüzden olan oğlanlarınızın eşleri ve iki kız kardeşi birden almak da size haram kılındı ancak geçen geçmiştir. Allah çok bağışlayıcı ve esirgeyicidir.” (Nisa suresi, 23. ayet.)

Ailedeki huzur ve mutluluğun temelinde karşılıklı sevgi, saygı, görev ve sorumluluk bilinci yatar. Aile içindeki bağlar saygı, sevgi, merhamet, fedakârlık, sadakat, güven, sabır, şefkat, anlayış gibi ilkeler üzerine inşa edilir. Aile bireyleri yardımlaşma ve dayanışma bağlarıyla bağlı oldukları gibi sevgi, şefkat ve korunma gibi duygusal bağlarla da birbirine bağlıdır. (İslam'a Giriş, Gençliğin İslam Bilgisi, s. 340.)

Eşler birbirine karşı iyi ve merhametli davranmalıdır. Kırıcı veya kötü söz söylememelidir. Birisi hata yaptığında diğeri onu uymalı ve ona karşı affedici ve merhametli olmalıdır. Allah (c.c.) eşler arasındaki ilişkiler hakkında şöyle buyurur: **“Aranızda iyilik ve ihsanı unutmayın. Şüphesiz Allah yapmakta olduklarınızı hakkıyla görür.”** (Bakara suresi, 237. ayet.) Peygamberimiz (s.a.v.) **“İnsanlara merhamet etmeyene Allah da merhamet etmez.”** (Buhârî, Tevhîd, 2) buyurarak eşlerin birbirlerine zulmetmesini ve eziyet etmesini yasaklamıştır. Aile birliğinin devam etmesi, tüm aile fertlerinin birbirlerine karşı sevgi, şefkat ve merhametli olmalarına bağlıdır. Peygamberimizin (s.a.v.) buyurduğu gibi insanların en hayırlısı, eşine ve aile fertlerine iyi davranan kimselerdir.

Eşler Arası Olması Gereken Duygular:

• Sevgi	• Fedakârlık	• Merhamet
• Mahremiyet	• Saygı	• Hoşgörü
• Sadakat	• Affetme	• Muhabbet
• Dürüstlük	• Güven	• Dayanışma
• Bağlılık	• Sabır	• İlgi
• Şefkat	• Anlayış	• Paylaşım

Eşler, aile içinde birbirlerine veya çocuklara karşı adaletli olmalı, haksızlık etmemelidir. Karı ve kocanın aile içinde kalması gereken mahrem sırlarını başkalarına söylemeleri yasaklanmıştır. Bir evlilikte olması gereken en önemli özelliklerinden biri de karı ve kocanın sadakatli olması ve birbirlerine güven duymasıdır. Allah (c.c.) Kur'an'da mümin erkeklerin ve mümin kadınların gözlerini harama bakmaktan sakınmalarını ve zinaya yaklaşmamalarını **“Zinaya yaklaşmayın çünkü o, bir hayâsızlıktır ve çok kötü bir yoldur.”** (İsrâ suresi, 32. ayet.) ayetiyle sadece zinayı değil zinaya götüren yolları da yasaklamıştır.

Aile bireyleri birbirine karşı affedici olmalıdır. Her insanın bir kusuru vardır. Karı ve koca veya çocuklar bir hata yaptığı zaman onu cezalandırmak yerine doğru davranışı öğreterek ona karşı merhametli ve affedici olmalıdır. Bu hem aile bağlarını güçlendirir hem de aile içinde sevgi ve güven duygusunun oluşmasını sağlar. Aile içindeki saadetin ve iletişimin devamı için karı koca birbirlerine karşı ilgili olmalı, söz ve davranışlarıyla her zaman sevgilerini ifade etmelidir. Peygamberimizin (s.a.v.) bu konuda ki **“Seven sevdiğine, sevdiğini söylesin!”** (Ebu Savud, Edeb, 113.) tavsiyesine uyulmalıdır.

Aile içi ilişkilerde bazı problemlerin olması doğaldır. Önemli olan bu problemi aile içinde konuşmak, tartışmak ve tatlı dille ikna ederek bir karara bağlamaktır. Eşler ve çocuklarla yaşanılacak bir problem, konuşularak çözüme kavuşturulursa aile bağları da kuvvetlenmiş olur. Eğer problem konuşulmaz ise aile içinde gerginlik meydana gelir. Bu gerginlik ise aile huzurunun kaçmasına, geçimsizliğe hatta şiddete yol açar. Şiddet, hem fiziksel hem de psikolojik olarak başkalarına acı çektirmek ve zarar vermektir. Eşlerden birinin veya çocukların şiddete maruz kalması durumunda ailenin dağılması kaçınılmaz olur.

Görsel 6: “Seven sevdiğine, sevdiğini söylesin.”
(Tirmizi, Zühd, 54.)

“Güzel söz sadakadır.”

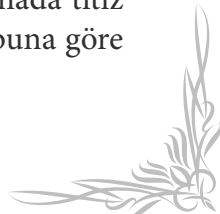
(Buhari, Edeb, 34.)

Baba ve anne, çocuklarının geçimini helal yoldan sağlamalıdır. Aile rızıkına haram mal bulaştırmamalıdır. Bu konuda Allah (c.c.), Kur’anda “**Ey inananlar! Kendinizi ve ailenizi, yakıtı insanlar ve taşlar olan ateşten koruyun**” (Tahrim suresi, 6. ayet.) ayeti ile inananları uyarır. Anne ve babanın ailesinin geçimi için sarf ettiği her türlü çaba harcadığı her kuruş infak olarak sevap hanesine yazılır. Aile içindeki bireylerin yeme, içme, giyim, eğitim ve diğer ihtiyaçlarını karşılamada adaletli olunmalıdır.

Resûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: “Bakmakla yükümlü olduğu kimseleri ihmal etmesi, kişiye günah olarak yeter.” (Ebu Davud, Zekat, 45.)

Aile içinde anne ve babanın sorumluluk ve görevlerinin iyi belirlenmesi gerekir. Kadın veya erkeğin sadece birisinin maddi ve manevi olarak aile yükünü üzerine alması aile içi iletişimi engellediği gibi adaletsizliğe de yol açmış olur. Eşlerin her ikisi de çalışıyorsa çocuklara karşı maddi ve manevi sorumluluklarını birlikte yerine getirmesi ve ev içi işlerini birlikte yapması aile saadetinin devamı için kaçınılmazdır.

Anne ve baba, çocuklarını maddi, manevi, dinî, millî ve kültürel olarak hayata hazırlamalıdır. Bir bebeğin eğitimi anne karnında başlar. Bebek doğunca ebeveynleri ona güzel bir isim koymakla ilk görevlerinden birini yerine getirmiş olur. Anne ve baba çocuklarına dinî ve ahlaki görevlerini öğretmeleri hususunda ve bunları uygulamada titiz olmalıdır. Çocuklar büyürken anne ve babayı rol model aldığı unutulmamalı buna göre ebeveynler çocuklarını nasıl ahlaklandırmak istiyorsa ona göre davranmalıdır.

Görsel 7: Huzurlu bir ailede büyüyen çocuklar mutlu ve güzel ahlaklı olurlar.

Ebeveynler çocuklarına karşı ilgili olmalı, onlara sevdiğini hissettirmelidir. Anne ve baba çocuklarıyla vakit geçirmeli onları yalnız bırakmamalıdır.

Anne ve baba çocukların sağlık, eğitim ve meslek sahibi olmaları konusunda yardım etmeli, uygun bir yaşa geldiğinde de evlenmeleri konusunda onlara destek olmalıdır. Ebeveynler çocuklarını bu dünyanın geçici ahiret hayatının kalıcı olduğu bilinciyle yetiştirmelidir. Dinini bilen, sevgi, saygı içinde ve güzel ahlakla büyüyen çocukların anne ve babası için sadakai cariye olduğu unutulmamalıdır.

İslam dininde çocukların da aile içinde bazı görev ve sorumlulukları vardır. Çocuklar anne ve babalarının maddi ve manevi desteklerini unutmamalı onlara karşı minnettar olmalıdır. En önemlisi dini iyi öğrenmeli, güzel ahlaklı olmalıdır. Aile içinde kendine verilen görevleri yerine getirmelidir.

Çocuklar aile büyüklerine ve akrabalarına saygılı olmalıdır. Allah (c.c.) bu konuda şöyle buyurur: **“Rabbin, kendisinden başkasına asla ibadet etmemenizi, anaya-babaya iyi davranmanızı kesin olarak emretti. Eğer onlardan biri, ya da her ikisi senin yanında ihtiyarlık çağına ulaşırsa, sakın onlara “öf!” bile deme; onları azarlama; onlara tatlı ve güzel söz söyle. Onlara merhamet ederek tevazu kanadını indir ve de ki: “Rabbim!, Tıpkı beni küçükken koruyup yetiştirdikleri gibi sen de onlara acı.” (İsra suresi, 23-24. ayet.)** Kur’an’da Allah (c.c.), çocukların anne ve babalarına karşı saygılı ve merhametli davranmalarını, onları incitecek söz söylememelerini ve onlar için dua etmelerini emreder.

Görsel 8: Çocuklar Allah’ın bizlere emanetidir.

Çocukların niçin ebeveynlerine saygılı olmaları gerektiği Kur’an’da bir başka ayette ise şöyle açıklanır: **“Biz insana, anne babasına iyi davranmasını tavsiye etmişizdir çünkü anası onu nice sıkıntılara katlanarak taşımıştır. Sütten ayrılması da iki yıl içinde olur. (İşte bunun için) önce bana, sonra da ana-babana şükret diye tavsiyede bulunmuşuzdur. Dönüş ancak banadır.” (Lokman suresi, 14. ayet.)**

Anne ve babaya iyilik ve merhamet etmenin önemine dair pek çok ayet ve hadis vardır. Evlatların anne babaya karşı yerine getirmeleri gereken görev ve sorumlulukları olup bunların en önemlileri şunlardır: Maddi ve manevi ihtiyaçlarını karşılamak, huzurlu ve sağlıklı bir yaşam ortamı sağlamak, haklarında şikayetçi olmamak, kusurlarını ve hatalarını bağışlamak, onların yaptığı iyiliklerden söz ederek itibarlarını korumak, onları uyurken incitmemek, hayatta iken sağlık ve afiyetleri için öldükten sonra cenneti dilemek için haklarında duacı olmak, haram olmayan konular hariç isteklerini yerine getirmek, hayır ve ibadetlerine yardımcı olmak, öldüklerinde vasiyetlerini yerine getirmek ve arka-larından hayır ve iyilikte bulunmak, hatıralarını yaşatmak üzere dostlarıyla ve sevdikle-riyle ilişkiyi devam ettirmek, dinin ve örfün gerekli veya güzel bulduğu diğer hususlarda da gerekli olanı yapmak çocukların anne ve babasına yapacağı en güzel davranışlardır.

✓ **Saygı görmek mi istiyorsunuz?**

Aile fertlerinize saygı göstererek önce siz örnek olun. Onların “sizden farklı bir kişi-liğe ve düşünce dünyasına sahip olduğunu” kabul edin.

✓ **Anlaşılma mı istiyorsunuz?**

Aile fertlerinizle konuşurken suçlayıcı ifadeler kullanmak yerine, ne hissettiğinizi anlatan sade ve samimi cümleler seçin.

✓ **Sözünüzün dinlenmesini mi istiyorsunuz?**

Laf oyunları yapan, alay eden, aşağılayan, suçlayan, iğneleyen, saldırgan bir üslup asla işinize yaramayacaktır. Aile fertlerinizle açık ve net, kibar ve dürüst bir konuşma tarzını deneyin.

✓ **Sorununuzu çözmek mi istiyorsunuz?**

Çözebileceğinize inanın! Aile fertlerinize danışın, onların çözüm tekliflerine karşı saygılı ve iyi niyetli olun.

Doç. Dr. Huriye Martı, Ailem, s. 30-31.

Aile bireylerinin görev ve sorumluluklarını yazalım!	
Eşlerin Görev ve Sorumlulukları	Çocukların Görev ve Sorumlulukları

Görsel 9: Ortaköy Camii (İstanbul)

2. DİN, KÜLTÜR VE SANAT

Din, kültür ve sanat arasında karşılıklı bir ilişki vardır. Din, içinde doğduğu kültürün temel unsurlarından etkilenir. İslam dini getirmiş olduğu inanç, ibadet ve ahlak esaslarıyla insanların hayat tarzını zenginleştirir ve şekillendirir.

“Rabbimiz şüphesiz sen bunu boşuna yaratmadın.” (Âl-i İmrân suresi, 191. ayet.)

Bir medeniyetin inşası için dil, din, örf ve âdet gibi bazı temel unsurlar vardır. Her toplum kendine özgü bir medeniyet inşa eder. Müslüman toplumlarda, kendine özgü bir medeniyet inşa etmiş ve bunun temeline de Kur’an ve Hz. Peygamber’in sünnetini koymuştur. İslam dini, kültür ve sanat ilişkisinin mahiyetini belirlemiş, Müslüman toplumlarda buna göre İslam medeniyetini oluşturmuşlardır.

BİLGİ KUTUSU

Sanat, insanın gördükleri, işittikleri, his ve tasavvur ettikleri olayları ve güzellikleri, insanlarda estetik bir heyecan uyandıracak tarzda ifade etmesidir. (Nusret Çam, İslam’da Sanat Sanatta İslam, s. 2.)

Görsel 10: “Rabbimiz şüphesiz sen bunu boşuna yaratmadın.” (Âl-i İmrân suresi, 191. ayet.)

İslam Hz. Peygamber’in (s.a.ı) tebliğiyle birlikte önce Arap aymadası’nda sonra diğer Müslüman toplumlarla dünya üzerinde hızla yayılmıştır Bunun sonucunda İslam farklı coğrafyalarda farklı kültür ve milletlerle karşılaşmış ve her toplumun kültürü ve sanat anlayışından hem etkilemiş hem de etkilenmiştir.

İslam dini temelde kendi inanç, ibadet ve ahlak prensipleri ile hareket edilmesini emrederken İslam’ın yasaklamadığı alanlarda da gelişmesine izin vermiş; hat, tezhip, ebru ve minyatür gibi sanat dallarının da gelişmesine yardımcı olmuştur.

İslam medeniyeti bu özelliği sayesinde çeşitli zenginlikleri içinde barındıran bir kültür ve medeniyet inşa etmiştir.

Kur'ân'da belirtildiği üzere en büyük sanatkâr Allah'tır (c.c.). Allah (c.c.), kâinatı ve kâinatın küçük örneği kabul edilen insanı, üstün yeteneklerle donatarak “en güzel biçimde” (ahsen-i takvim) yaratmış ve Müslümanları kendilerini ve çevresini güzelleştirmekle sorumlu tutmuştur. Bu konuda Peygamberimizin (s.a.v.) **“Allah güzeldir, güzeli sever.”** (Müslim, İman, 147.) hadisi Müslümanlara yol göstermiş ve bu doğrultuda hareket ederek mimari, musiki, minyatür, hat gibi sanatın her dalında İslam'a özgü ve güzel eserler ortaya koymuşlardır. (Mustafa Bektaşoğlu, Anadolu'da Türk İslam Sanatı, s.12.)

İslam medeniyeti İslam'ın dünya görüşünün dilidir. Bu dilin göz önünde bulundurduğu husus tevhid olmuştur. İster mimari ve hüsnühat gibi görsel alanda olsun ister ezan, ilahi ve şiir gibi işitsel ve edebî alanda olsun, bütün sanatlar tevhid anlayışını temel almıştır. Buna göre sanatın uyduğu en temel ilke tevhid olmuştur.

İslam sanatı, iman tecrübesine dayanan boyutuyla insanın kendini gerçekleştirmesinin son derece önemli bir aracı olarak ortaya çıkar. Daha açık bir ifadeyle, medeniyetimizin estetik tezahürleri olan sanat eserleri, ortaya çıkış süreçlerinde sanatçının Allah'ın (c.c.) iradesine bağlı bir kalem ucu, bir sadâ, bir çekiç darbesi olduğu duyarlılığı ile ortaya konmuş eserlerdir. Bunlar en son bizim anlayışımızda Rahmanı tecelli ile buluşmanın göstergeleri olarak yer alırlar. Değil mi ki her şey fanidir. (Turan Koç, İslam Estetiği ve Sanatı, s.63)

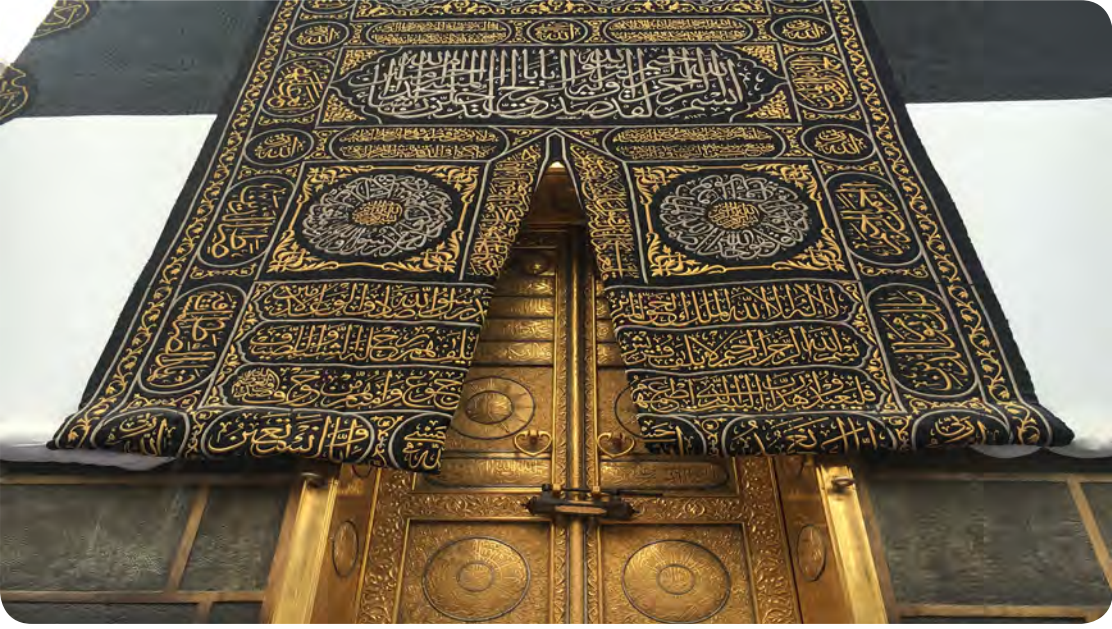

Görsel 11: İslam, çeşitli zenginlikleri içeren bir kültür ve medeniyet kurmuştur.

DÜŞÜNELİM

Peygamber Efendimiz (s.a.v.) “Mümin bal arısı gibidir. Temiz olanı yer, temiz olanı (balı) üretir, bir çiçeğe konduğunda onu kırıp bozamaz.” (İbn Hanbel, II, 199.) hadisinden neler anlıyorsunuz?

Görsel 12: “Rabbim! Senin kapına geldim, günahlarım çok fakat senin merhametin daha çok beni affet.” (Kâbe Kapısı - Mekke)

İslam medeniyeti diğer kültürleri taklit eden bir medeniyet olmamış, kendine has yöntemler ortaya koymuştur. Peygamberin (s.a.v.) rehberliğinde kendi kiblesini, kendi mabedini, kendi ezanını, kendi mimarisini, kendi el sanatlarını, kendi şehirleşmesini oluşturmuştur. İslam sanatının çeşitlerine bakıldığında daima tevhid bilinci içerisinde hareket edildiği, şirk ve küfrü çağrıştıracak en küçük unsurlardan dahi uzak durulduğu görülür. İslam sanatı ve zanaatında daima salih amel (güzel davranış) niyeti ve gayreti öne çıkar. Sanatkâr yaptığı her şeyi ahiret yatırımı olarak düşünür. Sanatkâr, eserinin yaşadığı sürece “amel defterinin açık kalmasını sağlayacak bir sadakai cariyeye” olması arzusuyla en uygun olan tasarımı gerçekleştirmeye çalışır. İslam sanatı İslam ahlakıyla tam bir uyum içinde gelişmiştir. Sadelik, ferahlık, faydalılık, kullanışlılık, tevazu, doğal ve tasarruf İslam sanatçılarının vazgeçilmez prensipleri haline gelmiştir. (Hadislerle İslam, C 7, s. 542.)

İslam kültür ve sanatı yeni bir medeniyet oluştururken bazı temel prensipler üzerine kurulmuştur. Bunlardan bazıları şunlardır:

1. İslam kültür ve sanatı Kur’ân ve hadis kaynaklıdır. Başta Allah (c.c.) inancı olmak üzere İslam’ın temel esasları kültür ve sanatı etkilemiştir. Namaz ibadeti cami ve mescidlerin mimari yapısına, hutbe ve vaaz ise mihrap ve minberin, ezan ise minarelerin yapımına etkisi olmuştur.

2. İslam medeniyetindeki mimari süslemelerinde soyutluk ön plandadır. İslam sanatının en özgün niteliği tevhid, soyut bir varlık olan Allah (c.c.) inancı etrafında gelişir. Bu ilkeye göre İslam sanatı soyut bir karakter kazanmış ve bu yönde gelişmiştir. Müslüman sanatkârlar Allah’ı (c.c.) asla resim veya heykel ile somut kalıplar içinde tasvir etmemişlerdir. İslam dünyasında putatapıcılığa yol açabileceği, tevhidi zedeleyeceği endişesi ile somut nitelik taşıyan resim ve heykel sanatına sıcak bakılmamıştır.

3. İslam medeniyeti tefekkür (düşünce) ve geometriye dayanır. İslam sanatında tefekkürün en önemli amacı sonsuzluğa ulaşmaktır. Allah'a (c.c.) ulaşma düşüncesi Müslüman sanatkarın daima temel amacı olmuş ve duygularını da, en güzel biçimde süslemede dile getirmiştir.

4. İslam medeniyeti inancın temel ilkelerinden olan dünyanın faniliği (geçici), ahiretin bakiliği (sonsuz) üzerine kurulmuştur. Sözgeşi, bir minyatürde yer alan figürler âdeta dondurulmuş bir rüya gibidir. Bu durum dünya hayatının geçiciliğinin İslam sanatındaki yansımasıdır.

5. Müslümanlar, mimari eserlerinin hemen her karesini muhakkak fonksiyonel, dinî veya sosyal bir ihtiyaç üzere yapmışlardır. Bu çerçevede lüks ve israftan kaçınmışlardır. Bu ilke gereğince, dünyanın çeşitli medeniyetlerindeki şehirlerde görülen boş ve geniş şehir meydanlarının yerini İslam şehirlerinde daha fonksiyonel ve yararlı görülen şadırvan, çeşme veya sebil almıştır. (İbrahim SARIÇAM- Seyfettin ERŞAHİN, "İslam Medeniyeti Tarihi, s. 252-253.)

İslam dini sanata, güzelliğe, insanın sanatını geliştirme gayretine şüphesiz ki karşı değildir hatta bunları teşvik ve takdir eder. İslam dininde **"Eşyada aslolan ibâhadır."** ilkesine göre hakkında herhangi bir yasaklama olmayan davranışı yapmak mübah ve helaldir. Buna göre İslam dininde eşyada aslolan mübahlıktır. Allah (c.c.) âlemi yaratmış ve insanın yararlanması için de pek çok nimet vermiştir. O hâlde haram olduğuna dair bir delil (ayet veya hadis) olmadığı sürece her şey nimet ve mübah sayılır. İslam dinine göre sanatla uğraşmak kişiyi iman ve ahlaki bir sapmaya ve boşluğa düşürmediği sürece helaldir.

İslam dininde tevhid inancının bir gereği olarak putperestlik yasaklanmıştır. İlk dönem Müslüman toplumlarda putperestliği çağrıştırdığı için heykel veya resim gibi sanatların yapılması hoşgörülmemiştir. İslam dininde sanatla uğraşmak kişiyi putperestliğe veya ahlaki bir bozulmaya götürmediği sürece mübah sayılır.

İslam dini her işimizin güzel ve özenli olmasını tavsiye etmiştir. Hayatın farklı alanlarında ortaya çıkan mimari, edebiyat, musiki, hat, tezhip ve minyatür gibi bazı sanatların oluşmasında ve gelişmesinde İslam dininin büyük rolü vardır.

İslam sanat ve kültüründe öne çıkan bazı prensipler:

1. Sanat eserlerinde Allah'ın (c.c.) birliği (tevhid) vurgulanmıştır.
2. Süslemelerde somut şekil yerine soyut ve şekil kavramlara yer verilmiştir.
3. Mimaride özellikle sadelik, sağlamlık, fonksiyonellik ve estetik ön planda tutulmuştur.
4. Doğal dengeyi ve kültürü bozan eserlerden uzak durulmuştur.
5. Kullanılan malzemenin doğal ve sağlam olmasına dikkat edilmiştir.

İslam Kültür ve Sanatına Dair Bazı Kavramlar				
Musiki	Edebiyat	Mimari	Dinî ve Kültürel Davranışlar	Din
Ezan	Şiir	Cami	Büyükklere saygı	Allah
Tekbir	Destan	Medrese	Küçükklere sevgi	Peygamber
İlahi	Hilye	Şadırvan	Yardımlaşma	Namaz
Naat	Naat	Külliyeye	Davete icabet	Oruç
Kaside	Şemail	Han	Konukseverlik	Zekât
Mersiye	Gazavatname	Hamam	Hasta ziyareti	Güzel ahlak
		Daruş-şifâ	Nişan, düğün, sünnet törenleri	Ahiret
		Dergâh - Tekke	Asker uğurlama	Cennet-Cehennem

Mimari

ARAŞTIRALIM

Edirne Selimiye Camii'nin mimari özellikleri nelerdir?

Görsel 13: Camiler din, kültür ve sanatın bir araya geldiği en güzel eserlerdir. (Selimiye Camii - Edirne)

Mimari, insanların barınma, ibadethane ve çalışma gibi çeşitli ihtiyaçlarını karşılayacak şekillerde yapılar bina etmesidir. Müslüman topluluklar mimari alana önem vermiş; zamanla medeniyet ve kültürel olarak ilerlemesiyle ihtiyaçlar farklılaşmış ve yeni binalar yapmıştır. Cami, çeşme, sebil, külliye, şadırvan, han, hamam, köprü, medrese, darüşşifa, darülaceze, ev, yol ve yetimhane bunlardan bazılarıdır.

İslam düşüncesinin, İslam mimarisinin oluşmasında ve gelişmesinde büyük katkıları olmuştur. İslam dini estetiğe önem vermiş bu mimari alana da yansımıştır. İslam mimarisinde soyutluk, tefekkür, geometri ve kullanışlılık ön planda tutulmuş tevhid inancına uygun mimari eserler yapılmıştır. İslam medeniyetinde mimaride estetiğe önem verildiği gibi yapıların sağlam ve dayanıklı olmasına da özen gösterilmiştir.

Peygamberimiz (s.a.v.) hicret ederken Medine'ye varmadan önce Kuba Mescidi'ni yapmış Medine'ye hicretten sonra da Mescid-i Nebi'yi inşa etmiştir. Dört Halife, Emeviler, Abbasiler, Endülüs Emevileri, Selçuklu, Anadolu Selçuklu ve Osmanlı döneminde de camiler ve pek çok mimari eser yapılmıştır. İslam mimarisinde özellikle bazı hususlara önem verilmiştir. Cami ve medreselerin iç hacmi geniş tutulmuş, cemaatin rahat ve huzurlu bir mekânda ibadet etmesi amaçlanmıştır. Camilerin pencereleri geniş tutularak hem doğayla bütünleşmesi hem de yeterli ışık ve temiz havanın içeri girmesi sağlanmıştır. Cami içlerine ve Medrese avlularına havuzlar yaparak su sesinin insanlara huzur vermesi planlanmıştır. İslam medeniyetinde Şam Emevi Camii, Samerra'daki Ulu Camii, İspanya'daki Kurtuba Camii, Kudüs'teki Mescid-i Aksa, İstanbul'daki Sultan Ahmet, Süleymaniye ve Beyazıt (Bayezid) Camileri, Edirne'deki Selimiye Camii bu özelliklere uygun olarak bina edilmiştir. İslam medeniyeti bu yapıların dışında çok sayıda cami, medrese, külliye, han, hamam, kervansaray, çarşı, türbe, köprü, çeşme, saray ve konak gibi mimari eserler ortaya koymuştur.

Osmanlı'da mimari alanda aklımıza ilk gelen kişi Mimar Sinan'dır. Mimar Sinan yaşadığı dönemde pek çok sayıda mimari eser yapmış ve öğrenci yetiştirmiş ünlü bir mimardır. Mimar Sinan 92 cami, 52 mescit, 55 medrese, 7 darülkurra, 20 türbe, 17 imaret, 3 darüşşifa (hastane), 6 su yolu, 10 köprü, 20 kervansaray, 36 saray, 8 mahzen ve 48 de hamam olmak üzere yapılmış 365 eser vermiştir. Mimar Sinan'ın öğrencilerinden Sedefkar Mehmet Ağa, Sultan Ahmet Camii'ni, Mimar Mehmet İsa Efendi ve İsmail Efendi ise Tac Mahal'i inşa etmiştir.

BİLGİ KUTUSU

Mimar Sinan,
Şehzade Camii'ni çiraklık döneminde,
Süleymaniye Camii'ni kalfalık döneminde,
Selimiye Camii'ni ise ustalık döneminde
inşa ettiğini söyler.

Bursa'daki Ulu Camii, Sivas'taki Divriği Ulu Camii Türk İslam mimarisinin önemli örnekleri arasında yer alır. Konya'daki Karatay Medresesi, Kayseri'deki Hunat Hatun Medresesi, Erzurum'daki Çifte Minareli Medrese, Sivas'taki Gök Medresesi de Müslüman Türklerin yaptığı ve günümüze kadar ayakta kalan eserlerden bazılarıdır.

Osmanlının son döneminde yaşamış olan Mimar Kemaleddin ve Mimar Vedat Tek, Türkiye'ye çok sayıda mimari eserler yapmıştır.

Edebiyat

Edebiyat, insanların düşünce ve duygularını insanlarda estetik duygular uyandıracak bir biçimde söz ve yazıyla anlatan bir sanattır. İslam medeniyetinin en başarılı olduğu alanlardan biri de edebiyattır. İslam dini okuma, yazma ve ilim öğrenmeye çok önem vermiştir. Bu konuda pek çok ayet ve hadis vardır.

İslam Medeniyetinde, Müslümanlar edebiyata ilgi duymuş ve bu alanda pek çok eser ortaya koymuş ve ünlü edebiyatçılar yetişmiştir. Müslümanların yazdığı yazı ve şiirler ağırlıklı olarak din hakkında; iman, ibadet ve ahlaki öğütlerden oluşmaktadır.

Peygamber Efendimiz (s.a.v.) zamanında özellikle şiire önem verilmiş ve o dönemde Peygamberimizi (s.a.v.) ve Müslümanların başarılarını öven şiirler yazılmıştır. Emevi ve Abbasiler döneminde de şiire önem verilmiş ve ünlü şairler yetişmiştir. 13. yüzyıldan sonra edebiyat alanındaki gelişme, divan, tasavvuf ve halk edebiyatı olmak üzere üç farklı yönde ilerlemiş ve bu alanlarda ünlü ve müstesna eserler yazılmıştır.

Divan edebiyatının meşhur şairlerinden bazıları Fuzuli, Baki, Nâbi, Nedim ve Şeyh Galip'tir.

Tasavvuf edebiyatında Hoca Ahmet Yesevi, Hacı Bektaşî Veli, Hacı Bayram Veli, Mevlana ve Yunus Emre ünlü mutasavvıflardandır.

Halk edebiyatı sözlü edebiyatın gelişmesine katkıda bulunmuştur. Saz eşliğinde söylenen şiirler halk arasında hızla yayılmış ve ezberlenmiştir. Köroğlu, Kaygusuz Abdal, Karacaoğlan halk edebiyatının tanınan isimleridir.

BİLGİ KUTUSU

İslam medeniyetinde ortaya konulan başlıca eserleri şöyle sıralayabiliriz:

1. Yusuf Has Hâcip: **Kutadgu Bilig**
2. Edip Ahmet Yükneki: **Atabet'ül Hakayık**
3. Hoca Ahmet Yesevi: **Divan-ı Hikmet**
4. Kaşgarlı Mahmut: **Divânu Lugâti't-Türk**
5. Hacı Bektaşî Velî : **Makâlât**
6. Pir Sultan Abdal: **Divan**
7. Mevlana: **Mesnevi**
8. Yunus Emre: **Divan**

20. yüzyılın ünlü edebiyat ve şairleri arasında Mehmet Akif Ersoy, Yahya Kemal Beyatlı, Arif Nihat Asya yer almaktadır. Sezai Karakoç, İsmet Özel, Rasim Özdenören, Necip Fazıl Kısakürek, Abdurrahim Karakoç, Erdem Beyazıt, A. Cahit Zarifoğlu, Nuri Pakdil ve Mustafa Kutlu günümüzün (21. yüzyılın) ünlü edebiyat ve şairleri arasında yer almaktadır. Bu yazarlarımız eserlerinde din, ahlak ve vatan konularını vurgulayan, Müslüman bir kimsenin kimliği ve duruşunu anlatan yazılar yazarak İslam kültür ve medeniyetinin ilerlemesine büyük katkılar sağlamıştır.

Musiki

Ülkemizde ezan ve sala hangi makamlarda okunmaktadır?

Müslümanların önem verdiği sanat dallarından biri de musikidir. **Musiki** duygu, düşünce ve hayallerin güzel, etkileyici ve ahenkli bir sesle ifade edilmesidir. İslam dini, koyduğu sınırlar içinde olmak şartıyla ve insanı iyi, güzel şeylere yönlendirdiği sürece musikiyi yasaklamamış, Müslümanların musiki ile eğlenmesine izin vermiştir.

“Allah güzeldir ve güzeli sever.” (Müslim, İman, 147.) Allah (c.c.) insanın yaratılışına da bu güzellik duygusunu yerleştirmiştir. Hz. Peygamberimiz (s.a.v.) **“Kur’an’ı seslerinizle güzelleştirin. Zira güzel ses Kur’an’ın güzelliğini artırır.” (Nesai, Salat, 83.)** buyurarak Kur’an’ı ve ezanı da güzel sesle okunmasını tavsiye etmiştir. İslam medeniyetinde musiki sanatı, manevi yönden gelişimin en önemli basamaklarından biridir.

Müslümanların ezanı saba, uşşak, hicaz gibi farklı makamlarda okumaları musikiye verdiği önemi göstermektedir. Mevleviler sema törenini, Aleviler ve Bektaşiler semah törenini belli müzik aletleri eşliğinde yapmaktadırlar. Nişan, düğün, sünnet ve cenaze törenlerinde Süleyman Çelebi’nin Mevlit adlı eseri belli makamlara göre okunmaktadır. Ayrıca tekke ve dergahlarda zikir yapılırken ney, kudüm, def gibi bazı müzik aletleri eşliğinde ilahi, naat ve gazel söylenmektedir.

Alınyazısı Saati

Ve Kudüs Şehri.

Gökte yapılp yere indirilen şehir.

Tanrı şehri ve bütün insanlığın şehri.

Altında bir krater saklayan şehir.

Kalbime bir ağırlık gibi çöküyor şimdi.

Ne diyor ne diyor Kudüs bana şimdi

Hani Şam’dan bir şamdan getirecektin

Dikecektin Süleyman Peygamberin kabrine

Ruhları aydınlatan bir lâmba

İfriti döndürecek insana:

Söndürecek canavarın gözlerini

İfriti döndürecek insana

Ve Kudüs’ü terk ettiğin o ikinci

Birinci Cihan Harbi günü vakti

Kan sızdırıyor kaburga kemikleri

Karlı dağlardan indirdiğin atların

Bir evde perdeyi indiriyor bir kadın

Mahşerin perdesini kıyametin perdesini

Ağlıyor yere inen saçları

Göğü yırtan kefen beyaz elleri

Sezai KARAKOÇ

(Alınyazısı Saati, Kudüs)

Görsel 15: Sema yapan semazenler. (Konya)

İslam medeniyetinde Farabi, Kindi ve İbni Sina gibi alimler musikinin önemini gösteren eserler yazmıştır. Ünlü bestekâr Itri ve Dede Efendi'nin de musiki alanında pek çok çalışmaları olmuştur. Yakın zamanımızdan ise Hafız Osman, Sadettin Kaynak, Hafız Burhan ve Kani Karaca tanınmış musikişinaslardan bazılarıdır.

Selçuklu ve Osmanlı döneminde bazı akıl hastalarının su sesi ve musiki ile tedavi edildiği bilinmektedir.

Görsel 16: Edirne, Sultan II. Bayezid Külliyesi'nde yer alan darüşşifa, akıl hastalarının su sesi ve musiki ile tedavi edildiği yerlerden biridir.

Hat

İslam medeniyetinde Arap harfleriyle güzel yazı yazma sanatına **Hat** veya **Hüsnuhat** (güzel yazı) denir. Hat sanatıyla uğraşan kişiye de **Hattat** denir. Hat sanatında Arapça harfler belli kurallar ve ölçüler içerisinde yazılır. Hat sanatında birçok yazı çeşidi vardır. Kufi, nesih, sülüs ve rik'a bunlardan en çok bilinenleridir.

Kur'an indirildiği andan itibaren hem ezberlenmiş hem de yazılmıştır. Hz. Osman döneminde Kur'an çoğaltılmış, sonraki dönemlerde de Kur'an'ın rahat ve doğru okunması için Arapça yazımında büyük bir incelik ve özen gösterilmiştir. İslam medeniyetinde Müslüman toplumlar yazıya ve kaleme büyük önem vermişler ve hat sanatının gelişmesine büyük katkılar sağlamışlardır. Osmanlı döneminde hat sanatı çok ilerlemiş hatta Batıdaki resim sanatının yerine geçmiştir. Hat sanatı sadece tablolarla değil el yazması kitaplarda, Padişah fermanlarında, kitabelerde, yazıtlarda, mezar taşlarında, hatta gündelik eşyalarda bile kullanılmıştır. Hat sanatı beraberinde tezhip, ebru, ciltcilik gibi bir çok sanatın gelişmesini de sağlamıştır.

Amasyalı Şeyh Hamdullah, Ahmet Karahisari, Hafız Osman, Kazasker Mustafa İzzet, Emin Barın, Hamit Aytaç, Hasan Çelebi ve Halim Özyağcı gibi hattatlar İslam Medeniyetinde hat sanatının gelişmesine ve günümüze kadar gelmesine vesile olmuşlardır.

Tezhip

İslam medeniyetinin önemli sanat dallarından biri de süsleme sanatı olan tezhiptir. **Tezhip** Arapçada "altınla yapılan süsleme" anlamına gelir. Tezhip sanatıyla uğraşan kişiye **müzehhip** denir. Tezhip genelde Kur'an-ı Kerim ve diğer el yazması eserlerin kenarlarının süslemesinden ve levhaların süslenmesinde kullanılmıştır. Tezhip sanatında genelde süslemelerde figür (insan veya hayvan biçimi) kullanılmaz bunun yerine çeşitli renklerle çizilen geometrik desenler, çiçek ve yaprak motiflerine yer verilir. Tezhip sanatının örneklerini Kur'an-ı Kerim'in kapağında, Fatıha ve Bakara surelerinin kenarlarında ve cüz yerlerini bildiren yerlerde görülmesi mümkündür.

Görsel 17: Abdülfettah Efendi, Nestâ'lik

Görsel 18: Ayetel Kürsi, Hüseyin Hüsnu Türkmen, Celi Divani

Görsel 19: Geleneksel sanatlarımızdan ebru sanatına örnek.

Görsel 20: Kitapların minyatürle anlatılması konunun daha iyi anlaşılmasını sağlamıştır.

Ebru

İslam medeniyetinde gelişen sanat dallarından biri de ebrudur. Farsçada “su yüzü resmi” anlamına gelen **ebru**, kitreli su üzerine serpilen boylarla bezenmiş kâğıt ve bunu hazırlama sanatına denir. Ebru sanatında kullanılan fırça at kılından, sapı ise gül ağacından yapılır, çeşitlerine göre biz veya tarak kullanılarak boyaya şekil verilir. Geçmiş 8. yüzyıla dayanan daha sonra Osmanlı döneminde yapılan ebru sanatı, hazırlanışı ve hızlı sonuç alınması itibarıyla bilinen geleneksel bir sanattır.

Geleneksel sanatlarımız arasında yer alan ebru sanatı genellikle kâğıt süslemek için kullanılır. Ebru, suda çözülebilen kıvamlaştırıcı kitre ve suda çözülmeyen toprak boylarla yapılır. Ebru yapımında kullanılan tekne, kâğıt ebatına uygun şekilde hazırlanır. Ebru yaparken suyun üzerine serpilen boyların teknenin dibine çökmemesi için kitre kullanılır ayrıca boyların birbirine karışmaması için toprak boylara sığır ödü eklenir. Tekne yapılan süslemeler sadece bir defa kâğıda geçirilmekte aynı bir daha yapılamamaktadır. Bundan dolayı kâğıda yapılan her ebru, kopya edilemeyecek bir sanat eseridir.

Hatip Mehmet Efendi, Edhem Efendi, Necmeddin Okyay ve Abdülkadir Efendi, Mustafa Düzgünman, M. Fuat Başar ve T. Alparslan Babaoğlu ünlü ebru sanatçıları olup ebru sanatına büyük katkılar sağlayarak günümüze kadar getirmişlerdir.

Minyatür

Minyatür, el yazması kitapları süslemek için sulu boya ile yapılan resim sanatıdır. **Minyatür** sulu boya, altın ve gümüş yaldızla yapılan, ışık ve gölge oyunları ile derinlik duygusu yansıtılmayan küçük boyutlu resimlerdir. Minyatür yapan kişiye **nakkaş** denir. Minyatür, kâğıt ve deri üzerine sulu boya veya altın suyu kullanılarak çok ince fırçalarla yapılır. Minyatürdeki insanların tipi genellikle Orta Asya insan tipini andırır. Resimlerdeki renkler parlak ve canlıdır.

İslamiyetten önce Orta Asya'da Uygurlar tarafından üstün bir seviyeye çıkartılan minyatür İslamiyet'ten sonra da çeşitli şekillerde Anadolu'ya gelmiştir. Bağdat'ta ilk İslam minyatür mektebini

açanlar Selçuklu Türkleri'dir. Osmanlı döneminde özellikle Fatih Sultan Mehmed döneminde sarayda bir nakışhane kurulmuştur. Dönemin minyatürlerinin her biri hem estetik değere hem de tarihî belge özelliğine sahiptir. Minyatürlerde şenlikler, padişah alayları, elçi kabulleri, savaş sahneleri, ordu tasvirleri, şehir tasvirleri gibi konular işlenmiştir. Özellikle tıp, coğrafya, astronomi, botanik gibi kitapların minyatürle desteklenmesi ve anlatılması konunun iyi anlaşılmasına büyük katkılar sağlamıştır. Levni, Nigari, Nakşi, Matrakçı Nasuh, Süheyl Ünver ve Nusret Çolpan önemli nakkaşlarımızdan bazılarıdır.

3. DİN VE ÇEVRE

“Biriniz elinde bir hurma fidanı varken kıyamet kopuyor olsa bile derhal onu diksin!” (İbn Hanbel, III, 184.) hadisinden ne anlıyorsunuz?

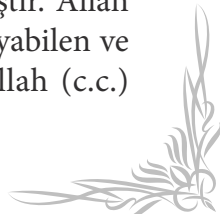

Görsel 21: Müslümanın bulunduğu çevreyi koruması ve güzelleştirmesi Allah'a (c.c.) karşı sorumluluklarından biridir. (Şavşat - Artvin)

Allah (c.c.), evrendeki her şeyi belirli bir ölçüye ve düzene göre yaratmıştır. Kur'an'da **“Yeri ve göğü Allah yükseltti. Dengeyi o koydu. Sakın o dengeyi bozmayın.” (Rahman suresi, 7- 8. ayetler.)** ayetiyle evrenin işleyişinde tüm canlı ve cansız varlıklar belirli bir düzen ve intizam içerisinde hareket ettiği belirtilmiş ve dengenin bozulmaması gerektiği emredilmiştir.

Peygamber Efendimiz (s.a.v.) **“Biriniz elinde bir hurma fidanı varken kıyamet kopuyor olsa bile derhal onu diksin!” (İbn Hanbel, III, 184.)** hadisiyle insanları çevreye karşı duyarlı olmaya ve ağaç dikmeye teşvik etmiştir.

Çevre, canlı cansız tüm varlıkların bir arada bulunduğu ve birbirini olumlu veya olumsuz etkilediği, güzelleştirmek ve imar edilmek üzere insanlara emanet edilmiştir. Allah (c.c.) çevreyi insana emanet etmiştir çünkü varlıklar içinde evreni en iyi algılayabilen ve hakkında düşünceler üretebilen tek akıllı varlık insandır. Bundan dolayı Allah (c.c.)

doğayı ve içindeki canlı cansız her şeyi insanın sorumluluğuna vermiş ve emanetinden de sorumlu tutmuştur. **“Göklerdeki ve yerdeki her şeyi kendi katından (bir nimet olarak) sizin hizmetinize verendir. Elbette bunda düşünen bir toplum için deliller vardır.” (Casiye suresi, 13. ayet.)** İslam dinine göre içinde bulunduğumuz çevre ve içindeki doğal kaynaklar hava, toprak ve su sadece insana ait değildir.

Doğal kaynaklar, içindeki tüm canlıların ortak malıdır, insanoğlunun bunları sınırsız bir şekilde kullanım hakkı yoktur. İslam’a göre insan çevreyi kullanma bilincine sahip olmalıdır. Buna göre Kur’an insanın çevre ile ilişkisini ölçü, denge, emanet, adalet, sorumluluk ve israf etmeme gibi bazı ahlakî temeller üzerine kurmuştur.

Görsel 22: Müslümanlar, çevreyi bilinçli olarak kullanmalı ve çevreye zarar vermemelidir.

Allah (c.c.), Kur’an’da sık sık kendi varlığını çevreden örneklerle delillendirir. Kur’an’da yer, gök ve insanlara verilen sayısız nimetlerden bahsedilirken Allah’ın (c.c.) gücünün ve kudretinin sergilendiği muhteşem bir evren ve çevre resmedilir.

“İslam’da, doğa, en yüce varlığın işaretleri ve delilleridir; Allah’ın (c.c.) isimlerinin ve sıfatlarının yansımalarıdır. Bu anlayış, tabiatı mutlak hakikati gölgeleyen perde olmaktan çıkarır. Onu ilahî hakikatin işaretleri ve belgeleri olma değerine yükseltir.”

Recep ARDOĞAN, Diyanet Dergisi, s.12.

Allah (c.c.) insana pek çok nimet vermiş fakat buna karşılık bazı sorumluluklar da yüklemiştir. Bir Müslümanın ilk sorumluluğu bu nimetleri kendisine karşılıksız veren Allah’a (c.c.) karşıdır. Müslüman, Allah’a (c.c.) bu nimetlerden dolayı şükretmeli ve O’nun rızasını kazanmalıdır. Bunun için de bulunduğu çevresini temiz tutmalı ve güzelleştirmelidir. İnsanlar Allah’a (c.c.) karşı sorumluluklarını yerine getirirken Allah’ın (c.c.) doğaya koyduğu dengeyi korumalı ve çevredeki nimetleri ölçülü bir şekilde kullanmalı, israf etmemelidir. Allah (c.c.) bize çevreyi emanet etmiş fakat sonsuz ve sorumsuz bir kullanım

hakkı vermemiştir. İslam dini insanların doğal kaynaklarının kullanımında açgözlü ve müsrif bir tutum sergilenmesini yasaklamıştır. Ayrıca İslam sadece insanların emeğini değil doğal kaynakların da sömürülmesini yasaklamıştır. Bu anlamda her Müslümanın çevre bilinci hakkında ahlaki bir tavır ortaya koyması gerekir.

“Ey Ademoğulları! Her mescitde ziynetinizi takının (güzel ve temiz giyinin). Yiyin için fakat israf etmeyin. Çünkü o, israf edenleri sevmez.” (A’raf suresi, 31. ayet.)

Müslüman bir kimse çevreyi Allah’ın (c.c.) bir emaneti olarak görmeli, çevrede sadece insanların değil hayvanların ve bitkilerin de yaşam hakkı olduğunu unutmamalıdır. Bu konuda Peygamberimizin (s.a.v.) bize emrettiği ve tavsiye ettikleri hatırlanmalıdır. Peygamber Efendimiz (s.a.v.) **“Benim için yeryüzü temiz ve namaz kılmaya uygun hâle getirildi.” (Müslim, Mesacid, 5.)** buyurarak yeryüzünün temiz olduğunu vurgulamıştır. Müslümanlar yeryüzünün temiz kalması ve kirlenmemesi için çalışmalıdır. Yaşadığı oda, ev, mahalle, şehir, ülke ve dünyanın temiz, sağlıklı ve güzel olması Müslümanın sorumlulukları arasında yer alır. Peygamber Efendimiz (s.a.v.) **“Evlerinizin önünü temiz tutun.” (Tirmizi, Edeb, 41.)** buyurarak bu sorumluluğu hatırlatmıştır. O, **“Rahatsız edici bir şeyi yoldan kaldırmak sadakadır.” (Buhari, Cihad, 128.)** buyurarak da Müslüman bir kimsenin çevre temizliğine dikkat etmesinin sadaka olduğunu belirtmiştir.

“Kirlenen bir çevre, kirlenmiş bilinçlerin eseridir. Bilinç arınması ise ancak çevre hakkında güçlü ve yerinde bir değer eğitimiyle mümkün olacaktır. Mümin; tabiatı boyunduruk altına almayı ya da sömürmeyi değil, onun değerlerine ve ritimlerine ayak uydurmayı hedefleyen, güzel ahlaklı insandır.”

(Huriye MARTI, Diyanet dergisi, Şubat, 2018. s. 7)

İslam dini Müslümanları hayat kaynağı olan hava, su ve toprağa karşı sorumlu tutmuştur. Hava, su ve toprağın temiz olması kadar onların kullanımında da insanlara bazı görev ve sorumluluklar düşmektedir. Canlılar hayatını devam ettirebilmesi için en önemli unsur havadır. Hava olmadan canlılar yaşamlarını sürdüremez. Müslüman olarak soluduğumuz havanın temiz olması için çalışmalı, havayı kirletecek zararlı gazların salınımını durdurmak için çalışmalıyız. Havanın temiz kalması için çevremizi ağaçlandırarak yeşillendirmeliyiz.

Görsel 23: İslam dininde ağaç dikmek görevlerimizden biridir.

Allah (c.c.) insanı sudan yaratmış ve hayatının devamı için suya muhtaç kılmıştır. Doğadaki suyun temiz tutulması ve kullanımında israf edilmemesi gerekir. Peygamberimiz (s.a.v.) abdest alırken bile suyun israf edilmemesi gerektiğini vurgulamıştır. Su kaynaklarının kirletilmemesi ve su kullanımında tasarruflu olunması her Müslümanın sorumlulukları arasındadır.

İnsanların hayat kaynağımız olan toprağa karşı da bazı görev ve sorumlulukları vardır. İslam dini açısından toprağın kirletilmemesi kadar toprağın ekilmesi ve bakılması da önemlidir. Peygamberimiz (s.a.v.) boş toprağın ekilmesini emretmiş ve **“Her kim ölü bir toprağı (bakımını sağlayarak) ihya ederse bundan dolayı sevap kazanır. Hayvanlar da ondan yararlandıkça ona sadaka yazılır.” (Darimi, Büyü, 65.)** buyurarak toprağı ekmenin mükafatını sadece bu dünyada maddi olarak değil ahirette de sevap olarak alacağımızı vurgulamıştır.

Doğal kaynakların gelişigüzel ve müsriflik derecesinde kullanılması sadece doğanın değil içinde yaşayan insan, hayvan ve bitkilerin de ekosistemini bozmakta ve onlara zarar vermektedir. Ayrıca Müslüman, çevre konusunda bilinçli davranmalı ve sadece çevresindeki canlılara karşı değil doğal, tarihî ve kültürel değerler konusunda da duyarlı ve bilinçli olmalıdır.

İnsanlar önce Allah’a (c.c.) karşı sonra insanlara karşı içinde buldukları çevreden sorumludur. Allah (c.c.) dünyayı yaratmış içini de insanların ve diğer canlıların yaşamasına sağlayacak şekilde düzenlemiş, pek çok nimet vermiş ve bunların karşılığında insanları çevreye karşı sorumlu tutmuştur. İnsanlar kurallara uymadığı zaman Allah (c.c.) dengenin bozulacağını şu ayetle açıklamıştır: **“İnsanların kendi işledikleri (kötülükler) sebebiyle karada ve denizde bozulma ortaya çıkmıştır. Dönmeleri için Allah, yaptıklarının bazı (kötü) sonuçlarını (dünyada) onlara tattıracaktır. (Rum suresi, 41. ayet.)**

İnsanoğlu bazı ekonomik ve siyasi sebeplerden dolayı çevreyi sorumsuzca kullanmış bunun sonucunda bugün ve yarınlarda da devam edecek büyük çevre sorunları ortaya çıkmıştır. Müslümanlar bu durumda emaneti hatırlamalı ve Allah’a (c.c.) karşı sorumluluğunu yerine getirme gayretinde olmalıdır. Dünyamızda sınırsız hava, sınırsız toprak ve sınırsız su olmadığını bilerek hayat şartlarımızı düzenlemeliyiz. Doğal çevre, insanlar kötü bir şekilde müdahale etmediği ve ihtiyacı kadar yararlandığı sürece temiz kalacaktır. Bunun için bir Müslümana yakışan şey yeryüzünü imar ederek güzelleştirmek ve onu bozacak durumlardan kaçınmaktır. (Hadislerle İslam, C 7, s. 371- 380.)

DÜŞÜNELİM

“Sonra o gün (kıyamet günü) size verilmiş olan her nimetten sorguya çekileceksiniz.” (Tekasür suresi, 8. ayet.)

Allah’ın (c.c.) bize verdiği ve sorumlu tuttuğu nimetler nelerdir?

YAZALIM

“İnsanların kendi işledikleri kötülükler sebebiyle karada ve denizde bozulma ortaya çıkmıştır. Yanlıştan dönmeleri için Allah, yaptıklarının bazı kötü sonuçlarını (dünyada) onlara tattıracaktır.” (Rum suresi, 41. ayet.)

Yukarıdaki ayette neler anlıyorsunuz? Yazınız.

.....

.....

.....

.....

4. DİN VE SOSYAL DEĞİŞİM

“...Bir toplum kendisindekini değiştirmedikçe Allah onlarda bulunanı değiştirmez. Allah herhangi bir toplumun başına bir kötülük gelmesini diledi mi, artık onun geri çevrilmesi mümkün değildir...” (Rad suresi, 11. ayet.)

Toplumsal hayat, dinamik bir yapıya sahiptir ve sürekli bir değişim hâlidir. Toplumlar zaman içerisinde değişime uğrarlar. Bazen bu süreç çok yavaş, bazen de çok hızlı olmaktadır. Değişme, toplumların hayatında her zaman gözlemlenen bir olgudur. Değişen koşullara, ihtiyaçlara bağlı olarak onlara uyum sağlamak için tutum ve davranışlar da değişir. Toplum, her gelişme ve değişimi yönetecek ve onu iyi olana yönlendirecek bilgi ve güce sahip olmalıdır.

Görsel 24: Fatih Camii (İstanbul)

Sosyal değişimin ekonomik, dinî, siyasi, kültürel, teknolojik ve coğrafya gibi pek çok sebebi vardır. Sosyal değişim toplumun kültürünün, yapısının ve davranışlarının zaman içinde bazı etkenlerden dolayı farklılaşmasıdır.

Her toplum, zaman içerisinde farklı topluluklar, uygarlıklar ve kültürlerle karşılaşmış bunun sonucunda da kendi içinde sosyo-kültürel bazı değişimler yaşamıştır. Sosyal değişimin yaşanmasının pek çok sebebi olabilir fakat bu değişimi en iyi açıklayan faktörlerden biri de dindir.

Din ve toplum karşılıklı etkileşim hâindedir. Din nasıl insan ve toplum hayatında köklü değişiklikler yapıyorsa sosyal değişimler, teknolojik ve bilimsel gelişmeler, şehirleşme, siyasi ve ekonomik yapılar ve kültürel farklılaşma da dinin anlaşılması ve hayata geçirilmesinde bazı değişikliklere neden olur.

İslam dininin korumayı amaçladığı beş temel esas:

1. Akıl
2. Din
3. Nesil
4. Can
5. Mal

Din, ortaya koyduğu yeni değerler sebebiyle toplumdaki sosyal değişimin temel faktörlerinden biridir. Dindeki inanç, ibadet ve ahlaki kurallar sosyal değişimi sağlayan ana unsurlardır. (Abdurrahman KASAPOĞLU, Kur'an'da Sosyal Değişim, s. 13- 20.) İslam dini değişimden yanadır fakat insan fitratına uygun ve tevhid merkezli bir değişim istemektedir. Kur'an'da insan ve toplum kendini değiştirmesi hâlinde Allah'ın (c.c.) onlarla ilgili bazı değişiklikler yapacağını Ra'd suresi 11. ayetinde şöyle belirtir: **“Bir toplum kendisindekini değiştirmedikçe Allah onlarda bulunanı değiştirmez.” (Ra'd, 11)** (Sabri HİZMETLİ, “İslam ve Değişim, s. 90.) İslam dini, değişimi desteklerken değişimin nasıl olması gerektiği konusunda da önemle durur çünkü İslam, insanların dünya ve ahiret mutluluğunu sağlayan değişimleri teşvik ederken aksi yöndeki değişimlerden sakındırmıştır.

“İşte sizler, Allah yolunda harcamaya çağrılıyorsunuz ama içinizden cimrilik yapanlar var. Kim cimrilik yaparsa ancak kendi zararına cimrilik yapmış olur. Allah, her bakımdan sınırsız zengindir, siz ise fakirsiniz. Eğer O'ndan yüz çevirecek olursanız, yerinize başka bir toplum getirir de onlar sizin gibi olmazlar.” (Muhammed Suresi, 38. ayet.)

Görsel 25: Kur'an evrensel bir kitaptır.

Dinî alanda gerçekleşen değişiklikler, toplumun değer yargılarında köklü değişikliklere neden olur. Buna en güzel örnek İslam'dır. Hz. Peygamber (s.a.v.) de peygamberlik görevi süresince insan ve toplum hayatını İslam'ın emrettiği bir din anlayışı yönünde değiştirmeye çalışmıştır. Peygamberimizin (s.a.v.) oluşturduğu ilk Müslüman grup başlangıçta küçük bir topluluk iken zamanla büyük bir dünya dinine dönüşmüş, (bazı kabileler) göçebe bir düzenden yerleşik şehir hayatına, sözlü kültürden yazılı kültüre doğru ilerleyerek büyük ve köklü bir sosyal değişim geçirmiştir. Bu çerçevede Mekke ve Medine'de dinî, sosyal, kültürel, siyasal, ekonomik, edebî, ahlakî, hukuki alanlarda çok büyük bir sosyal değişim gerçekleşmiştir. Buna göre İslam sadece ibadet ve ahlaki ilkelerden ibaret olmayıp insanı ve günlük hayatta ihtiyaç duyduğu her türlü esası içermektedir.

İslam dini inanç, ibadet ve ahlak esaslarına uygun olan her gelişmeyi ve değişimi onaylamış; akla, cana, mala, nesle ve dine zarar verecek her değişimi de yasaklamıştır. Kur'an, inananlara sadece bilgi vermez aynı zamanda bu bilgilerin uygulanmasını, hayata geçirilmesini ister ve insanlara rehber olur. Müslümanlar inandığı dini ve yaşadığı çağın özelliklerini bilmeli ve toplumda meydana gelen teknolojik, bilimsel, sosyal ve kültürel değişimler karşısında yaşanan sıkıntı ve problemlere karşı çözümler üretmelidir.

İslam, evrensel bir dindir Kur'an'da evrensel bir kitaptır. Kıyamete kadar her çağda geçerliliğini koruyacak ve insanlara rehberlik edecek hak bir kitaptır. Belli bir zamana ve döneme değil tüm zamanlara ve her asra hitap edecektir. Buna göre İslam dini hiçbir zaman ve mekânla sınırlandırılmaz. İslam, geldiği andan kıyamete kadar evrenselliğinin bir gereği olarak her çağın sorunlarına çözüm yolları sunmuştur.

İslam alimleri, bilim ve teknoloji alanlarında yaşanan değişim ve gelişmeler karşısında canlılığını ve dinamizmini koruyarak çözümler üretmek durumundadır. Özellikle tıp, ziraat ve iletişim alanındaki bilimsel ve teknolojik gelişmeler insanların karşılaştığı birçok probleme çözüm olmuştur. Fıkıh alimleri bu gelişmeler karşısında özellikle organ nakli, tüp bebek, genetik kopyalama, estetik ameliyat, protez kullanımı, otopsi, sinema ve televizyon, sosyal medya kullanımı, ekonomi alanında borsa, hisse senedi, tahvil, döviz

alım ve satımı, bitcoin gibi konuları tartışarak İslam'a uygun yeni görüşler ortaya koymuşlardır. Bunu yaparken zamanın ve şartların değişmesiyle farklılaşan sorunlar karşısında İslam dininin değişmeyen esasları ile toplumun değişkenlerini dikkate alarak çözümler bulmuşlardır.

Görsel 26: Müslümanlar bilimsel gelişmeyi ve teknolojiyi iyi takip etmeli ve günümüz problemlerine karşı İslam'a uygun çözümler bulmalıdır.

Dinin Anlaşılması Meselesi: Sabiteler ve Değişkenler

1. İslam, hayatımızın bütününe inanç, ibadet, amel ve ahlak açısından yönlendiren, ilim ve hikmetle aydınlatan ilahi bir inayet ve rahmettir. Bu ilahi inayet ve rahmet, peygamberler silsilesinin sonuncusu Hz. Muhammed Mustafa'ya (s.a.v.) indirilen son vahiy olan Kitap ile onun açılımı olan Sünnet'te ifadesini bulmuştur. Kitap ve Sünnet, sahabe uygulamasında somutlaşmıştır. Sahabeden itibaren ortaya konulan anlama ve yorumlama çabalarının sonucu olarak belirlenen dinin ilke ve kuralları, tarih boyunca yapılan içtihatlarla şekillenmiştir.
2. Dinimizin temel kaynakları Kitap ve Sünnet'tir. Bu iki ana kaynağın sunduğu bilgi; icma, kıyas, istihsan, maslahat gibi delil ve yöntemlerle işlenerek dinin, farklı zamanlarda ve farklı kültür havzalarında yaşayan bütün Müslümanları kuşatması sağlanmıştır. İslam dininin, ilahi vahyin son halkası ve insanlığa evrensel bir davet olmasının gereği de budur.
3. Hayat, tabii olarak süreklilik ve değişim gerçeği üzerine kurulmuş olduğundan, evrensel bir din olan İslam'da bu değişim karşısında birtakım sabitelerin yanı sıra değişkenlerin de bulunması kaçınılmazdır. Başta inanç esasları olmak üzere ibadetler, emirler-yasaklar, helaller-haramlar ve ahlakî ilkeler dinin zaman ve mekân üstü sabiteleridir. Belli bir zamana, mekâna, şarta, örfе, ihtiyaç algısına ve dönemin bilimsel bilgisine dayalı olan hükümler ise değişime açıktır.
4. İslam'daki sabiteler ve değişkenler, sahabe asrından itibaren oluşan zengin ilim geleneğinin ürettiği usuller çerçevesinde belirlenmiştir. Söz konusu gelenek, tarihî süreç içerisinde farklı zaman dilimlerinde, döneminin kültürünü, ihtiyaç ve problemlerini gözeterik ortaya çıkan birikimi ifade eder. Geçmişten bize ulaşan yorum ve yaklaşımlardan oluşan bu birikimin dinin bizzat kendisi olarak algılanması doğru olmadığı gibi bütünüyle göz ardı edilerek sadece Kur'an'ın yahut sadece Kur'an ve Sünnet'in esas alınması gerektiği düşüncesi de doğru değildir.
5. Yenilenmeyi ifade eden ve geleneğimizde var olan ihya ve tecdit kavramları, dönemsel ihtiyaçlar gözetilerek güncel sorunların belirli bir usul çerçevesinde çözümlenmesi çabasına işaret eder.
6. Modern dönemle birlikte hızlı ve etkili bir değişimin yaşandığı inkar edilemez. Evrensel bir din olan İslam'ın yaşanılan durum karşısında bu değişime cevap verebilecek bir iç dinamizme sahip olduğu açıktır. Makasittan maslahata, örften istihsana kadar birçok çözümün imkânını bünyesinde barındıran içtihat, bu dinamizmi sağlayan ana unsurdur.

TDB, Din İşleri Yüksel Kurulu, Din İşleri Yüksek Kurulu, Güncel Dinî Meseleler İstişare Toplantısı VIII, Sonuç Bildirgesi, (1, 2, 3, 4, 5 ve 6. maddeler) 11-12 Mayıs 2018, İstanbul

Bilim ve teknolojinin getirdiği sorunlar çok boyutludur. Sorunların çözümünde konu ile ilgili uzmanların görüşleri mutlaka dikkate alınmalıdır. Örneğin; ekonomi ile ilgili bir sorunda ekonomi uzmanlarından, genetik kopyalama için de genetik ve tıp bilim uzmanlarının görüşlerden yararlanmak fıkıhçılarının alacağı kararda daha isabetli olmalarını sağlayacaktır.

“Allah hastalığı da ilacı da yaratmış ve her hastalığa bir ilaç var etmiştir. Öyleyse (araştırın ve dermanını bulun ve) tedavi olun. Ancak haram olan şeyle tedavi olmayın.” Ebu Davud, Tıbb, 11.)

İslam dininin iki kaynağı Kur’an ve sünnettir. Kur’an ve hadislerde her şeyin çözümü bulunmaz fakat İslam’ın temel ve genel ilkeleri (haram ve helal) bellidir. Müslümanlar yeni karşılaştıkları değişimlerin neden olduğu problemleri Kur’an ve sünnet ışığında zaman ve çevre şartlarını da göz önünde bulundurarak içtihat ederek çözmelidir.

BİLGİ KUTUSU

İçtihat

Hz. Peygamber (s.a.v.) Yemen’e vali olarak gönderdiği Muaz b. Cebel’e; “Gittiğin yerde ne ile hükmedeceksin?” diye sorduğunda Muaz b. Cebel’in: “Allah’ın Kitabı ve Peygamberinin sünneti ile hüküm veririm. Bu ikisinde de cevabını bulamadığım konularda içtihat ederek meseleyi çözerim.” diye cevap vermiştir.

Peygamberimizin (s.a.v.) vefatından sonra da sahabe ortaya yeni çıkan problemlerle ilgili Kur’an’ dan ve Hz. Peygamber’in (s.a.v.) sünnetinden çözümler aramış; onlarda somut çözüm önerileri bulamadıklarında bu kaynakların benzer hükümlerinden ilham alarak dinin esaslarına ve hedeflediği amaç ve maslahatlara uygun bir sonuca ulaşmaya çalışmışlardır. Böylece içtihat mekanizması çalışmaya başlamıştır.

İslam dininde **eşyada aslolan ibâhadır** ilkesine göre hakkında herhangi bir yasaklama olmayan davranışı yapmak mübah ve helaldir. Buna göre İslam dininde eşyada aslolan mübahlıktır. Allah (s.a.v.) âlemi yaratmış ve insanın yararlanması için de pek çok nimet vermiştir. O hâlde haram olduğuna dair bir delil (ayet veya hadis) olmadığı sürece her şey nimettir ve mübah sayılır.

İslam, insanların güç yetiremeyeceği bir şeyi emretmez. Bu anlamda İslam kolaylık dindir ve bunun için dinî görevlerimizi yerine getirirken bazı kolaylaştırıcı hükümleri koymuştur. Peygamberimiz (s.a.v.) bu konuda **“Kolaylaştırınız, zorlaştırmayınız, müjdeleyiniz, nefret ettirmeyiniz...”**(Buhari, İman 12.) buyurarak kolay olanını yapmamızı tavsiye etmiştir. Su bulunmadığı zaman teyemmüm alınması, ayakta durmakta zorlanan kişilerin namazlarını oturarak kılması, yolcu olanların ramazan orucunu tutmayıp daha sonra tutması bu kolaylıklardan bazılarıdır.

ARAŞTIRALIM

İslam dininin sosyal medya kullanımında mahremiyetin ihlali konusundaki görüşlerini araştırınız.

5. DİN VE EKONOMİ

Görsel 27: “İşçinin, ücretini teri kurumadan önce veriniz.” (İbn Mace, Rûhûn, 4.)

Kim kazanmazsa bu dünyada bir ekmek parası:
Düşmanın maskarası; dostunun yüz karası!

Mehmet Akif ERSOY, Safahat, s.71

İnsanlar çok eski zamanlardan beri ihtiyaç duydukları bazı gıda maddelerini ve diğer eşyaları elde edebilmek için çeşitli alışveriş şekilleri uygulamışlardır. Erken dönemlerde alışveriş için takas yöntemi yaygın iken, daha sonra değerli madenler ve çeşitli paralar kullanılmış daha sonra ise kıymetli kâğıtlar kullanılmıştır. İnsanlar tarih boyunca ticarete ilgi duymuş ve geliştirdikleri yöntemlerle alışveriş yapmışlardır. (Hadislerle İslam, C 5, s. 25.)

Ekonomi, insanların ihtiyaçlarının karşılanabilmesi için ürün ve hizmetlerin alınıp satılmasına denir. İslam dini her alanda olduğu gibi ekonomik hayat için de bazı düzenlemeler yapmış insanın çalışmasını ve emeğinin karşılığını almasını tavsiye etmiştir. Allah (c.c.), Kur'an'da **“Geceyi bir örtü yaptık. Gündüzü de çalışıp kazanma zamanı kıldık.” (Nebe suresi, 10, 11. ayetler.)** buyurarak gündüzü yaratmasının sebebi olarak insanın çalışması olarak açıklamıştır. Peygamber Efendimiz (s.a.v.) de bu konuda şöyle buyurmuştur: **“Kişi kendi elinin emeğinden daha temiz bir kazanç elde etmemiştir.” (İbn Mâce, Ticaret, 1.)** Peygamber Efendimizin (s.a.v.) doğup büyüdüğü Mekke şehrinde canlı bir ticaret hayatı vardı. Mekke'de yaşayan birçok insanın en önemli geçim kaynaklarından

biri ticaret idi. Peygamber Efendimiz (s.a.v.) de peygamberlik (risâlet) görevi verilmeden önce ticaretle uğraşmış, geçimini ticaretle sürdürmüş, işini dürüst yapmış, başkalarına haksızlık etmekten kaçınmıştır.

“Allah’ın sana verdiğinden ahiret yurdunu kazanmaya bak ve dünyadan nasibini unutma!” (Kasas suresi, 77. ayet.)

Ticari ve ekonomik ilişkiler sosyal hayatın düzeni ve bireysel ilişkilerin önemli bir unsurudur. İnsanlar toplumsal hayatta bir güven ve istikrar oluşturmak için bazı kurallara ihtiyaç duymuştur. İslam dini, ekonomik konularda dünya ve ahiret dengesini koruyacak bazı kurallar koymuş ve ahlaki sınırları belirlemiştir.

İslam insana onurlu ve mutlu bir yaşam için çalışmasını emreder. İslam dini insanın kendisinin ve ailesinin geçimini helal kazançla sağlaması, cimri ve müsrif olmaması için bazı düzenlemeler yaparak Allah’ın (c.c.) emrettiği ahlaki sınırlar içinde ekonomik ilişkilerini yürütmesini ister.

Görsel 28: Müslümanlar, ahireti unutmadan bu dünyadaki nasibi için çalışmalıdır. (Mısır Çarşısı - İstanbul)

“Hiç kimse kendi el emeğiyle kazandığından daha hayırlı bir lokma yememiştir”. (Buhârî, Büyû,15)

İslam ahlakı, ekonomik ilişkilerde önceliğin helal kazanç olması gerektiğini vurgular. Kul hakkını gözetmek, infak etmek (zekât ve sadaka vermek), paylaşmak, işçinin işini güzel yapması, işverenin de işçiye haksızlık etmemesi İslam'ın ekonomik ilişkilere koyduğu sınırlardır. Sosyal denge ve adalet bu sınırlar gözetilirse sağlanır. Aksi hâlde toplumda güvensizlik oluşur, gelir ve servet dengesi sağlanamaz.

İslam'ın ekonomik ilişkilerde önem verdiği diğer konular ise Müslümanın cömert, kanaatkâr, tasarruf sahibi ve paylaşımcı olmasıdır. Müslüman dünyanın geçici bir hayat olduğunu unutmamalı, daha fazla mal için helal sınırları aşmamalıdır. Cömertlik elde ki maddi ve manevi imkânları hiçbir karşılık beklemeden gönüllü olarak paylaşmaktır. Müslümanın cömert olması onu cimrilikten korur. Müslüman tasarruf sahibi olmalı; ne saçıp savurmalı ne de cimri olmalıdır. İslam ekonomisinin ahlaki temellerinden biri de paylaşmaktır. İslam dini Müslümanların ekonomik ilişkilerinde de doğru, dürüst, güvenilir, adil ve yardımsever olmasını emreder.

BİLGİ KUTUSU

İslam dini; kişinin kibirlenmeden temel ihtiyaçlarını gidermek için mal ve mülk kazanmayı bir araç kıldığı gibi Müslümanların tüm iktisadi işlerini Allah'ın (c.c.) emir ve yasaklarına göre yapılmasını gerekli kılmıştır. Buna göre Müslümanlar İslam'ın mübah kıldığını mübah saymış haram kıldıklarını da yasaklayarak iktisadi işlerini yürütmüşlerdir. Allah (c.c.) Müslümanlara ahiret hayatını istemesini dünyadaki nasibini de unutmasını emretmiştir.

İslam dini ekonomik düzenlemelerle ilgili koyduğu kurallardan biri de helal kazançtır. Müslüman bir kişinin kimseye muhtaç olmadan hayatını sürdürebilmesi, ailesinin nafakasını sağlayabilmesi için meşru yollardan çalışıp helal kazanç sağlaması gerekir. Helal kazanç, İslam dininin belirlediği (helal gördüğü) sınırlar içinde elde edilen gelirdir. Haksız kazanç ise hırsızlık, gasp, tefecilik, faiz, hile, kumar, rüşvet v.b. dir. İslam dini haksız kazancı haram kılmıştır. Allah (c.c.) bu konuda şöyle buyurmuştur: **“Ey iman edenler! Karşılıklı rızaya dayanan ticaret dışında, mallarınızı aranızda haksızlıkla yemeyin ve kendinizi öldürmeyin. Şüphesiz Allah size karşı çok merhametlidir.”** (Nisa suresi, 29. ayet.)

İslam dini kişinin kendi emeğiyle kazandığı malı överken ayrıca hibe, miras, zekât ve nafaka yoluyla mal edinmesini de helal görmüştür. Müslümanlar rızkın helal ve temiz olmasına özen göstermeli, kul hakkını gözetmelidir. Hırs ve açgözlülükle kazanç elde ederek rızkına haram bulaştırmamalıdır. İslam dinine göre haram kazanç, günaha, sıkıntıya, darlığa sebep olur ve insanın cehenneme gitmesine neden olur. Helal kazanç ise ibadet olduğu gibi, rızkın genişlemesine, bolluğa sebep olur ve insanın cennete gitmesine vesile olur. Allah (c.c.) helal kazanç konusunda şöyle buyurur: **“Ey insanlar! Yeryüzündeki şeylerin helal ve temiz olanlarından yiye! Şeytanın izinden yürümeyin çünkü o sizin için apaçık bir düşmandır.”** (Bakara suresi, 168. ayet.)

“Bu dünya malı, tatlı ve çekicidir. Kim onu tok gözlü bir şekilde alırsa o mal bereketlenir. Kim de onu açgözlülükle ve ihtirasla alırsa bereketi kaybolur. Hırslı insanlar yiyip yiyip de bir türlü doymayan obur kimseler gibidir. Veren el, alan elden daima daha üstündür.” (Buhari, Zekât, 50.)

İslam dininde mal ve mülk edinme helal yollardan olmalıdır. Müslümanların varlıklı olması zaruridir çünkü mülk, bireyi ve toplumu ayakta tutan önemli bir unsurdur. İslam insanların mal, mülk sahibi olup zengin olmasını ister fakat bunların bir kişinin elinde toplanmasına karşıdır. Bu sermayenin dolaşıma girmesini teşvik eder. Kur'an'da Haşr suresi, 7. ayette **“... o mallar içinizden yalnız zenginler arasında dolaşan bir servet ve güç hâline gelmesin ...”** buyrulur. Müslüman bir kişi sahip olduğu mal ve mülkün gerçek sahibinin Allah (c.c) olduğunu unutmamalıdır. O'nun emanet verdiği bu servetten zekât, sadaka, fidye ve fitre vererek infak etmesi gerekir. İnfak, Allah'ın (c.c.) hoşnutluğunu kazanmak için kişinin kendi malından harcaması, ihtiyaç sahiplerine maddi yardım etmesi demektir. İslam iktisadında israf nasıl yasaklanıp kötü olduğu ifade edildiyse zengin Müslümanların mallarından infak etmesi, fakir ve kimsesiz insanları gözetmesi de o kadar teşvik edilmiştir. Allah (c.c.) şöyle buyurur: **“Müminler, gayba iman ederler, namazlarını en güzel biçimde kılarlar ve kendilerine rızık olarak verdiğimiz şeylerden infak ederler.” (Bakara suresi, 3. ayet.)**

İslam dininin ekonomik prensipleri sırasıyla şöyledir: İslam insanları helal yollardan çalışmaya, üretmeye, tasarruf yapmaya, eldeki sermayenin bir kısmını yatırım yapmaya bir kısmını Allah'ın (c.c.) rızası için infak etmeye teşvik eder. (Süleyman Uludağ, İslam'da Emir ve Yasaklar, s. 202.) İslam, ekonomik olarak toplumların bir dengede olması için Müslümanların mülkü nasıl kazanacağı, nereye ve nasıl harcayacağı ile ilgili bazı yasalar koymuştur.

BİLGİ KUTUSU

İktisatla ilgili üç temel ilke :

- a) **Mülkiyet:** İslam dininde mülk sadece Allah'a aittir. Müslümanlar helal yoldan mülk sahibi olurlar.
- b) **Mülkiyetin kullanımı:** Müslümanlar mülklerini israf etmeden harcarlar. Cimrilik yapmazlar. Tasarruf ederler.
- c) **Servetin insanlar arasında dağılımı:** İslam servetin tek elde toplanmasını istemez. İnsanların servetlerinden zekât, nafaka ve sadaka vererek servetin belli oranlarda dağılımını emreder. Bu dağılım toplumda sosyal adaleti sağlar.

6. DİN VE SOSYAL ADALET

“Muhakkak ki Allah adaleti, ihsanı, akrabaya karşı cömert olmayı emreder; hayâsızlığı, kötülüğü ve zorbalığı yasaklar. İşte Allah, aklınızı başınıza almanız diye size böyle öğüt veriyor.” (Nahl suresi, 90. ayet.)

Görsel 29: Sosyal adalet bir toplumun ayakta durmasının temel şartıdır.

Adalet, Kur'an-ı Kerim'de ve hadislerde genellikle “düzen, denge, denklik, eşitlik, gerçeğe uygun hükmetme, doğru yolu izleme, takvâya yönelme, dürüstlük, tarafsızlık” gibi anlamlarda kullanılmıştır. Kur'an-ı Kerim'e göre adaletin ölçüsü hakkaniyettir. Adelet kelime anlamıyla denge demektir ve toplumun dengesi adaletle sağlanır. Buna göre İslam ekonomisinin topluma ilişkin hükümleri sosyal adalet olarak ifade edilir.

Sosyal adalet ise sosyal sınıflar arasındaki iktisadi dengesizliğin giderilmesi, iktisadi bakımdan zayıf du-

rumda bulunan sosyal sınıfların diğer sosyal sınıflara karşı korunması olarak tanımlanır. Buna göre sosyal adalet, maddi refah unsurlarının sosyal sınıflar arasında dengeli dağılımıyla ilgili bir kavramdır. Adaletin hedefi toplumda sosyal refahı sağlamaktır.

İslam'ın sosyal adalet görüşünü anlamak için dinin evren, toplum ve insan hakkındaki görüşlerini de bilmek gerekir. İslam, “**Muhakkak ki Allah adaleti, ihsanı, akrabaya karşı cömert olmayı emreder; hayâsızlığı, kötülüğü ve zorbalığı yasaklar...**” (Nahl suresi, 90. ayet.) ayetiyle hukuk, ahlak ve toplumsal dengenin temelini teşkil eden emir ve yasakları ortaya koymaktadır

İslam'ın getirdiği sosyal adalet, toplum içinde her ferdin insanca yaşama, kabiliyetlerini ortaya koyup geliştirme imkân ve fırsatını bulması ile gerçekleşmektedir. Kur'an'ın insan anlayışı ve insanları değerlendirirken kullandığı ölçü, Müslüman toplumlarda sınıfların oluşmasını önlemiştir. Toplum içinde bir sosyal sınıf teşkil etmemek üzere “fakirlerin, zenginlerin, ilim, fazîlet ve beceri bakımından farklı insanların” bulunması doğaldır. İslam, insanlar arasında ekonomik eşitlik sağlamayı değil, toplumda ekonomik bir denge kurmayı amaçlamıştır. Bunun için ihtiyaç sahibi insanlara yardım edilmesini emrederek bazı kurullar koyar:

a) Çalışma imkânı olanlara iş bularak çalışıp üretmelerini ve bu yoldan ihtiyaçlarını gidermelerini sağlamak,

b) Toplumun çeşitli iş ve faaliyetlere ihtiyacını göz önüne alarak insanların, yetenekli oldukları bir alanda çalışıp verimli olmalarını sağlamak,

c) Temel ihtiyaçlarını karşılayamayanlar için de insana yakışan bir hayat ve refah seviyesinde yaşamalarını sağlamak. Bunun da en önemli kaynakları beytülmal (devlet hazinesi), zekât ve yakınlar arasındaki nafaka mükellefiyetidir. (hayrettinkaraman.net.makale)

İslam dinine göre sosyal adaleti sağlamak için insanlar aşırılıktan kaçınılmalı ve israf etmemelidir. İsrاف İslam'ın temel yasaklarından biridir. İslam'ın iktisat düşüncesinde israf ve aşırı tüketim mevcut değildir. Bundan dolayı İslam, harcama ve tüketimde dengeli olmayı emretmiş, cimriliği de (yetersiz tüketimi) yasaklamıştır. Bireyler arası tüketim dengesini sağlamak için lüks, israf, kumar, alkollü içkiler ve şans oyunları yasaklanmıştır. (İslam'a Giriş, Evrensel Mesajlar, DİB Yayınları, s. 246.)

Görsel 30: İslam, insanlar arasında yardımlaşmayı emrederek sosyal adaleti sağlamayı amaçlar.

“Ey Âdemoğulları! Her namaz kılacağınızda güzelce giyinin, yiyeğin için fakat israf etmeyin. Çünkü Allah israf edenleri sevmez.” (Araf suresi, 31. ayet.)

Toplumda meydana gelecek herhangi bir siyasi ve ekonomik dengesizlik insanları ahlaki yozlaşmaya götürür, bu da sosyal çözülmeye neden olur. İslam, insanlara helal yoldan çalışmalarını emreder fakat mal ve mülkün toplumda bazı kesimlerin elinde toplanmasını istemez çünkü bu sosyal adaletin ve dengenin bozulmasına neden olur .

İslam dini, fakirliği ortadan kaldırılması gereken temel bir toplumsal sorun olarak görür. Bu sebeble fakirlerin zorunlu ihtiyaçlarını karşılamak için bazı önlemler alır. Buna göre alınan önlemler toplumun bir dengede durmasını amaçlar. Sosyal adalet, İslam'ın öngördüğü temel toplumsal hedeflerin başında gelir. İslam zekât, sadaka, kurban, fitır sadakası, karzı hasen (güzel ödünç verme) gibi ibadetlerle toplumda sosyal adaleti ve refahı sağlar.

Görsel 31: İslam, helal kazancı emreder ve servetin bazı kesimlerde toplanmasını istemez.

İslam dininde her şey Allah'a (c.c.) aittir. Mal ve mülk O'nundur. Allah (c.c.) meşru ve helal yollardan çalışmamızı emretmiş, kazandığımız malları da israf etmemizi yasaklamıştır. İslam'a göre zengin malı üzerinde fakir ve muhtaçların da bazı hakları vardır. İslam, zekât, sadaka, kurban, fitir sadakası, karzı hasen gibi ibadetleri emrederek toplumda insanların birbirine yardım etmesini istemiştir. İslam dini sosyal adaleti sağlamak için insanları hayır ve iyilik yapmaya teşvik etmiş, vakıflar, adaklar ve keffaretlerle bunu sağlamıştır.

İslam her insanın can, mal, nesil, akıl ve dinini korumak için bazı önlemler alır ve kurallar koyar.

Kur'an-ı Kerim'de "zekât verin" veya "kazandıklarınızdan fakirlere de verin" emirleri pek çok defa geçmesinin nedeni, insanın bizzat yardıma dahil olması istenmekte ve ekonomide sosyal adaletin sadece devlet eliyle değil bireylerin de bu dengeyi sağlamada görev ve sorumlulukları olduğu belirtilmektedir.

7. KUR'AN'DAN MESAJLAR: ÂL-İ İMRÂN SURESİ 103-105. AYETLER

Âl-i İmrân suresi 103, 104 ve 105. Ayetlerin Arapça okunuşu:

وَأَعْتَصِمُوا بِحَبْلِ اللَّهِ جَمِيعًا وَلَا تَفَرَّقُوا^٤ وَأَذْكُرُوا نِعْمَتَ اللَّهِ عَلَيْكُمْ إِذْ كُنْتُمْ أَعْدَاءً
فَأَلَّفَ بَيْنَ قُلُوبِكُمْ فَأَصْبَحْتُمْ بِنِعْمَتِهِ إِخْوَانًا وَكُنْتُمْ عَلَىٰ شَفَا حُفْرَةٍ مِنَ النَّارِ فَأَنْقَذَكُمْ
مِنْهَا كَذَلِكَ يُبَيِّنُ اللَّهُ لَكُمْ آيَاتِهِ لَعَلَّكُمْ تَهْتَدُونَ

وَلْتَكُنْ مِنْكُمْ أُمَّةٌ يَدْعُونَ إِلَى الْخَيْرِ وَيَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ^٥ وَأُولَٰئِكَ
هُمُ الْمُفْلِحُونَ

وَلَا تَكُونُوا كَالَّذِينَ تَفَرَّقُوا وَاخْتَلَفُوا مِنْ بَعْدِ مَا جَاءَهُمُ الْبَيِّنَاتُ^٤ وَأُولَٰئِكَ لَهُمْ عَذَابٌ

عَظِيمٌ

Âl-i İmrân suresi 103, 104 ve 105. Ayetlerin Türkçe meali:

103. Hep birlikte Allah'ın ipine (Kur'an'a) sımsıkı sarılın. Parçalanıp bölünmeyin. Allah'ın size olan nimetini hatırlayın. Hani sizler birbirinize düşmanlar idiniz de O, kalplerinizi birleştirmişti. İşte O'nun bu nimeti sayesinde kardeşler olmuştunuz. Yine siz, bir ateş çukurunun tam kenarında idiniz de O sizi oradan kurtarmıştı. İşte Allah size ayetlerini böyle apaçık bildiriyor ki doğru yola eresiniz.

104. Sizden, hayra çağıran, iyiliği emreden ve kötülükten men eden bir topluluk bulunsun. İşte kurtuluşa erenler onlardır.

105. Kendilerine apaçık deliller geldikten sonra parçalanıp ayrılığa düşenler gibi olmayın. İşte onlar için büyük bir azap vardır.

Âl-i İmrân Suresi 103, 104 ve 105. Ayetlerin Tefsiri:

Âl-i İmrân suresi, Kur'an'ın 3. suresidir, Medine'de inmiştir ve 200 ayettir. İmrân ailesinden bahsedildiği için bu sureye Âl-i İmrân denilmiştir. İmrân, Hz. Meryem'in babasının ismidir.

Âl-i İmrân suresi 103. ayette geçen 'Allah'ın ipi' ifadesinden kastedilen anlam, Kur'an ve İslam'dır. **"Hep birlikte Allah'ın ipine sımsıkı yapışmak"**, İslam dinine inanmayı, onu kabul etmeyi ve gereklerini yerine getirmeyi ifade eder. Hz. Peygamber Efendimiz de (s.a.v.) Kur'an'ı, **"Allah'ın gökyüzünden yeryüzüne sarkıtılmış ipi"** olarak açıklamıştır. Ayetteki bu ifadeye göre Allah'a (c.c) karşı gereği gibi saygılı olmak ve Müslüman olarak bu dünyadan göçmek için Allah'ın ipine toptan yapışarak tevhid inancında birleşmek, ayrılıktan uzak durmak ve hayatın sonuna kadar imanı korumak gerekir. (DİB Kur'an Yolu Türkçe Meal ve Tefsiri, C 1, s. 643.)

Görsel 32: "Kur'an, Allah'ın gökyüzünden yeryüzüne sarkıtılmış ipidir." (Müşned, III, 14,17.)

Kur'an insanlar için rehber bir kitaptır. Kur'an'ın rehberliğinden ayrılmayan, ona sarılanlar doğru yoldan çıkmaz ve ayrılığa düşmezler çünkü Kur'an Allah'ın (c.c.) sapasağlam ipidir.

İslam dini, toplumun birlik ve beraberliğine önem verir ve bu konuda namaz ve hac gibi ibadetlerle Müslümanların bir arada bulunmasını sağlar. Cemaatle kılınan namazlar ve hac ibadeti Müslümanları bir arada tutar ve bir topluluk bilinci oluşmasına katkıda bulunur. Bölünmemiş veya ayrılık tohumları ekilmemiş topluluklar maddi, manevi, sosyal, siyasi ve ekonomik baskılar karşısında daha güçlü olur. Diğer taraftan fitne ve fesatla parçalanmış toplulukların kendi dinî ve millî kimliklerini korumaları zorlaşır.

Girmeden tefrika (ayrılık) bir millete düşman giremez,
Toplu vurdukça yürekler, onu top sindiremez.

Mehmet Akif Ersoy

Müslümanları bölüp parçalamak için İslam'ın ilk yıllarından itibaren fitne ve fesat hareketleri başlamış ve çeşitli şekillere bürünerek bulaşıcı bir hastalık gibi günümüze kadar gelmiştir. Dinimizin birlik çağrısına uyanlar, düşmanın kurduğu fitne tuzağına düşmekten kurtulmuş, Yüce Rabbimizin **“bölünüp parçalanmayın”** uyarısına kulak vermeyen Müslümanlar ise gücünü, kuvvetini kaybetmiş ve düşmanların en acımasız muamelelerine maruz kalmıştır. (Temel Dini Bilgiler, S. Yazıcı, DİB Yayınları, s. 229.)

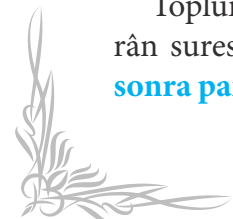
Bir toplulukta insanların farklı düşünmesi ve fikri ayrılıkların olması Allah'ın (c.c.) insanları farklı yaratmasıyla ilgilidir. Bu düşünce ayrılıklarının fitne ve düşmanlığa dönüşmesi İslam'a göre yasaktır. İslam, insanları ayrıştıran ve bölen, toplumların huzurunu bozan bu ayrılıkları hoş görmez.

Kur'an'da Müslümanların birliği Allah'ın (c.c.) insanlara bağışladığı bir nimet olarak açıklanır. Toplumda insanların birbirini sevmesi, ısınması, sempati duyması ve birbirine anlayışla yaklaşması Allah'ın (c.c.) insanların kalplerine koyduğu bu duygularla gerçekleşir. Kalpleri birleştirilmiş ve kardeş olmuş bir topluluk ise Allah'ın (c.c.) büyük bir nimeti ve lütfudur. İslam'ın en büyük nimetlerinden biri de dil, ırk, soy ve cinsiyet ayrımı yapmadan herkesi bir arada tutabilmesidir. İslam'da din kardeşliği her şeyden daha kuvvetli bir kardeşliktir.

“Bir olalım, iri olalım, diri olalım.”

Hacı Bektaşî Veli

Toplumda fesatlık çıkararak ayrılan kişilerin ahirette cezasının büyük olduğu Âl-i İm-rân suresinin 105. ayetinde şöyle ifade edilir: **“Kendilerine apaçık deliller geldikten sonra parçalanıp ayrılığa düşenler gibi olmayın. İşte onlar için büyük bir azap vardır.”**

Allah (c.c.), bir toplumun bölünmeden ve ayrılığa düşmeden devam edebilmesi için bazı kurallar koyar. İslam'a göre bu kurallardan biri toplumun içinde insanları hayra çağıran, iyiliği emreden ve kötülükten sakındıran, insanları İslam'a davet eden bir topluluğun bulunmasıdır. Bu görevi yerine getiren kişiler toplumda sosyal denetim ve uyarı görevini yaparak insanlara öğütlerde bulunur, onların birlik ve bütünlüğünü koruyarak parçalanmasını engeller. (DİB İslam'a Giriş, s. 380) Resûlullah (s.a.v.) bu konunun önemini şöyle ifade etmiştir: **“Küçüğümüze merhamet etmeyen, büyüğümüze saygı göstermeyen ve iyiliği emredip kötülükten sakındırmayan bizden değildir.”** (Tirmizi, Birr, 15.)

Görsel 33: 15 Temmuz Demokrasi ve Millî Birlik Günü (Millî İrade Meydanı - Ankara)

Müslümanların en önemli görevlerinden biri de toplumda gördüğü kötü bir durumu gidermek için çalışmasıdır. Peygamber Efendimiz (s.a.v.) “iyiliği tavsiye edip kötülükten sakındırma” özelliğini imanla ilişkilendirerek şöyle açıklamıştır: **“Sizden her kim yanlış bir durum görürse ona eliyle müdahale edip değiştirsin. Eğer eliyle değiştirmeye güç yetiremezse, diliyle (sözlü olarak) müdahale etsin. Buna da güç yetiremezse yanlış duruma kalbiyle tavır koysun (onu hoş görmesin) ki bu imanın en zayıf derecesidir.”** (Ebu Davud, Salat, 239-242) Peygamber Efendimizin (s.a.v.) bu hadisine göre kötülükler karşısında hiç rahatsız olmayan bir kimsenin kalbinde imanın olmadığı söylenebilir. Allah'a (c.c.) iman eden birinin kötülükler karşısında cesur ve erdemli bir şekilde karşı durması ve gücü yettiği kadar kötülüğü durdurması gerekir.

İyiliği tavsiye edip kötülükten sakındırma Müslümanlar için özel bir sosyal ve ahlaki görev olduğu açıktır. Dolayısıyla, ayette açıkça ifade edildiği üzere, Müslüman olan herkesin bu görevi yerine getirmesi gerekir. Bu görevi yerine getirmede herkesin bilgisi, gücü ve yetkisi nispetinde hareket etmekle yükümlü olduğu unutulmamalıdır. Kişi, yetkisini aşan konularda, olaylara bizzat müdahale etmek yerine daha yetkili bir mercie başvurarak sorumluluğunu yerine getirmiş olur. (Hadislerle İslam, C 4, s. 466, 468.)

İslam, bir tevhid dinidir ve ortaya koyduğu temel prensipler de daima birleştirici ve bütünleştirici olmuştur. Nitekim Kur'an'da; **“Müminler ancak kardeşirler..”** (Hucurât suresi, 10. ayet.) buyrulmuş inananların bir araya gelmesini sağlamak için “kardeşlik” kuralını ortaya koymuştur. Allah (c.c.) **“Hep birlikte Allah'ın ipine (Kur'an'a) sınımsız sarılın. Parçalanıp bölünmeyin..”** (Âl-i İmrân suresi, 103. ayet.) ayetiyle de toplumda barış, huzur ve kardeşliği bozan her türlü fitne, fesat ve bölücülükten sakınmamız gerektiğini bildirmiştir.

NELER ÖĞRENDİK?

İslam dininin aile kurumuna verdiği önemi fark ettik.

Allah (c.c.) insanı erkek ve kadın olarak yaratmış ve birbirlerine karşı içlerine sevgi ve merhamet duygusunu yerleştirmiştir. İslam dini erkek ve kadının birbirine karşı beslediği sevgi duygusunu helal yollardan yaşaması için evlenerek yuva kurmalarını ve hayatı paylaşımlarını tavsiye eder. İslam'a göre evliliğin psikolojik, fizyolojik ve sosyal pek çok fayda ve nimetleri vardır. Evlilikle birlikte eşler sevmeye ve sevilme ihtiyacını karşılar. Birlikte güven içinde olurlar, korunma ve dayanışma duygusunu yaşarlar.

İslam dini aile kurumuna büyük önem verir. Buna göre evlilik, aile, miras, boşanma, anne, baba, eş ve çocukların hakları gibi pek çok konu Kur'an-ı Kerim'de açıkça yer alarak Allah (c.c.) tarafından belirlenmiş Peygamberimiz (s.a.v.) de bunları ayrıntılı bir şekilde açıklamıştır.

İslam dininde karı ve kocanın birbiri üzerinde hakları olduğu gibi birbirine karşı bazı sorumlulukları da vardır. Eşler bu haklarını bilmeli ve saygı göstermeli, aile hayatlarını güzelleştirmeli ve kolaylaştırmalıdır. Aile içindeki bağlar saygı, sevgi, merhamet, fedakârlık, sadakat, güven, sabır, şefkat, anlayış gibi ilkeler üzerine inşa edilir. Aile bireyleri yardımlaşma ve dayanışma bağlarıyla birbirlerine bağlı oldukları gibi sevgi, şefkat ve koruma gibi duygusal bağlarla da birbirine bağlıdır.

Anne ve baba çocuklarını maddi, manevi, dinî, millî ve kültürel olarak çocuklarını hayata hazırlamalıdır. Çocuklar da anne ve babalarının maddi ve manevi desteklerini unutmamalı onlara karşı minnettar olmalıdır. En önemlisi dini iyi öğrenmeli, güzel ahlaklı olmalıdır. Aile içinde kendine verilen görevleri yerine getirmeli, aile büyüklerine ve akrabalarına saygılı olmalıdır.

İslam dininin kültür, sanat ve düşünce üzerindeki etkilerini analiz ettik.

Din, kültür ve sanat arasında karşılıklı bir ilişki vardır. Bir medeniyetin inşası için dil, din, örf ve âdet gibi bazı temel unsurlar vardır. Her toplum kendine özgü bir medeniyet inşa eder. Müslüman toplumlarda, kendine özgü bir medeniyet inşa etmiş ve bunun temelinde de Kur'an ve Hz. Peygamber'in (s.a.v.) sünnetini koymuştur. İslam dini, kültür ve sanat ilişkisinin mahiyetini belirlemiş, Müslüman toplumlarda buna göre İslam medeniyetini oluşturmuşlardır.

İslam dini temelde kendi inanç, ibadet ve ahlak prensipleri ile hareket edilmesini emrederken İslam'ın yasaklamadığı alanlarda da gelişmesine izin vermiş; hat, tezhip, ebru ve minyatür gibi sanat dallarının da gelişmesine yardımcı olmuştur. İslam medeniyeti bu özelliği sayesinde çeşitli zenginlikleri içinde barındıran bir kültür ve medeniyet inşa etmiştir.

İslam dini her işimizin güzel ve özenli olmasını tavsiye etmiştir. İslam medeniyetinde hayatın farklı alanlarında ortaya çıkan mimari, edebiyat, musiki, hat, tezhip ve minyatür gibi bazı sanatların oluşmasında ve gelişmesinde İslam dininin büyük rolü vardır.

İslam dininin çevre sorunlarına yaklaşımını ve çözüm önerilerini değerlendirdik.

Çevre, canlı cansız tüm varlıkların bir arada bulunduğu ve birbirini olumlu veya olumsuz etkilediği, güzelleştirmek ve imar edilmek üzere insanlara emanet edilmiştir. Allah (c.c.) çevreyi insana emanet etmiştir çünkü varlıklar içinde evreni en iyi algılayabilen ve hakkında düşünceler üretebilen tek akıllı varlıktır. Bundan dolayı Allah (c.c.) doğayı ve içindeki canlı cansız her şeyi insanın sorumluluğuna vermiş ve emanetinden de sorumlu tutmuştur.

İslam dinine göre içinde bulunduğumuz çevre ve içindeki doğal kaynaklar hava, toprak ve su sadece insana ait değildir. Doğal kaynaklar, içindeki tüm canlıların ortak malıdır, insanoğlunun bunları sınırsız bir şekilde kullanım hakkı yoktur. İslam'a göre insan çevreyi kullanma bilincine sahip olmalıdır. Buna göre Kur'an insanın çevre ile ilişkini ölçü, denge, emanet, adalet, sorumluluk ve israf etmeme gibi bazı ahlaki temeller üzerine kurmuştur.

İslam dini ve sosyal değişim arasındaki ilişkiyi kurduk.

Toplumsal hayat, dinamik bir yapıya sahiptir ve sürekli bir değişim hâindedir. Değişen koşullara, ihtiyaçlara bağlı olarak onlara uyum sağlamak için tutum ve davranışlar da değişir. Toplum, her gelişme ve değişimi yönetecek ve onu iyiye yönlendirecek bilgi ve güce sahip olmalıdır. Sosyal değişimin ekonomik, dinî, siyasi, kültürel, teknolojik ve coğrafyaya bağlı pek çok sebebi vardır.

Din ve toplum karşılıklı etkileşim hâindedir. Din nasıl insan ve toplum hayatında köklü değişiklikler yapıyorsa sosyal değişimler, teknolojik ve bilimsel gelişmeler, şehirleşme, siyasi ve ekonomik yapılar ve kültürel farklılaşma da dinin anlaşılması ve hayata geçirilmesinde bazı değişikliklere neden olur. Din, ortaya koyduğu yeni değerler sebebiyle toplumdaki sosyal değişimin temel faktörlerinden biridir. Dindeki inanç, ibadet ve ahlaki kurallar sosyal değişimi sağlayan ana unsurlardır.

İslam dini, inanç, ibadet ve ahlak esaslarına uygun olan her gelişmeyi ve değişimi onaylamış; akla, cana, mala, nesle ve dine zarar verecek her değişimi de yasaklamıştır. İslam dininin iki kaynağı Kur'an ve sünnettir. Kur'an ve hadislerde her şeyin çözümü bulunmaz fakat İslam'ın temel ve genel ilkeleri (haram ve helal) bellidir. Müslümanlar yeni karşılaştıkları değişimlerin neden olduğu problemleri Kur'an ve sünnet ışığında zaman ve çevre şartlarını da göz önünde bulundurarak içtihat yoluyla çözmelidir.

İslam dininin ekonomik hayatla ilgili ilkelerini yorumladık.

Ekonomi, insanların ihtiyaçlarının karşılanabilmesi için ürün ve hizmetlerin alınıp satılmasına denir. İslam dini her alanda olduğu gibi ekonomik hayat için de bazı düzenlemeler yapmış; insanın çalışmasını ve emeğini karşılığını yemesini tavsiye etmiştir. İslam ahlakı, ekonomik ilişkilerde önceliğin helal kazanç olması gerektiğini vurgular. Kul hakkını gözetmek, infak etmek (zekât ve sadaka vermek), paylaşmak, işçinin işini güzel yapması, işverenin de işçiye haksızlık etmemesi İslam'ın ekonomik ilişkilere koyduğu sınırlardır.

Sosyal denge ve adalet bu sınırlar gözetilirse sağlanır. Aksi hâlde toplumda güvensizlik oluşur, gelir ve servet dengesi sağlanamaz.

İslam'ın ekonomik ilişkilerde önem verdiği diğer konular ise Müslümanın cömert, kanaatkâr, tasarruf sahibi ve paylaşımcı olmasıdır. İslam dini Müslümanların ekonomik ilişkilerinde de doğru, dürüst, güvenilir, adil ve yardımsever olmasını emreder. İslam dini kişinin kendi emeğiyle kazandığı malı överken hibe, miras, zekât ve nafaka yoluyla mal edinmesini helal görmüştür. Müslümanlar rızkın helal ve temiz olmasına özen göstermeli, kul hakkını gözetmelidir. Hırs ve açgözlülükle kazanç elde ederek rızkına haram bulaştırmamalıdır.

İslam dininin sosyal adaletle ilgili ilkelerini açıkladık.

İslam dininde sosyal adaleti anlamak için dinin evren, toplum ve insan hakkındaki görüşlerini bilmek gerekir. İslam, hukuk, ahlak ve toplumsal dengenin temelini teşkil eden bazı emir ve yasaklar koyarak toplumda adaleti sağlamayı hedefler.

İslam dinine göre sosyal adaleti sağlamak için insanlar aşırılıktan kaçınmalı ve israf etmemelidir. İsraf İslam'ın temel yasaklarından biridir. İslam'ın iktisat düşüncesinde israf ve aşırı tüketim mevcut değildir. Bundan dolayı İslam, harcama ve tüketimde dengeli olmayı emretmiş, cimriliği de (yetersiz tüketimi) yasaklamıştır. Sosyal adalet, İslam'ın öngördüğü temel toplumsal hedeflerin başında gelir. İslam zekât, sadaka, kurban, fitir sadakası, karzı hasen (güzel ödünç verme) gibi ibadetlerle toplumda sosyal adaleti ve refahı sağlar.

Âl-i İmrân suresinin 103-105. ayetlerinde verilen mesajlarını değerlendirdik.

İslam dini, toplumun birlik ve beraberliğine önem verir ve bu konuda namaz ve hac gibi ibadetlerle Müslümanların bir arada bulunmasını sağlar. Cemaatle kılınan namazlar ve hac ibadeti Müslümanları bir arada tutar ve bir topluluk bilinci oluşmasına katkıda bulunur. Bölünmemiş veya ayrılık tohumları ekilmemiş topluluklar maddi, manevi, sosyal, siyasi ve ekonomik baskılar karşısında daha güçlü olur. Diğer taraftan fitne ve fesatla parçalanmış toplulukların kendi dinî ve millî kimliklerini korumaları zorlaşır.

Allah (c.c.), bir toplumun bölünmeden ve ayrılığa düşmeden devam edebilmesi için bazı kurallar koyar. İslam'a göre bu kurallardan biri toplumun içinde insanları hayra çağıran, iyiliği emreden ve kötülükten sakındıran, insanları İslam'a davet eden bir topluluğun bulunmasıdır. Bu görevi yerine getiren kişiler toplumda sosyal denetim ve uyarı görevini yaparak insanlara öğütlerde bulunur, onların birlik ve bütünlüğünü koruyarak parçalanmasını engeller.

3. ÜNİTE ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME SORULARI

1. Aşağıdakilerden hangisi İslam dininin evlilikle ulaşmak istediği sonuçlardan biri değildir?

- A) Karı ve kocanın birbirlerine bağlılığını sağlamak
- B) Karı ve koca arasında sevgi ve merhameti oluşturmak
- C) Toplumda tek düzen oluşturmak
- D) Nesli korumak

2. Aşağıdakilerden hangisi karı ve kocanın sorumluluklarından biri değildir?

- A) Kadın ve erkek eş seçiminde özenli olmalıdır.
- B) Karı ve koca birbirine karşı iyi ve merhametli davranmalıdır.
- C) Karı ve koca birbirlerine karşı adaletli olmalı, haksızlık etmemelidir.
- D) Karı ve koca mahrem yaşantılarını en yakın akrabalarına söylemelidir.

3. “Biz insana, anne babasına iyi davranmasını tavsiye etmişizdir çünkü anası onu nice sıkıntılara katlanarak taşımıştır. Sütten ayrılması da iki yıl içinde olur. (İşte bunun için) önce bana, sonra da ana-babana şükret diye tavsiyede bulunmuşuzdur. Dönüş ancak banadır.” (Lokman suresi, 14. ayet.)

Yukarıdaki ayetten aşağıdakilerden hangisi çıkarılabilir?

- A) Dua etmenin önemi
- B) Aile hayatı ve önemi
- C) Çocukların anne ve babaya karşı görevleri
- D) Karı ve kocanın çocuğa karşı sorumlulukları

4. “İslam dininde eşyada aslolan mübah olmasıdır.”

Aşağıdakilerden hangisi altı çizili cümleyi doğru olarak açıklamaktadır?

- A) İslam kolaylık dinidir.
- B) İslam'da haram olmayan şeyler mübahtır.
- C) Allah'ın yarattığı her şeyi yemek mübahtır.
- D) Zor zamanlarda yasak olanları yemek helaldir.

5. “Göğü Allah yükseltti ve mizanı (dengeyi) O koydu. Sakın dengeyi bozmayın.”
(Rahman suresi, 7-8. ayetler.)

Yukarıdaki ayette dikkat çekilmek istenen konu aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Ekolojik denge
- B) Sağlıklı yaşam
- C) Çevre temizliği
- D) Sosyal denge

6. Arapçada altınla yapılan süslemeye ..... denir. Bu sanatla uğraşan kişiye de ..... denir.

Yukarıdaki cümlelerde boş bırakılan yerlere sırasıyla aşağıdakilerden hangisi gelmelidir?

- A) Hat – Hattat
- B) Tezhip – Müzehhip
- C) Minyatür – Nakkaş
- D) Heykel – Heykeltraş

7. **Aşağıdaki mimari eserlerden hangisi Mimar Sinan’a ait değildir?**

- A) Selimiye Camii
- B) Süleymaniye Camii
- C) Tac Mahal
- D) Şehzade Camii

8. **Aşağıdaki eserlerden hangisinde eser ve yazar eşleştirilmesi yanlış yapılmıştır?**

- A) Yusuf Has Hâcip: Divan
- B) Hoca Ahmet Yesevi: Divan-ı Hikmet
- C) Hacı Bektaşî Velî : Makâlât
- D) Mevlana: Mesnevi

9. “Sosyal adalet, sosyal sınıflar arasındaki iktisadi dengesizliğin giderilmesi, iktisadi bakımdan zayıf durumda bulunan sosyal sınıfların diğer sosyal sınıflara karşı korunması olarak tanımlanır.”

Buna göre aşağıdakilerden hangisi İslam dinine göre iktisadi dengeyi bozan bir davranıştır?

- A) Zekât
- B) Vakıflar
- C) İsrâf
- D) Sadaka

10. “İslam insanların mal, mülk sahibi olup zengin olmasını ister fakat bunların bir kişinin elinde toplanmasına karşıdır. Bu sermayenin dolaşıma girmesini teşvik eder.”

Bu cümleyi en iyi destekleyen ayet aşağıdakilerden hangisidir?

- A) “Müminler, gayba iman ederler, namazlarını en güzel biçimde kılarlar ve kendilerine rızık olarak verdiğimiz şeylerden infak eder.” (Bakara suresi, 3. ayet)
- B) “Şüphesiz Allah adaleti, iyiliği ve yakınlara vermeyi (yardımı) emreder; haysızlığı, kötülüğü ve taşkınlığı yasaklar.” (Nahl suresi, 90. ayet.)
- C) “Sizden, hayra çağıran, iyiliği emreden ve kötülükten men eden bir topluluk bulunsun. İşte kurtuluşa erenler onlardır.” (Âl-i İmrân suresi, 104. ayet.)
- D) “... O mallar içinizden yalnız zenginler arasında dolaşan bir servet ve güç hâline gelmesin ...” (Haşr suresi, 7. ayet.)

SÖZLÜK

A

aşikâr: Açık, apaçık, belli, meydanda.

atom: Maddenin en küçük temel yapıtaşı.

B

C

bahadır: Savaşlarda gücü ve yılmazlığıyla üstünlük kazanan veya yiğitlik gösteren kimse, batur.

biat etmek: Birinin hâkimiyetini kabul etme ve emirlerine bağlılığını bildirme.

Cihad: Din uğruna yapılan savaş.

D

dergâh: Bir tarikat şeyhi ile o tarikata mensup dervişlerin toplanıp ibadet yaptıkları ve kendilerini ilmen ve manen geliştirerek eğitim gördükleri yer.

E

erdem: Ahlakın övdüğü iyi olma, alçak gönüllülük, yiğitlik, doğruluk vb. niteliklerin genel adı, fazilet.

F

fıkıh: İslam'ın ibadet ve hukuk ilmi.

G

gayri meşru: Yolsuz, yasaya veya töreye aykırı. Evlilik dışı.

gazavatname: Osmanlılarda, Hristiyan devletlere karşı yapılan savaşları konu eden eserler.

gazve: Hz. Peygamber'in bizzat kendisinin sevk ve idare ettiği savaşlar.

H

hakikat: Gerçek, gerçeklik.

hayâ: Utanma duygusu, utanç, utanma, sıkılma.

hazretmek: Hoşlanmak.

hidayet: Allah'ın, kişiye dünya ve ahirette huzurun kaynağı olan ve onu sürekli mutlu edecek yolu göstermesi.

hilye: Hz. Muhammed'in (s.a.v.) dış görünüşünü ve niteliklerini anlatan manzum ve mensur eser.

hitabet: Etkili söz söyleme sanatı.

İ

içtihat: Kur'an-ı Kerim ve hadislerden delil ve hüküm çıkarabilecek seviyedeki İslam fıkıh bilginlerinin, hakkında bir emir veya yasak olmayan konularda Kur'an-ı Kerim ve sünnetten yeni hükümler çıkarmaları.

iffet: İnsanın namusunu, şerefini ve haysiyetini koruması.

iltifat: Birine güler yüz gösterme, hatırını sorma, tatlı davranma.

imtiyaz: Ayrıcalık.

intizam: Düzenli, düzgün olma.

irade: Bir şeyi yapıp yapmamaya karar verme gücü, istenç.

irfan: Bilme, marifet, keşif, ilham, sezgi, anlayış, kavrayış.

irtibat: Bağlantı.

K

kaside: On beş beyitten az olmayan, bütün beyitlerin ikinci dizeleri en baştaki beyit ile uyaklı olan ve çoğu kez büyükleri övmek için yazılan divan edebiyatı şiir türü.

L

liyakat: Bir kimsenin, kendisine iş verilmeye uygunluk, yaraşırılık durumu, değer.

M

menkıbevi: Efsanevi.

mersiye: Ağıt.

meşguliyet: Meşgul olma, uğraşma durumu.

muallim: Öğretmen.

musikişinas: Müzikle uğraşan.

mutasavvıf: Nefsin bütün mertebelerini geçmeye çalışarak nihai hakikati elde etmeye ve Hakk'a ulaşmaya çalışan, insani davranışlarda İslam'ın ahlaki prensiplerini huy ve karakter hâline dönüştürmeyi amaçlayan ve bütün bunları gerçekleştirmek için tasavvuf yoluna giren kimse.

müstesna: Benzerlerinden üstün olan, benzerleri az bulunan.

müzakere etmek: Bir konu üzerinde fikir alışverişinde bulunmak, olaşmak.

N

naat: Hz. Muhammed'in niteliklerini övmek amacıyla yazılan şiir, kaside.

O

otorite: Çalışmalarıyla kendini kabul ettirmiş, başarılı kimse.

R

risâlet: Peygamberlik, nebilik, elçilik, risalet. Allah'ın gönderdiği vahiyleri, emir ve yasakları alıp insanlara dinin gerçeklerini duyurma; söz, tutum ve davranışlarıyla açıklama makamı olan peygamberlik.

riya: Gösteriş, ikiyüzlülük, sahtekârlık, özü sözü bir olmama.

S

sadaka i cariye: Müslüman bir kişinin insanlığın yararlanması için ortaya koyduğu keşifler, bilimsel çalışmalar ve yaptığı hayır kurumları.

sadakat: İçten bağlılık; sağlam, güçlü dostluk.

salih Amel: Dayanaklarını Kur'an-ı Kerim ve sünnetten alan, insanın imanını güçlendirmek için niyetli olarak yapılan tüm güzel davranışlar, inançlar, ibadetler ve insanlığın faydasına yapılan işler.

sancaktar: Sancağı taşıyan kimse.

seriyye: Hz. Muhammed'in kendisinin katılmayıp askerî sancağı arkadaşlarından birine vererek onun komutası altında gerçekleştirdiği askerî hareketler.

sual: Soru.

Ş

şemaişerif: Kur'an-ı Kerim'in Müslümanlar için örnek olarak gösterdiği Hz. Peygamber'i ibadet, ahlak, hayat tarzı, davranışları, kişisel özellikleri ve fiziki yapısı ile ele alıp anlatan ilim, bu konuda yazılan kitaplar.

şuur: Bilinç.

T

tasarruf: Bir şeyi istediği gibi kullanma yetkisi, kullanım.

Tefekkür: Allah'ın ayetleri, yarattığı tüm varlıklar ve onun tarafından meydana getirilen olaylar üzerinde kafa yorup düşünme; ibret alma, yaratan ile yaratılanlar arasında ilgi kurma, Allah'ın Rabliğini kavramaya gayret etme.

tevazu: Alçak gönüllülük.

tezahür: Belirme, görünme, gözükme, ortaya çıkma, oluşma.

V

vahiy: Peygamberler aracılığıyla insanlara, hayatın hangi ilkelere göre yönlendirilmesi ve nelere uyup nelerden sakınılması gerektiğini bildiren ilahî bilgi, bu bilginin gönderiliş tarzı.

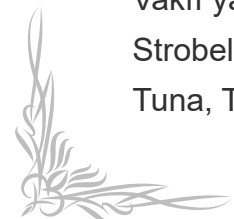
vakıf olmak: Bir meselenin tüm yönleri hakkında yeterli bilgi ve tecrübeye sahip olmak.

Y

yegâne: Biricik, tek.

KAYNAKÇA

- Ardoğan, R. (Şubat, 2018). İslam'da varlığın değeri ve ekoloji ahlakı. Diyanet Dergisi, 10-13.
- Avcı, C. , Mevlâna, İ. (2017). Hz. Muhammed'in (s.a.v.) hayatı. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları.
- Bektaşoğlu, M. (2009). Anadolu'da Türk İslam sanatı. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları.
- Çam, N. (1997). İslam'da sanat sanatta İslam. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Ergeshkyzy, A. (2012). Aile içi roller ve manevî yaklaşım. Ankara:
- Eriş, M. (Mart, 1996). Erkam bin ebi'l-Erkam (r.a.) kimdir? Altınoluk Dergisi, 26-28.
- Ersoy, M. A (2007). Safahat. İstanbul: Dergah Yayınları.
- Güneş, H. (Mart, 2016). İlk Müslümanların Çoğunu Gençler Oluşturuyordu. Derin Tarih Dergisi (Hz. Muhammed [s.a.v.] Özel Sayısı), 28-34.
- Hizmetli, S. (1997). "Toplum ve Değişim". C 37. s. 88-99.
- Kısakürek, N. F. (2017). Çöle inen nur. İstanbul: Büyük Doğu Yayınları.
- Koç, T. (2008). İslam estetiği. İstanbul: İsam Yayınları.
- Komasyon. (2009). Dinî terimler sözlüğü. Ankara: Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Komasyon. (2015). Hadislerle İslam. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları.
- Komasyon. (2007). İslam'a giriş ana konulara yeni yaklaşımlar. İstanbul: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları.
- Komasyon. (2010). İslam'a giriş evrensel mesajlar. İstanbul: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları.
- Komasyon. (2007). İslam'a giriş, gençliğin İslam bilgisi. İstanbul: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları.
- Komasyon. (2014). Kur'an yolu Türkçe meal ve tefsiri. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları.
- Martı, H. (2015). Ailem. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları.
- Martı, H. (Şubat, 2018). İslam, çevre ve ahlak. Diyanet dergisi, 6-9.
- Nevevî, M. (2014). Riyâzü's Sâlihîn. (B. Erul, M. E. Özafşar, Çev.) Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları.
- Kalay, M. Ş. (2001). Örnek nesil. İstanbul: Altınoluk Yayınları.
- Sarıçam, İ. , Erşahin, S. (2017). İslam Medeniyeti Tarihi. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı yayınları.
- Strobel, L. (2011). Hani Tanrı ölmüştü? İstanbul: Ufuk yayınları.
- Tuna, T. (2011). Ol dedi oldu ama nasıl oldu?-2-İstanbul: Şûle Yayınları.

Uludağ, S. (2013). İslam'da emir ve yasaklar. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı yayınları.

Yazıcı, S. (2012). Temel dini bilgiler. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları.

İNTERNET KAYNAKLARI

Arı, M. S. (2012). Üsâme B. Zeyd. 18.05.2018, <https://islamansiklopedisi.org.tr/usame-b-zeyd>

Binici, M. (2018). Mus'ab b. Umeyr - İslam'ın İlk Öğretmeni. 17.05.2018, <http://www.siyerinebi.com/tr/mutlu-binici/musab-b-umeyr-islamin-ilk-ogretmeni>

Erul, B. (2009). Peygamber Eğitiminde Yetişen Genç Sahabilerden Bazılarını Tanıyalım. 15.05.2018, <http://www.sonpeygamber.info/peygamber-egitiminde-yetisen-genc-sahabilerden-bazilarini-taniyalim>

Fayda, M. (1989) Âişe. 22.05.2018, <https://islamansiklopedisi.org.tr/aise>

Fırlalı, E. R., Kandemir, Y. (2017). Hz. Ali. 14.05.2018, <http://www.sonpeygamber.info/hz-ali>

Gazel, G. (2014). İki Kuşak Sahibi: Esmâ binti Ebû Bekir (r.anha). 28.05.2018, <http://www.sonpeygamber.info/iki-kusak-sahibi-esma-binti-ebu-bekir>

Kahraman, A. (2011). Müminlerin Bilge Annesi ve Fakih Kadınların Öncüsü: Hz. Aişe (ra). 22.05.2018, <http://www.sonpeygamber.info/muminlerin-bilge-annesi-ve-fakih-kadınların-öncüsü-hz-aise-ra>

Önkal, A. (1992). Ca'fer b. Ebû Tâlib. 29.05.2018, <https://islamansiklopedisi.org.tr/cafer-b-ebu-talib>

Topaloğlu, B. (1995). Esmâ-i Hüsnâ. 27.05.2018, <https://islamansiklopedisi.org.tr/esma-i-husna>.

Uyar, G. (2013). Babasının Sırrı Fatıma Hazretleri. 28.05.2018, <http://www.sonpeygamber.info/babasının-sırrı-fatıma-hazretleri>

Yardım, Ali (1995). Esmâ Bint Ebû Bekir Es-Sıddîk. 28.05.2018, <https://islamansiklopedisi.org.tr/esma-bint-ebu-bekir-es-siddik>

<http://www.diyandergi.com/>

<http://hadislerleislam.diyandergi.gov.tr/>

<https://islamansiklopedisi.org.tr/>

<http://kuran.diyandergi.gov.tr>

<http://www.tdk.gov.tr/>

GÖRSEL KAYNAKLAR

1. ÜNİTE 1. ŞEKİL

<http://www.eba.gov.tr/gorsel?icerik-id=5957156e7e465704b4e8d8f6dd0a8d5a57b-ab74b3e001> Erişim tarihi:08.06.2018

1. ÜNİTE 4. ŞEKİL

Murat KALAYCI arşivinden.

1. ÜNİTE 22. ŞEKİL

<http://www.eba.gov.tr/gorsel?icerik-id=84711c8567da688d04b6f96e0f72d8ee54bf-29b812010> Erişim tarihi: 26.04.2018

1. ÜNİTE 28. ŞEKİL

Murat KALAYCI arşivinden.

1. ÜNİTE 33. ŞEKİL

<http://www.eba.gov.tr/gorsel?icerik-id=5608b7854e1038fcf43babf9373897df7f8a9-7eaf0001>

Erişim tarihi:08.06.2018

2. ÜNİTE 7. ŞEKİL

http://konyahafiziho.meb.k12.tr/meb_iys_dosyalar/42/01/761054/resimler/2017_11/25165955_genclerle-basbasa-1-741x486.jpg

Erişim tarihi: 11.05.2018

2. ÜNİTE 12. ŞEKİL

<http://www.alierkankavakli.org/ikinci-canakkale-yeniden-kazanilan-istiklal.html>

Erişim tarihi: 14.05.2018

2. ÜNİTE 13. ŞEKİL

<https://islamansiklopedisi.org.tr/muaz-b-cebel>

Erişim tarihi: 21.05.2018

2. ÜNİTE 17. ŞEKİL

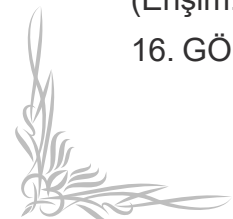
http://www.tika.gov.tr/tr/haber/etiopyada_necasi_turbesi_restorasyonu_projesi_devam_ediyor-6065

Erişim tarihi: 28.05.2018

3. ÜNİTE

3.GÖRSEL: Gelin ve damat, Fatma SOMUNCUOĞLU ERKAN'ın özel arşivi (Erişim: 19.07.2018)

16. GÖRSEL: Sultan II. Bayezid Külliyesi, <https://saglikmuzesi.trakya.edu.tr/pages/>

- 17 . GÖRSEL: HAT : <https://www.ketebe.org/eser/4251?ref=artworks> (Erişim: 19.07.2018)
18. GÖRSEL : HAT: <https://www.ketebe.org/eser/4133?ref=artworks> (Erişim: 19.07.2018)
19. GÖRSEL: EBRU: <https://islamansiklopedisi.org.tr/ebru> (Erişim: 19.07.2018)
- 20.GÖRSEL: MİNYATÜR: <https://islamansiklopedisi.org.tr/minyatur> (Erişim: 19.07.2018)
30. GÖRSEL: TİKA: www.aa.com.tr/tr/dunya/tikadan-guney-sudanli-multecilere-yardim/786635 (Erişim: 19.07.2018)
33. GÖRSEL: 15 TEMMUZ: [//www.diyane Radyo.com/programlar/diyane haber/video/diyane haber--08-03-2017](http://www.diyane Radyo.com/programlar/diyane haber/video/diyane haber--08-03-2017) (Erişim: 19.07.2018)
- <https://pixabay.com/>
- <http://www.eba.gov.tr/gorsel>

CEVAP ANAHTARI

1. ÜNİTE

- 1.D
2. B
3. A
4. C
5. D
6. C
7. B
8. D
9. A
10. C

2. ÜNİTE

1. C
2. B
3. A
4. C
5. D
6. C
7. A
8. C
9. A
10. D

3. ÜNİTE

1. C
2. D
3. C
4. B
5. A
6. B
7. C
8. A
9. C
10. D

